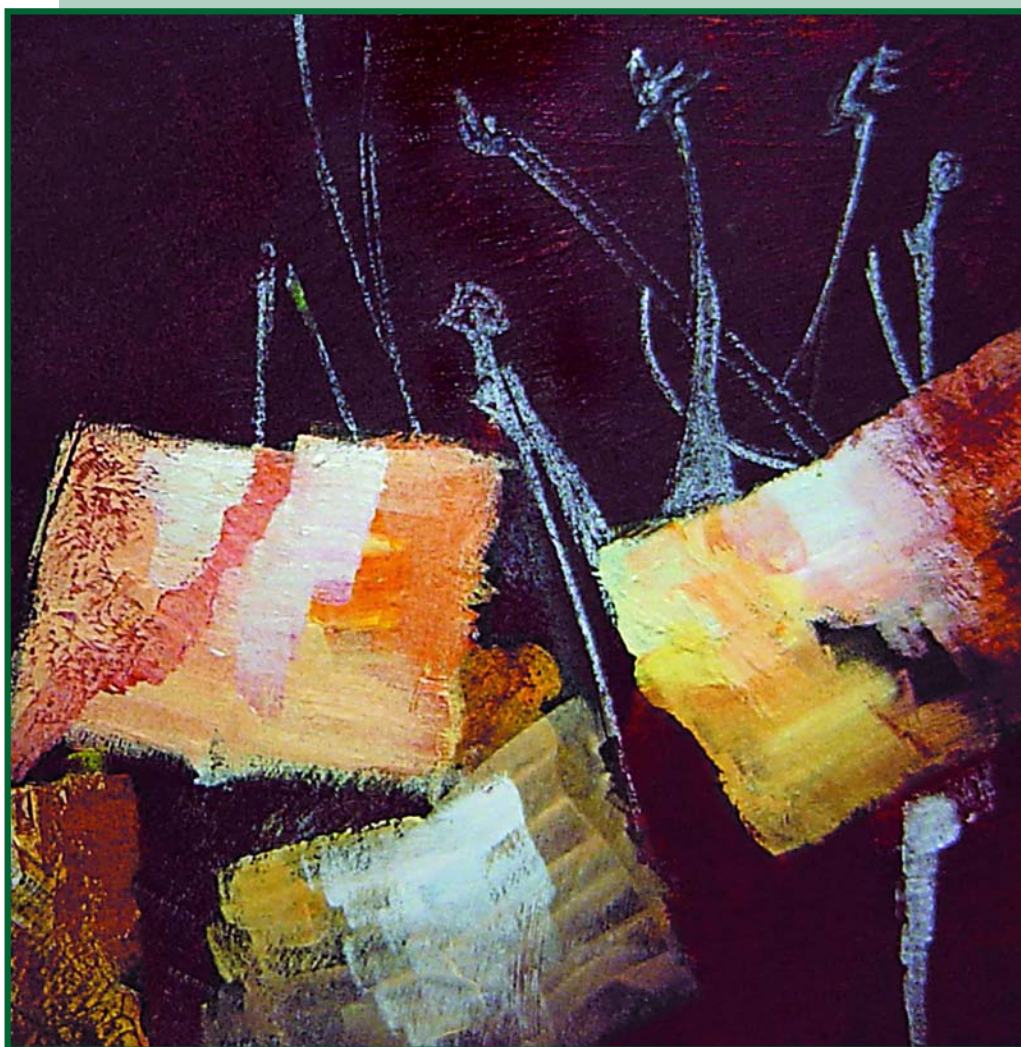

X. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

ZENEKAR

2003. DECEMBER

- 10 éves a Zenekar
- Debreceni fiaskó
- Ismét kollektív szerződés
- A művészeti törvényről

Faludi Barbara: Öt etűd színekkel No. 2.

*Kellemes karácsonyi ünnepeket
és boldog új esztendőt kívánunk minden
kedves Olvasónknak!*

JUBILEUM – 10 ÉVES A ZENEKAR

Tisztelt Zenekar-olvasó Kollégák!

4 | A főszerkesztő jegyzete a Zenekar újság 10 éves jubileumi számához.

Tíz év után

5 | Csontos János az alapítástól 1995 júniusáig szerkesztette a Zenekar-t, és azóta is számos cikkel jelentkezett. Ezúttal a lap hiányt betöltő szerepét méltatja.

Egy születésnapra

5 | Breuer János „születésnap” köszöntője.

Szakszervezeti vezető basszusgittárral

7 | Dr. Gyimesi László, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének főtárgya, emellett egyike volt azoknak, akik tíz esztendővel ezelőtt útjára indították a Zenekar című lapot. *(Réfi Zsuzsanna)*

Egy gyakorlati érzékkel megáldott zenetudós

8 | Tóth Anna a Zenekar lapnak nyolc esztendeje szerzője, interjúkat, fordításokat valamint hangszerészeti cikkeket ír rendszeresen az újságnak. *(Réfi Zsuzsanna)*

Látni, megismerni és megérteni...

9 | Réfi Zsuzsanna közel három éve ír a Zenekarnak. Első riportját az újság számára Varga Tamással, a Bécsi Filharmonikusok szóloccsellistájával készítette. Mint elmondta, nagy örömet jelent számára, hogy a Zenekar lap hasábjain ahhoz az olvasóközönséghez jutnak el írásai, amelyek a legszorosabb kapcsolatban van a művészetekkel, a zenével. *(Várkonyi Tamás)*

Elhivatott pedagógus – tollal és mikrofonnal

10 | Fittler Katalin huszonkét esztendeje dolgozik a Magyar Rádiónál, az írás mindig fontos szerepet töltött be életében. Rendszeresen publikál számos folyóiratban, és hét esztendeje szerzője a Zenekarnak is. *(Réfi Zsuzsanna)*

Hegedűvel, hegedűről – a hegedűért

11 | Rakos Miklós úgy gondolja, hogy az elmúlt évtizedekben méltatlanul kevés figyelem irányult a magyar hegedűskultúra történetére, kultúrtörténetünk sikeréigéjére. Ezért is kezdett erről a témakörrel írni... *(Réfi Zsuzsanna)*

Tallózás a Zenekar első tíz évében megjelent cikkekből

11 |

ZENEI KÖZÉLETÜNK

Nívós koncertek – reflektorfényen kívül

16 | Negyvenéves fennállását ünnepli a Miskolci Szimfonikus Zenekar. Az együttes történetéről, hétköznapjairól, sikereiről és gondjairól, a közös munkáról Kovács László mesél, aki ennek a négy évtizedes történelemnek a felét maga is megélte, hiszen húsz esztendeje vezeti a Miskolci Szimfonikus Zenekart. *(Réfi Zsuzsanna)*

Debreceni fiaskó

18 | Elmaradt estek, elégedetlen együttes, elmarasztaló bírósági ítélet. Az idén fennállásának 80. esztendejét ünneplő Debreceni Filharmonikus Zenekarral az utóbbi időben egyre több újságcikk foglalkozik az elmaradt előadások, belső problémák kapcsán. *(Réfi Zsuzsanna)*

Tájak, városok, emberek

20 | Zenekari, előadóművészeti ügyek az őszi Európában. *(Kovács Géza)*

A művészeti törvényről címszavakban

22 | A művészeti törvény az utóbbi évek egyik legjelentősebb kísérlete arra, hogy a művészeti területet képviselő szakszervezetek és szakmai-érdekvédelmi szervezetek – közöttük a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége – összefogásával és egyetértésével *(dr. Gyimesi László – dr. Tomori Pál)*

Kollektív szerződés (tervezet)

23 | A szándék az, hogy ráirányítsa a figyelmet azokra a kérdésekre, amelyeket célszerű szabályozni egy ilyen dokumentumban, másfelől a tervezet egyben ezeknek egyfajta megoldását is kínálja. *(dr. Gyimesi László)*

KRITIKA

30 | Hangverseny-kritikák a Budapesti Filharmoniai Társaság, a MÁV Szimfonikus Zenekar és a Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekar hangversenyeiről.

Könyvkritika H.C. Robbins: 1791 Mozart utolsó éve című könyvről

30 | CD kritika a Budapesti Filharmoniai Társaság, Sümegi Eszter és a MÁV Szimfonikusok, valamint Major István felvételeiről.

ZENETÖRTÉNET

Böhm-iskola

39 | A magyar verbunkos táncmuzsikának az európai zenére gyakorolt hatásáról *(Rakos Miklós)*

Magyar borok és világhírű zeneszerzők

48 | Az európai szellemi élet sok nagyságáról tudjuk, hogy kedvelte a magyar bort. Nem túlzunk tehát, ha azt állítjuk, hogy hazánk Európa kultúrájának gazdagításához – közvetve – azzal is hozzájárult, hogy boraival az idegen művészeket is alkotásra inspirálta. *(dr. MerczÁrpád)*

HANGVERSENY NAPTÁR

50 |

REJTVÉNY

55 |

JUBILEE – OUR PUBLICATION ZENEKAR CELEBRATES ITS 10TH ANNIVERSARY

Dear Colleagues, readers of Zenekar!

4 | Editorial by the editor-in-chief for the anniversary number of the periodical Zenekar.

Ten years later

5 | János Csontos worked as an editor of Zenekar from the day it was founded up to June 1995, and has been a contributor ever since. This time he underlines the massive demand the publication responds to.

For the birthday of a publication...

5 | Anniversary greetings by János Breuer.

Trade union leader with a bass guitar

7 | Dr. László Gyimesi, Chairman of the Association of Trade Unions of Artists, General Secretary of the Trade Union of Dance Artists was also among those who launched the publication "Zenekar". (*Zsuzsanna Réfi*)

A musical scientist with a practical sense

8 | Anna Tóth has been an author of our publication for eight years, contributing interviews, translations as well as articles on instruments, on a regular basis. (*Zsuzsanna Réfi*)

Seeing, learning and understanding ...

9 | Zsuzsanna Réfi has been writing articles for Zenekar for three years. For the first time he interviewed Tamás Varga, solo cellist of the Vienna Philharmonic Orchestra. She says it has been a great pleasure for her to reach through the paper an audience that is closest to artists and music. (*Tamás Várkonyi*)

A dedicated teacher – holding a pen and a microphone

10 | Katalin Fittler has been working for the Hungarian Radio for twenty-two years, and writing has always been very important for her. She regularly contributes writings to several publications, and has been complying pieces for Zenekar for seven years now. (*Zsuzsanna Réfi*)

On the violin, about the violin – for the violin

11 | Miklós Rakos thinks shamefully little attention has been paid to the history of the Hungarian culture of playing the violin, one of the success areas of the country's cultural history. That is the reason why he started devoting writings to the topic ... (*Zsuzsanna Réfi*)

A selection of articles published in Zenekar during the first ten years

11 |

MUSICAL LIFE

Fine concerts – out of the limelight

16 | The Miskolc Symphonic Orchestra is celebrating its fortieth anniversary. The history of the orchestra, its weekdays, successes and worries as well as the experience of collective work is described by László Kovács, a witness to half of the four decade story, director of the Miskolc Symphonic Orchestra for twenty years. (*Zsuzsanna Réfi*)

Failure in Debrecen

18 | Cancelled nights, dissatisfied orchestra, condemnation in court. The Debrecen Philharmonic Orchestra, celebrating its 80th anniversary, seems to attract more and more media coverage – owing to its cancelled concerts and in-house problems. (*Zsuzsanna Réfi*)

Countries, cities, people

20 | Issues in the orchestras performing arts (*Géza Kovács*)

About the Act on the Arts, in bullet points

22 | The Act on the Arts in recent years has been one of the most significant attempts at reaching a consensus and agreement between trade unions representing artists as well as artists' organisations and interest protection bodies including the Association of Hungarian Symphonic Orchestras. (*dr. László Gyimesi – dr. Pál Tomori*)

Collective agreement (draft)

23 | The intention is to direct attention on issues that call for regulatio in this kind of a document, while the draft itself also offers a solution to the issues. (*dr. László Gyimesi*)

REVIEWS

30 | Reviews of concerts given by the Budapest Philharmonic Orchestra, the MÁV Symphonis Orchestra and the Danubia Junior Symphonic Orchestra.

30 | Review of H.C. Robbins' book 1791: Mozart's last year
Review of the CDs of the Budapest Philharmonic Orchestra, Eszter Sümegi and the MÁV Symphonis Orchestra, as well as István Major.

MUSICAL HISTORY

The Böhm school

39 | On the impact of Hungarian recruitment dance tunes on European music. (*Miklós Rakos*)

Hungarian wines and world-famous composers

48 | There have been several great figures in the history of European culture who developed a taste for Hungarian wines. It is not far-fetched to state, therefore, that Hungary has – indirectly – contributed to the development of European civilisation – by its wines and the inspiration wine has given to foreign artists. (*dr. Árpád Mercz*)

Crossword puzzle

50 |

Concert calendar

55 |

Tisztelt Zenekar-olvasó Kollégák!

Jómagam is csak onnan tudom, hogy 10 éves az újságunk, hogy előttem fekszik a próbaszám 1994-ből.

Hogyan is kezdődött? Talán úgy, hogy a Zenekar „nulladik”, vagyis próbaszámában Tátrai Vilmos kimondta örökérvényű bölcsességét, hogy „egy zenekar olyan, mint az ország”? Vagy még előbb?

Nos mi, akik ezt az újságnak nevezett próbálkozásunkat életre vajúdtuk, egy kicsit előbből számítjuk a születés pillanatát. Valamikor onnantól – talán éppen decemberben 10 éve –, amikor is megfogalmazódott bennünk, hogy mindaz, ami Közép-Kelet-Európában elsőként nálunk jött létre, egy zenekari szövetség, nem állhatja ki az idő próbáját anélkül, hogy az évenként megrendezett közgyűlésen kívül ne legyen egy folyamatos „kapcsolattartást” jelentő, egymás sikereiről, problémáiról folyamatosan tájékoztató, kicsit maga is tanuló, de másokat is tanító orgánunk.

Persze a megálmodás és létrehozás között eltelt egy kis idő, néhány keserves pofonnal, de az idő minket igazolt. Ma már csak mosolyogni tudok azon, amikor a magyar zenei közélet egyik jelentős szereplője az akkori Lapkiadó Vállalat igazgatójához irányított, aki terveim ismertetése után atyaián kioktatott: ilyen lapra nincs szükség Magyarországon, de pénz sincs, hiszen egy példánya milliókba kerülne.

Nos, azt hiszem több kellett pusztán kintársnál ahhoz, hogy ezek után kedvem legyen továbbgondolni a tervet, és a témában abszolút kívülállóként, minden tapasztalat nélkül addig talpalni, amíg sikerült megteremteni az anyagi alapjait az újságnak. Ebben elévülhetetlen érdeme van dr. Gyimesi Lászlónak, aki azonnal átlátta a lap kínálta lehetőségeket, és felajánlásával, miszerint legyen az indítandó lap közös a szakszervezettel, cserébe egy jelentős támogatásért, rögtön megteremtette jó egyharmadát a szükségleteknek. További szerencsés fordulat volt,

hogy az 1994 kora tavaszi közgyűlésünkön a tagszervezetek is egyöntetűen terveim mögé sorakoztak és nem csupán erkölcsi támogatásukról biztosítottak, de – nem utolsó sorban mentorunk rábeszélő képessége miatt – megszavazták a kiadási költségek második harmadát is. Ezek után pedig már nem volt túl nehéz megszerezni a Nemzeti Kulturális Alaptól a hiányzó részt. Már „csupán” egy főszerekesztőt kellett szerezni, akit hamarosan megtaláltunk Csontos János személyében, aki profi publicista léte nem tartotta rangon alulinak egy induló lapnak megadni a fő irányvonalat. Így hamarosan útjára engedhettük a máig tartó sorozatot, ami – nem tagadom – átesett majd minden gyermekbetegségen, de ahogy Breuer János írja születésnapján köszöntőjében „az általános iskola felső tagozatába lépő” Zenekar talán már túl van a nehezen. Bizony nem volt könnyű, hiszen a sok drukker mellett akadtak irigyek is. Az „arany középutat” sem volt egyszerű megtalálni, hogy a közfigyelmet fontos kérdések irányába tereljük, de érdekesek is legyünk, „hír”-értékű beszélőkkel lepjük meg olvasóinkat, de kerüljük a bulvársajtó szenzációhajszolását, tárgyilagosan számoljunk be az együttesek mindenkit érdeklő belső problémáiról, miközben nem léphetjük át a indiszkréció határát, ne csak azok a vezetők nyilatkozzanak, akiknek nem mindig számít közérdeklődésre semmitmondó nyilatkozata, de mégse sértsük meg a nyilatkozatjog elvét.

Bizony megjártuk a bíróságokat is, de nagyszerű érzés volt amikor megállítottak az utcán is kollégák, hogy „nagyon várjuk ám az újságot, hiszen végre olyanról olvashatunk, ami minket érdekel...”. Jó érzés volt hallani a sok dicsőítést, miképpen azt is, amikor önként jelentkeztek az újságot támogatni akarók, és kimondhatatlan örömmel tölt el bennünket az is, hogy hétről hétre folyamatosan nő az előfizetők száma. Azonban végső célunkat és feladatunkat talán legjobban Erkel Tibor fo-

galmazta meg, amely ma aktuálisabb mint valaha: „Ma kétségtelen harc folyik a fennmaradásért. A sebek csak úgy kerülhetnek el, ha mindenki önmagával szemben és egymásért küzd. Ha ez a lap jól szolgálja a Szövetség ügyét, segíteni fog, hogy erről senki se terelhesse el olvasói figyelmét.”

Én csupán azt kívánom az első tíz év elteltével, hogy maradjon ez az újság mindig olyan, amely méltán érdemli ki a „mi lapunk” megjelölést minden zenész kollégától, és még többet halljam azt, amikor egyik zenész mondja a másiknak: képzeld, a „Zenekar”-ban olvastam, hogy...

Lapozgatva tíz év termését több dologgal – ha úgy tetszik ajándékkal – lepnénk meg a tisztelt olvasót:

Egyrészt bemutatnánk azokat, akik nem világszínvonalú flekkdíjakért elsőrangú cikkekkel, riportokkal, kritikákkal és szakdolgozatokkal látják el újságunkat, természetesen a teljesség igénye nélkül, hiszen korlátozott terjedelmünk nem ad lehetőséget olyan kiválóságok bemutatására akik visszatérően jelentkeznek élvezetes cikkekkel, mint például Kovács Géza az izgalmas útirajzszerűen megírt Pearle-beszámolókkal, vagy Geiger György a filozófiai hangvételű elmélkedéseivel, vagy akár a kiváló énekművész Zábó Gyula, aki fáradhatatlanul ontja a talányokat rejtvény négyzetárcsok közé ágyazva.

Másrészt pedig – tallóztatva a régi számok között – felidézni azokat a cikkeket és híreket, amelyek talán ma is elgondolkoztatnak, vagy esetleg megmosolyogtatnak. Apropos, a legtöbb érdeklődő máig az évekkal ezelőtt közzétett kollektív szerződési mintáért jelentkezett, ezért egy igazi „csemege” is olvasható lesz hasábjainkon, mégpedig a fenti munka legfrissebb, legkorszerűbb változata.

Kellemes időtöltést kíván a szerkesztő:

Popa Péter

Tíz év után

Tíz esztendő már történelmi távlat. Ennyi idő alatt bőven meg tud fordulni a világ. Ennyi idő alatt nemcsak felcseperedik a gyermek, de már vissza is felel az apjának. Ennyi idő csak a művészetben bagatell. *Ars longa, vita brevis est* – mondja a latin, s hol vannak már a „holt” latinok! Mondásuk viszont él, mint ahogy ez a néhány sor (amit most épp itt írunk és olvasunk) ugyancsak garantáltan túlél bennünket.

Tíz év azonban egy lap életében te-
mérdek idő. Főleg akkor, ha olyan hi-
ányt tölt be, mint a Zenekar. 1994-ben,
amikor Popa Péter és Jobbágy Ervin
megkerestek a szimfonikus zenekarok-

ról, szimfonikus zenekaroknak szóló or-
gánum ötletével, még csak remélni lehe-
tett, hogy a kezdeményezés megáll a lá-
bán.

Számos lapalapításom közül ez volt az
egyik legkedvesebb. Más kormányok
regnáltak, más szellők fújtak, de a mu-
zsika már akkor is a régi volt. Nagy lel-
kesedéssel vágtuk bele fejszénket a ma-
tuzsálemi fába. Gyorsan rá kellett jön-
nöm: ez a szféra több azért érdekérnye-
sítésre kényszerülő, kenyérharcot folytató
értelmiségi hivatásnál. A magas kultúra
soha nem szubkultúra. A gondok lehet-
nek hétköznapiak, a végeredmény mindig
ünnepi.

A hangolást befejezve kisvártatva
elkezdődött a koncert. A Zenekarnak si-
került az, ami számos művészeti temati-
kájú lapnak nem: betöltötte funkcióját,
folyamatosan elvégzi azt a missziót, ami-
ért megszületett. A szerkesztésről lekö-
szönve is figyelemmel kísértem további
sorsát, majd pedig publicistaként is rend-
szeresen felbukkantam oldalain. Mind-
végig rokonszenvező kívülállóként, aki a
nézőtérről figyel, de a kulisszák mögé, a
próbatermekbe is be-bepillant.

Tíz év nagy idő, ami alatt egy lap is fel-
cseperedik. S talán az sem olyan nagy baj,
ha időnként kiskamasz módjára felel...

Csontos János

Egy születéslapra

Nem kézirat-, sem sajtóhiba e köszön-
tőnek szánt írás felirata. Címzettje szü-
letésnapjára (ha léhán tovább játsza-
doznék betűvel-szóval, folytathatnám
másként is: születés-napilap, aminek je-
lentése van ugyan, értelme azonban most
éppenséggel semmi). Tíz éves a ZENE-
KAR, alulírott, ki valami négy és fél év-
tizedig *volt* közutált zenekritikus, némi
meghatottsággal gyűjtja meg az ilyenkor
kötelező ünnepi tortán a megfelelő szá-
mú gyertyát.

De nehogy túlságosan elérzékenyül-
jek! Lehetne 104-éves is. A ZENEKAR
címmel 1899-ben jelent meg magyar fo-
lyóirat először, élt mindössze két évet,
jogutód nélkül szűnt meg 1901-ben, mint
a magyar zenei szaksajtó oly sok más ti-
szavirágja. A mienkénél szerencsésebb
zenekultúrák értékeiket jobban őrzik.
DAS ORCHESTER – ez 1924-ben indult
s máig megvan, a világháborús kényszer-
szünettel persze.

Némely zenekarunknak volt folyóirat-
ba ágyazott műsorújsága. A Filharmóni-
ai Társaságé a Zeneközlöny, amelyben
kottapéldás műelemzések jelentek meg
az együttes hangversenyeihez (szerkesz-

tője számíthatott rá, hogy a koncertek úri
közönsége tanult annyi zenét, hogy egy
Mozart- vagy Beethoven-dallamot elol-
vasson). A félamatőr Székesfevárosi Ze-
nekar olcsón tartott Vigadóbeli estjeinek
A ZENE szolgáltatott műsorfüzet hátte-
ret, évadonként 16 számban (olcsót írok,
hisz a Pengős világban 60 fillér volt a be-
lépés ára, 12 zsömle, vagy 30 kiló szilva,
boltban-piacon). Hanem ezek művel-
műsorral foglalkoztak, ám az előadó
együttessel nem.

Bevallom töredelmesen, ama 1899–
1901 között nyomtatott őslap soha nem
járt a kezemben – ezzel, feltételezem,
nem vagyok egyedül. Így hát nem tudha-
tom, miféle szempontok szerint foglal-
kózt az akkori, Kárpátmedence-béli or-
szág szimfonikus kultúrájával. Azonban
a mi lapunkat, pontosabban szólva az
Önök lapját, figyelmesen olvasom az
utolsó betűig. Nem a magam elmeszüle-
ményeiért, amikkel Önöket terhelem, bár
a nulladik számban (köznyelven: próba-
számban) kezdtem el benne az intellektu-
ális bűnözést, s folytatom, lám még ma
is. Nem szerény magamat nézegetem
benne, mint tette Narcisszus a víztükör-
ben az antik görög mitológia szerint.

Mert csak az írott zenekritikát hagytam
oda, az önkritikát cseppet sem, így hát,
ha belenézek abba, amit elköttem, csak
azt látom, mit hagytam ki, mi volt fölös-
leges, vagy szövegezésben nem eléggé
pontos.

De elegendem van belőlem, szeretem ol-
vasni a most az általános iskola felső ta-
gozatába lépő ZENEKAR-t, az általa
közvetített, másutt sehol fel nem lelhető
információkért. Nem az én bőrörmre
megy, az Önökére annál inkább, hogy
mit tesz/tehet a Szakszervezet a muzsi-
kuslét körülményeinek javításáért. Vég-
tére 1938 karácsonyán, hat és fél évesen
kezdtem el a hivatásos zenehallgatást az
Operaházban. Akkor persze még nem, de
az idő múlásával megértettem, füllel
„fogható” összefüggés van az érdekvéde-
lem hatékonysága és egy zenekar mű-
vészei teljesítőképessége között. Azért
aztán figyelmesen olvasom a Szakszer-
vezet, meg a Zenekarok Szövetsége ide-
vágó tevékenységéről szóló beszámoló-
kat.

Sokminden jut eszembe ilyenkor. Például
Hannover György (1905–1935) ese-
te. A Budapesti Hangversenyzenekar le-

gendás koncertmestere, a Hubay-mes-
teriskola díszje, szó szerint belehalt a napi
18 órás kenyérkereső munkába! Eszem-
be jut, hogy volt idő, amikor a szakszer-
vezet az érdekvédelem megcsúfolására
működött. Zenekaraink tagjai, mai ve-
zetői sem emlékezhetnek rá, hogy ami-
kor – úgy 50 éve – létrejött a toldoz-
va-foltozva máig működő egységes
nyugdíjrendszer, a fúvósok nyugdíj-kor-
határa ugyanúgy 60 év volt, mint, természetesen
azt a könyvelőké (akkoriban hölgyek ke-
zébe semmiféle fúvós hangszert nem
adtak; az is roppant feltűnő volt, mint ab-
szolút kivétel, hogy a MÁV Szimfoniku-
soknál játszott egy női nagybőgős). A
törvény nem ismerte el, hogy az an-
zacc nem feltétlenül szavatos a hatodik X-ig,
a tüdő sem. És a szakszervezetnek nem
volt, igaz, nem is lehetett szava ehhez.
Évtizedekbe telt, míg vad viták árán si-
került elérni a nyugdíjtörvény módosítá-
sát, s váltak fúvósaink 25 évnyi szolgálat
után életkoruktól függetlenül jogosulttá a
teljes nyugdíjra.

A ZENEKAR-ból tudhatom meg fo-
lyamatosan, mi történik szimfonikusaink
háza táján, országszerte. Ha „helyzet“
van, netán vészhelyzet, olvashatom a
szemben álló álláspontokat, érveket és
ellenérveket, érzékelem az olykor szinte
tapintható indulatot. De ugyanígy értesü-
lök arról is, ha sikerül előbbre jutni akár
egy apró lépésnyit. A műhelyekbe pil-
lantva érzékelhető a zenekari kultúránk
hatalmas fejlődése és működési feltételei
között feszülő áldatlan ellentmondás.
Irigykedve gondolok ilyenkor Franciaor-
szágra, ahol De Gaulle tábornok V. köz-
társaságának kulturális minisztere, André
Malraux – eredeti foglalkozása prózaíró
– kidolgozta a kultúra működtetésének
három pillérré épülő rendszerét (60-as
évek). Azóta a zenekarokat (is) a köz-
ponti, a regionális és a városi költségve-
tés finanszírozza s a francia vidék akusz-
tikus sivatagból virágzó zenekultúrává
fejlődött. Irigykedem Dániára is, amely
ugyan nem tartja magát zenei nagyhata-
lomnak, de zenei törvényt, azt alkotott
1976-ban a koppenhágai T. Ház, benne a
fejlődés-fejlesztés fő irányjaival.

Ami a próbatermekben-irodáknak tör-
ténik – lett legyen bár vita az első vérig –
belső, vagyis belügy. Az estére jegyet-
bérletet váltók Beethoven meg Bartók
művészi-etikai igazságával vágynak ta-

lálkozóra, zenei harmóniára. Kit érdekel,
min veszekszenek muzsikuskok és főnö-
kök napközben. A lap kritikai rovatának
egyszemélyes protagonistája publikus-
füllel hallgat, a szakemberével értékel.
Szerkesztői döntés kérdése, hogy egy-
egy számban két-három terjedelmes
szakmai felbecsülése kapjon nyilvános-
ságot, vagy tízé kurtán. Nem tudhatom,
mit szeret jobban az olvasó, a lap által
megszólítottak sokasága. Kicsiny ma-
gam, mint szólista örömmel nyugtázom
Fittler Katalin kollégám terjedelmes je-
lentéseit. Egy-két év távlatában így is
tollhegyére kerül valamennyi szimfoni-
kus testületünk.

Nem hagyhatom szó nélkül Rakos
Miklós zenetörténeti dolgozatait. Auer
Lipótról, ki született Veszprémben s vit-
te orosz cári udvari hegedűs, kamramu-
zsikus, karmester rangjáig, mint valóság-
gos, titkos tanácsos... Nos, Rakos tanár
úr elképesztő muzikológus tudás és fel-
készültség boldog birtokosa. Nagy figye-
lemmel olvasom, bármiről írt legyen is;
kottapéldákkal sűrűn spékelt dolgozatait
ritka felkészültség hitelesíti. Remélem,
bírom is benne, hogy kis hazánk zene-
karai szekund-hegedű szólamainak har-
madik pultjánál is ekként olvassák ku-
tatásainak nem csekély eredményeit.
(Zárójeles kérdésem: tudja-e a mi he-
gedűs-brácsás hadunk, hangszerük isko-
lateremtő felsőfokú professzorai több-
ségükben magyarok voltak a 19. század-
ban. Auer Lipót Szentpétervárott, máig
sugárzó hatással; Berlinben Joachim Jó-
zsef, Brüsszelben Hubay Jenő, míg Tre-
fort Ágoston kultuszminiszterünk paran-
csára, minden művészi-anyagi feltételét
teljesítendő nem hívta haza Zeneakadé-
miánk.)

Fontosságát nem vitatom, csak nem
feltétlenül értem, amit a többnyire német
szakemberektől a hangszeres játék egész-
ségügyi veszedelmeiről tudat a ZENE-
KAR. Voltam pedig amatőr zenekarban
öndidakta, iskolát nem járt fuvalás, ütő-
hangszeres is. Játszottam olyan – talán
Haydn-korabeli üstdobpáron, amelyen
nem volt pedál, sem hangolókulcs. Az
egész üstöt kellett forgatni a dob bőrének
feszítésére, hangolására. Billentyűs-fú-
vós, ütőhangszerekhez volt szerencsém,
vonós hangszerek legfeljebb a tokja
volt a kezemben, az instrumentum maga
soha. Tudom, nem egészséges naponta

sok órát muzsikálni hangszeren, de a
doktorok bizonyosan bölcs diagnózisait
nem értem meg.

Elemezni kellene – bár lennék ifjabb
– a ZENEKAR zárótételeként közreadott
komplett hangversenyműsorokat, mit ját-
szanak ennyi-annyi hónap alatt nagy-
gyűtéseink országszerte. Mint buzgó ol-
vasó el szoktam végezni ezt az analízist,
mert nincs annál felajzóbb, mint annak
felderítése, hogy melyik együttes mit
tesz a kirakatba.

Kérem, ne vegye senki olvasó rossz
néven, magamba szállva, nagyméretű
önbírálattal írom le, én is előfordulok
ezeken a lapokon, ha szívesen olvassák,
ha nem. Nem tudhatom, mint vélekedik
rólam csellista, vagy klarinétos. Kíván-
hat mennyibe, pokolba, szíve joga ez.

Magam értékelése nem rám tartozik.
Örvendezve a ZENEKAR 10. születése
napján – a gyertyákat, szíveskedjenek
Önök, zenekari muzsikuskok, elfújni, egy-
szersmind tovább éltetni, a tortán –, hadd
tehessek két észrevételt. Zenekarra sza-
kosodott újság, Miskolc és Szombathely,
Debrecen és Pécs, Győr és Szeged
szimfonikusai között hidat verő, ebben
az országban nem volt eddig soha. Le-
gyen tovább évtizedekig, nem nekem,
Önöknek.

Másrészt, (ha ezt a lapgazda ki nem
cenzúrázza), el nem feledhetem: 46 éve
írok zenéről ezt-azt, méretes fogyasztás-
sal szerkesztőből. Hanem ennek az új-
ságnak erősen rendhagyó szerkesztője
Popa Péter (cimborám, barátom?, inkább
szakértőm). Az első zenekari hegedűs el-
nök úr, meg akármi, akivel 72. évemig
találkoztam. Megbecsülöm, kívánnám,
tegyék Önök, olvasók is. Majd' 40 éven
át voltam lapcsináló ember, valamennyi
ismeretem van arról, hogyan kell végez-
ni ezt a munkát. Én becsülöm a művész
urat, egyszersmind lapkészítőt, örülnék,
ha az olvasó velem egyetértene.

A ZENEKAR 10. születése napján
boldoggá tette, ha megélné az 50-et,
100-at – felső határ a csillagos ég –, ve-
lem aligha, de az utódokkal.

Breuer János

Szakszervezeti vezető basszusgitárral

A jazz tanszakra járt, majd basszusgitárosként több éven keresztül muzsikált szórakozóhelyeken, itthon és külföldön. Dolgozott ügyintézőként egy zenészközvetítéssel foglalkozó központnál, játszott rockzenekarokban, és basszusgitárosként időnként még ma is pódiumra lép. Sok dologgal foglalkozott eddigi élete során, s minden munkát szívesen végzett, akár csak másfél évtizede a szakszervezeti tevékenységet. Dr. Gyimesi László, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének főtitkára, emellett egyike volt azoknak, akik tíz esztendővel ezelőtt útjára indították a Zenekar című lapot.

– Popa Péter, a Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnöke keresett meg azzal az ötlettel, hogy indítsunk el egy új lapot a muzsikusoknak, s mivel kiválónak tartottam a javaslatát, örömmel támogattam – meséli dr. Gyimesi László. – Így az újság a szövetség és a szakszervezet közös kiadványaként jelenik meg. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy bármilyen jogot vindikálnánk magunknak szerkesztésben, hiszen nem akartunk-akarunk szakszervezeti propaganda lapot készíteni. Teljesen szabad kezét adunk Péternek, s az újságban a szakszervezetet érintő kritikának is helye lehet. A leglényegesebb számunkra az, hogy a lapon keresztül a zenészekhez el tudjuk juttatni az őket érintő, fontos információkat. Az évek során a Zenekar igazolta ezt a várakozást. Értékes lappá vált.

– *S már az alakítás óta rendszeresen publikál az újságba...*

– Nagyon nehéz feladat számomra a szakszervezeti életről írni. Egészen más műfaj a jogszabályok nyelvén megfogalmazni egy szakszervezeti javaslatot, törvénymódosítást vagy pedig minderről újságcikket készíteni, ahol a laikusok számára is érthető, olvasható anyagra van szükség. Nem könnyű hétköznapi példákban bemutatni egy-egy új jogszabály hatását, vagy megfelelő módon tálni az elért, időnként jelentős eredményeket, és szinte lehetetlen részletesen bemutatni az eredményekhez, vagy a kudarcokhoz vezető hosszú utat, a kívülálló számára rendszerint érdektelen és unalmas tárgyalások, levelezések láncolatát. A legborzasztóbbak a lapzárták, a leadási határidők! Persze, azért igyekszem mindig eleget tenni ennek a kötelezettségemnek, hiszen fontos a tájékoztatás, s a Zenekaron keresztül valóban az érintettekhez jut el a hír!

– *A muzsikus mindennapokról pedig önnek is van fogalma, hiszen ön is zenész...*

– A Bartók Béla Zeneművészeti Szak-középiskolában végeztem és a jazz tanszakra jártam, s több rock zenekarnak is a tagja lehettem, majd egy négytagú együttesel játszottunk különböző vendéglátóhelyeken. Három éven keresztül Norvégiában, majd itthon zenéltünk. 1982-ben döntöttem úgy, hogy más elfoglaltságot keresek, hiszen kétgyerekes családapaként úgy éreztem, mindenütt ideiglenesen tartózkodom, már ideje felhagynom a folytonos utazgatással. Ráadásul a zene mellett mindig is rengeteg más dolog is érdekelt. Ekkor lettem az Országos Szórakoztatózenei Központ ügyintézője, s zenészközvetítéssel kezdtem foglalkozni. Másfél esztendő elteltével a budapesti szakszervezet titkári helye megüresedett, s engem kértek fel erre a posztra. Igent mondtam, a tagság is rám voksolt, így új korszak kezdődött az életemben. A tennivalókról sokat kellett tanulnom, hiszen ezt megelőzően magam is csupán egyike voltam a szakszervezeti tagoknak, s a szervezet működéséről nem sokat tudtam. Ezt követően, 1984-től a zenész szakszervezet munkatársa lettem, sok számomra szakszervezeti szempontból új területtel is megismerkedtem, hiszen a szórakoztatózenészek mellett ebbe a körbe számos szimfonikus együttes, nagy koncertrendező cég tartozott. Igyekeztem hát minél gyorsabban elsajátítani a szükséges ismereteket. Szerencsére az akkori politikai környezethez viszonyítva a zenész szakszervezet hagyományosan erős autonómiát élvezett, mindig is volt mozgástere, s így jól lehetett ezen a területen dolgozni.

– *S hogyan lett a titkárból elnök?*

– 1989-ben újjáalakult a szervezet, önálló jogi személyé vált, ekkor elődöm – akitől nagyon sokat tanultam – nyugdíjba vonult, és engem választottak meg a helyére. Később a Magyar Zeneművészek

és Táncművészek Szakszervezete titkári beosztását pedig főtitkárrá keresztelték át. Azóta ötévenként, kettő alkalommal újraválasztottak a tagság küldöttei, s erre a bizalomra nagyon büszke vagyok. Akárcsak arra, hogy 1994-ben a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnökévé is megválasztottak, s azóta töltöm be egyidejűleg ezt a két tisztséget. S persze, szereztem azért közben még két diplomát is, elvégeztem az Államigazgatási Főiskolát és a Pécsi Egyetem Jogi karát. Jelenleg éppen a jogi szakvizsgára készülök, és nagyon fontosnak tartom a folytonos tanulást. A szakszervezeti munka mellett pedig igyekszem más zenei és művészeti szervezetekkel is foglalkozni. Szakszervezetünk alapító tagja a Magyar Zenei Tanácsnak. Magam hat éven keresztül dolgoztam alelnökként, és jelenleg is részt veszek az elnökség munkájában. A Nemzeti Kulturális Alapprogram bizottságának 1996 óta vagyok a tagja. Az Előadóművészi Jogvédő Irodának is az elnöke vagyok, s ez a szervezet az utóbbi időben egyre hangsúlyosabb szerepet tölt be. Annak pedig nagyon örülök, hogy a nemzetközi zenész szakszervezeti mozgalom is az egyik legjelentősebb szervezetnek tartja a magyar szakszervezetet, s a több, mint hatvan országot tömörítő Zenészek Nemzetközi Szövetségének (FIM) 1989 óta választott végrehajtó bizottsági tagjaként is tevékenykedhetek.

– *A gitározással végleg felhagyott?*

– Dehogy! Amennyire időm engedi, sajnos nagyon ritkán, ma is elmegyek játszani kisebb rendezvényekre. Otthon pedig rendszeresen zongorázom, s a saját örömeimre zenét is szerzek. A muzsika a mai napig az egyik legfontosabb dolog az életemben, és ez már aligha fog változni!

R. Zs.

Egy gyakorlati érzékkel megáldott zenetudós

Tóth Anna életének fontos szereplői: a muzsika és a hangszerek

Már főiskolás korában elkezdett zenekritikákat, cikkeket írni, és a mai napig szívesen vállal ilyen feladatokat. Dolgozott rádiósként, szerkesztett és szerkeszt kiadványokat, újságot, de emellett koncertszervezéssel is foglalkozott, ma pedig egy hangszergyártó cég vezető embere. Tóth Anna gyerekkorától kezdve nagyon szereti a zenét, éveken át hegedült, évtizedeken keresztül énekelt amatőr kórusokban, s a zenetudományi szak elvégzése után is központi szerepet töltött és tölt be mindennapjaiban a muzsika. A Zenekar lapnak nyolc esztendeje szerzője, interjúkat, fordításokat valamint hangszerészeti cikkeket ír rendszeresen az újságnak.

– Az első diplomáját az ELTE filozófia-orosz szakán szerezte. Miért választotta ezt követően a zenetudományi szakot?

– Mindig is nagyon szerettem a muzsikát, s bár jól haladtak a zenei tanulmányaim – gyerekkoromtól hegedültem – annyira azért nem játszottam jól, hogy szólistapályát válasszak. Így más hivatás mellett döntöttem, de a hegedülést nem hagytam abba, az egyetem mellett is végig játszottam, sőt, időnként zenekarban is muzsikáltam. Az éneklés szintén fontos szerepet játszott az életemben, évtizedeken át tagja voltam amatőr kórusoknak. A zenetudományi szak nem volt könnyű, de nagyon élveztem az ott folyó műhelymunkát, Rajeczky Benjamin, Somfai László, Kroó György, Tallián Tibor óráit. Amikor megszereztem a diplomát, zenetudósként nem sok állásból válogathattunk. Ezért is örültem annak a lehetőségnek, hogy a Zeneakadémia felkért: maradjak, és tanítsak filozófiát. S bár én örömmel vállalkoztam rá, akkoriban sok előítélet élt a zenészekben ezzel a szakkal kapcsolatban.

– Az írást pedig folytatta...

– Igen, hiszen már egyetemistaként nagyon örültem annak, hogy lehetőségem volt zenekritikák írására, s aztán egyre több és több lett az elfoglaltságom, ugyanis két nagy – a kórus és a fúvószenekari – amatőr mozgalomban ekkor ébredt fel az igény az iránt, hogy szakmai kritikák jelenjenek meg róluk. Nem volt könnyű feladat ezeknek a cikkeknek a megírása, hiszen nekem is meg kellett tanulni, mi az, ami építő jellegű bírálat, és mi az, amit nem kell kritizálni, mindenestre nagyon élveztem az új kihívást. A Magyar Rádió számára is egyre több ilyen

anyagot készítettem, hiszen ebben az időben egyre gyakrabban hangzott fel koncerteken fúvós, illetve rézfúvós zene. S ekkor egy újabb területtel is gazdagodott az életem, a hangszerekkel. A nyolcvanas évek közepétől ugyanis Siklóson és a debreceni katonazenekari fesztiválokra a különböző instrumentumokból rendszeresen rendeztek bemutatókat. Magam is egyre jobban beleástam magam ebbe a témakörbe. A Hangszervilág című lapnak megalakulásától kezdve rendszeresen írtam, fordításokat készítettem, s a folyóirat szerkesztését éppen tíz esztendeje, 1993-ban vettem át.

– A Zeneakadémián azonban nemcsak tanítással foglalkozott...

– Tizenöt esztendőn keresztül tartottam filozófia órákat, de emellett két és fél éven át a miskolci egyetemen is tanítottam zenetörténetet, amit hihetetlenül élveztem. Tőzsér Dánielnek köszönhetően ugyanis kiváló volt ott a hangulat, megbecsülték a kollégákat, s ilyen helyeket manapság már egyre ritkábban lehet találni. A Zeneakadémián pedig a tanítás mellett valóban más területtel, koncertszervezéssel is foglalkoztam, majd 1996-tól ez lett a főállásom. Nagyon jó kollégákkal dolgozhattam együtt, s nagyon tanulságosak voltak ezek az évek. Ebben az időszakban azonban már nagyon lényeges volt számomra az is, hogy a családomra is jusson elegendő idő, 1992-ben ugyanis édesanya lettem, s a kisfiam lett számomra a legfontosabb. Egyébként Berci életében is lényeges szerepet játszik a zene: amióta iskolás, zongorázik, s két esztendeje pedig egy hangszerbemutatón beleszeretett a tubába. Ma már fúvószenekarban is játszik, s nagyon élvezi a közös muzsikálást.

– Nem véletlen, hogy ilyen instrumentumot választott, hiszen otthon gyakran találkozhatott fúvós hangszerekkel...

– Édesapja hangszerész, s két esztendeje az ő irányításával született meg a budaörsi Sternberg Hangszermanufaktúra. Én is a cégnél dolgozom, s az irodai munkák legnagyobb részét, a PR feladatokat én intézem.

– A Zenekarban mióta jelennek meg írásai?

– Nyolc éve Pópa Péter kért meg, hogy segítsek a hangszeres anyagok megírásában, s örömmel vállaltam ezeket a felkéréseket. Volt idő, amikor rengeteget dolgoztam, s bár mostanában kevesebb az időm, azért mindig szívesen írok ennek a lapnak. A negyedszázados szakmai pályafutásom alatt akadt ugyanis néhány olyan feladat, amely nagyon boldoggá tett – például az 1994-ben Abonyban rendezett IGEK kongresszus, amely a fúvószenét kutatók nagyszabású találkozója volt. Egy másik ilyen munka a Zenekarhoz kötődik, hiszen Péter felkérésére vettem részt a Közép-és Kelet-Európai Szimfonikus Zenekarok Találkozásán. Élvezetesek voltak ezek a tanácskozások, az a hihetetlen szakmaszeretet, amely a megjelenteket jellemezte, s ez kicsit visszaadta a hitemet néhány dologban.

Pétert emellett azért is nagyra becsülöm, mert újságjában mindig, minden ügyben a lehető legjobban igyekszik a zenészek érdekeit képviselni, az ő szemszögükből is bemutatni a zenei élet különböző történéseit, s a mai világban erre egyre nagyobb szükség van!

R. Zs.

Látni, megismerni és megérteni...

Réfi Zsuzsanna közel három éve ír a Zenekarnak. Első riportját az újság számára Varga Tamással, a Bécsi Filharmonikusok szóloccsellistájával készítette. Mint elmondta, nagy örömet jelent számára, hogy a Zenekar lap hasábjain ahhoz az olvasóközönséghez jutnak el írásai, amelyik a legszorosabb kapcsolatban van a művészetekkel, a zenével.

– Mit szeret tulajdonképpen az interjú-készítésben?

– Nagyon élvezem, hogy közelről ismerhetek meg művészeket; mindegyik írásomban igyekszem megrajzolni portréjukat. Nagyon érdekelnek – és az utóbbi években egyre többet foglalkozom ezzel – a kultúrpolitikai témák is.

– Hol dolgozott, mielőtt a Zenekar foglalkoztatni kezdte?

– Eddig körülbelül hatvanöt újságban jelent meg írásom. A Pesti Hírlapnál kezdtem, ide szinte az utcáról mentem be 1992-ben. Egy Csavlek Etelkával készített interjú volt az első írás, ami a nevem alatt a lapban megjelent. Nagyon örültem, hogy miután leadtam a hatodik anyagomat, megkérdezte a rovatvezető – máig legkedvesebb főnököm, Róna Katalin –, nincs-e kedvem főállásban is náluk dolgozni. Azóta számos magazinnak készítettem már írásokat. Ezeknek a lapoknak is szívesen dolgozom, egy Zenekar számára készített interjúban azonban az a jó, hogy belemélyedhetek olyan kérdésekbe is, amelyeket egy napilap hasábjain egyáltalán nem, vagy csak alig-alig érinthetnek. Egyébként az újságíráson kívül egyéb munkáim is voltak: dolgoztam művelődési házban, szerveztem kiállítást, szerkesztettem különböző kiadványokat, készítettem jegyzeteket a Bartók Rádió-nak, írtam filmszinopszist, televíziós műsorhoz összekötőszöveget, alapítottam lapot, voltam szerkesztő és főszerkesztő-helyettes is. Szerintem nagyon fontos, hogy az ember több területen is kipróbálja magát.

– Csak kötelességből teszi fel kérdéseit, vagy ennél többről van szó?

– Azért jelent örömet számomra a művészekkel való beszélgetés, mert engem is érdekel az, amiről egy muzsikussal beszél. Szívesen pillantok be műhely-

titkaiba, ismerem meg gondolkodásmódját. Ha leülök valakivel beszélgetni, akkor sosem arra gondolok, hogy abból esetleg cikk lesz, hanem azért kérdezek, mert én magam kíváncsi vagyok bizonyos dolgokra, és szeretnék az illetőről minél többet megtudni. Nagyon sok művésszel találkoztam újságírói pályám bő egy évtizede alatt, és rengeteget tanultam tőlük.

– Sokan azt hihetik, kérdezni könnyű.

– Öröm kérdezni – persze, csak ha a riportert is érdekli a dolog. Az újságírásban rejtlő kihívás szerintem éppen az, hogy hitelesen tudsz-e zenészeknek zenéről írni és őket érdeklő témákat érinteni, miközben te magad újságíró és nem muzsikuss vagy. Másik megoldandó, de izgalmas feladat: fogyasztathatóvá tenni a különböző olvasórétegek számára azt, amiről írsz. Ebben nagy tapasztalatom van, mert többek között dolgoztam a Blikknek, a Világgazdaságnak, a Reformnak, a Széplaknak, az Interpress Magazinnak, a Cosmopolitannek, de írtam a Kismamába és a Reader's Digestbe is. Nem könnyű manapság úgy tálni a „számkivetett” művészzel kapcsolatos témákat, hogy az mindenki ízlésének megfeleljen. Ez olyan, mint a zenészeknél a stílusismeret: nem játszhat az ember ugyanúgy Schubertet és Brahmsot, pedig lehet, hogy zenéjük ugyanarról szól. Alkalmazkodni kell bizonyos körülményekhez. Büszke vagyok arra, hogy amikor például a Mai napnál dolgoztam, sikerült belopnom a komolyzenét a lap hasábjaira.

– Hogyan került a zene közelébe?

– A Salomé-t láttam Sass Sylviával és ennek köszönhetően az operába, mint műfajba, első „hallásra” beleszerettem. Egyébként zenei általános iskolába jártam, a Kosciuszko Tádé utcába, az éneklés azonban a mai napig gyenge oldalam. Szerencsére a hallásom elég jó, s a komolyzene minden ága érdekel, bár kedvencem a mai

napig az énekes műfaj. Jártam a József Attila Szabadegyetemre is, ahol Meixner Mihály előadásain keresztül férköztem közelebb a muzsikához, emellett számos alkalommal ültem végig énekes mesterkurzusokat és rengeteg zenei könyvből is képeztem magam. Nem szorgalomból, hanem azért, mert foglalkoztat a téma.

– Az operán kívül más zenei műfajok is lekötik?

– Természetesen. Mindössze az a probléma, hogy most, immár két éve az Operaház sajtófőnöke vagyok, nagyon ritkán jut időm elmenni hangszeres vagy zenekari estekre.

– A zenén és az újságíráson kívül mi az, ami még érdekli?

– Rengeteg minden. Mindig igyekeztem minél nyitottabb lenni a különböző területek iránt. Három évig voltam a Miskolci Nemzeti Színház operatagozatának sajtófőnöke, de egy évig parlamenti tanácsadóként is dolgoztam. Kommunikációs tanácsadással egyébként jelenleg is foglalkozom. Eredetileg pedagógus diplomával rendelkezem, de ezen kívül vendéglátós és újságírói végzettségem is van. Jelenleg pedig az ELTE európai uniós szakértő-képzésében veszek részt.

– Hobbija?

– Versenyszerűen röplabdáztam, így nagyon fontos számomra a sport. Sajnos, erre is kevés időm jut. Másik, kedvelt időtöltésem az olvasás, és a könyvek területén is elég széles az érdeklődési köröm. Tulajdonképpen nekem az újságírás is hobbi, mert rettentően kíváncsi vagyok a világra. Ha három olyan dolgot kellene megneveznem, ami számomra nagyon fontos, három igét említenék: látni, megismerni és megérteni.

Várkonyi Tamás

Elhivatott pedagógus – tollal és mikrofonnal

Fittler Katalin zenekritikát ír a legszívesebben

Bár huszonkét esztendeje dolgozik a Magyar Rádiónál, az írás mindig fontos szerepet töltött be életében. Rendszeresen publikál számos folyóiratban, köztük a Gramofonban, a Sztereóban, a Criticai Lapokban, s hét esztendeje szerzője a Zenekarnak is. Nagyon örül, hogy ebben a lapban jut hely az egyre inkább háttérbe szorított zenekritikának is, s így éppen azokhoz jutnak el cikkei, akik tevékeny részesei a magyar zenei életnek. Fittler Katalin életében emellett a tanítás is roppant lényeges, hiszen már gyerekkorától fogva pedagógus akart lenni.

– Gyerekekkel foglalkozni, átadni nekik a tudást – meséli – azóta érdekel, amióta tudom, hogy mit jelent a szó: tanítás. Persze idealista elképzelés élt bennem erről a hivatásról – de mai fejjel sem képelném másképp az életem. Egyébként a zenével korán kezdődött a kapcsolat; szinte előbb tudtam szolmizálni, mint írni-olvasni. Édesanyám nagyon szerette a muzsikát, s mivel évvesszesként komoly kisgyerek voltam, előbb íratott be a zeneiskolába, mint ahogy általánosba kezdem volna járni. Már jó pár éve zongoráztam, amikor kiderült, hogy abszolút hallásom van. Szólistakarrierre azonban sohasem vágytam, mivel nyilvánvalóan tűnt: úgysem tartozhatom a legjobbak közé – közepes teljesítményre pedig nem vágytam. Ráadásul, a zeneiskolai koncertek kezdetétől utáltam a tapsot. Sohasem értettem, miért verik össze tenyerüket akkor is a hallgatók, amikor valamely produkció nyilvánvalóan gyenge. Ugyanakkor viszont az aktív muzsikálást mindmáig fontosnak tartom, szívesen fellépek egy-egy különleges esten (legutóbb szeptemberben Ausztriában egy Rilke-esten) vagy tanári hangversenyen. Arra pedig kifejezetten büszke vagyok, hogy már több nekem ajánlott zongoradarab készült (Láng István: CAGE Notes, 7 haiku elválasztó hangzásokkal, 5 tanka, Sárosi József: Katzensprünge).

– *Hogyan lett a tanítási vágyból rádiózás?*

– Győrben végeztem zongora-szolfézsének szakon, majd a Zeneakadémián következett a zenetudományi tanszak. Második koromtól rendszeresen írhattam zenekritikákat, először Kroó György Új Zenei Újságjába. Nem rossz kezdet... A harmadik tanév végén másik tanárom, Bónis Ferenc pedig azt kérdezte, mihez akarok kezdeni a tanulmányaim befejezése után. Mondtam, tanítani szeretnék, s mellette valami mást; s erre ő azt ajánlotta, hogy fordítsuk meg a sorrendet: legyen a „valami más” az első helyen, ami mellett taníthatok. Így kerültem az ő ve-

zetésével működő szerkesztőségbe, az Ifjúsági Rádióba. 1982-ben kaptam státuszt is, s közben – majdnem két évtizeden át – Győrben, egykori főiskolámon oktattam zenetörténetet, esztétikát. Közben időnként Budapesten is tanítottam és tanítok. Az ifj. Sapszon Ferenc által vezetett Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola első hét évében zongorát tanítottam kicsiknek, most pedig az ETŰD Zeneiskola és Zeneművészeti Szak középiskolának vagyok az oktatója, annak megalakulása óta. Külön öröm számomra, hogy most a zeneirodalom tanításon túl van egy melléktárgyas növendékem is.

– *Rádiózás Budapesten – tanítás Győrben. Mindez kétféle életmódot igényelt?*

– Többelket, és mindmáig kétfelket, hiszen állandó bejelentett lakásom, ami számomra az otthon jelenti, Mosonmagyaróváron van. Ha tehetem, otthon töltöm a hétvégéket, csak rangos kulturális események kedvéért mondok le időnként az egyébként néha bizony fárasztó utazgatásról. Budapesten zeneakadémista korom óta albérletben lakom.

– *A rádiós feladatok még ennyi év után is tudnak kihívást jelenteni?*

– A felvételeket, a stúdiómunkát sohasem lehet megenni. A szakmai alapokat Bónis Ferenc tanította meg, aki elsősorban a szövegszerkesztés iránti igényességre nevelt. Életre szóló tanítás volt ez számomra. Számos országos általános iskolai és középiskolai vetélkedő-sorozat szerkesztője voltam (s ezekért a munkákért kaptam első rádiós nívódíjamat). Az átszervezések során aztán szerkesztőségünk a Zenei Főosztályra került. Jelenlegi műsoraim többségéről úgy érzem, hogy általuk, közvetve, sokakat tudok tanítani. Nagyon szeretem az előadóművészportrék sorozatát („Önarckép – hangokkal”). A zeneszerzők megismerését-megismertetését célozza az „Ars poetica” és a „Muzsikus műhelytitkok” sorozata. Rendszeresen kell gondoskodnom a zenei élet közérdekű kér-

déseivel foglalkozó jegyzetekről is, emellett pedig szívesen dolgozom más műsoroknak is. Az adminisztráció, a kevés kreativitást igénylő „papírmunka” az egyetlen, amitől még a „munkaidőt” is sajnálom!

– *Ennyi tevékenység mellett jut idő az írásra is?*

– Több szempontból is fontosnak tartom, hogy foglalkozzam ezzel. Még Pernye András volt, aki engem ajánlott az Élet és Tudomány egyik évkönyvének zenei cikkéhez, ő javasolt engem a Parlando szerkesztőjének is – aztán egyre több felkérést kaptam. Szinte mindenhova „romantikus módon” kerültem; valahogy mindig volt valaki, akinek én jutottam eszébe, aki megtalált, úgyhogy nemigen kellett házalnom az írásaimmal. Nagy öröm ez – bár néha hasznos lenne, ha annak a technikáját is begyakoroltam volna korábban... A Parlandónak 1978 óta dolgozom (negyed százada, furcsa belegondolni), oda leginkább kottarecenziókat készíték. Még a 70-es évek végén kért fel Takács Márta, hogy a Kritikának írjak „egyflekkéseket”, ami sajátos műfajt jelentett, ami másfajta témaválasztást, szemléletmódot igényelt. Mostanában a Gramofonnak, a Sztereónak, a Criticai Lapoknak, a Zene-Zene-Táncnak is dolgozom. A Zenekar szerkesztőjét még Győről, a Zeneművészeti Főiskoláról ismerem, de időnként találkozni szoktunk a Rádióban is. Miután először lemezcenziót kért tőlem 1996-ban, kiderült, hogy szívesen fogadja a koncertkritikát is, amire egyébként nagyon kevés lehetőségem van. Ma, amikor egyre kevesebb sajtóorgánum biztosít helyet ilyesfajta anyagoknak, nagyon örülök, hogy éppen a szakmának, a gyakorló muzsikusoknak szóló lapban írhatok rendszeresen. Amikor Győrött tanítottam, (a Filharmonikus Zenekarban kisegítő) hallgatóim is rendszeresen olvasták az újságot. Így rajtuk le mérhettem, mennyire foglalkoztatja a muzsikusokat mindaz, ami a Zenekarban megjelenik.

R. Zs.

Hegedűvel, hegedűről – a hegedűért

Rakos Miklós már készíti következő zenetörténeti könyvét

Rakos Miklós úgy gondolja, hogy az elmúlt évtizedekben méltatlanul kevés figyelem irányult a magyar hegedűs-kultúra történetére, kultúrtörténetünk sikerágra. Ezért is kezdett erről a témakörrel írni, amelyről igazán rengeteget tud, hiszen a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán szerzett hegedűtanári diplomát, számos zenekarban játszott, harminc esztendeje pedig hegedű- és brácsatanárként dolgozik. A Zenekar lapban megjelenő írásai nyomán – egyébként az összegyűjtött cikkekből már önálló könyv is született – láthatóvá válik, milyen jelentős befolyást gyakorolt a magyar hegedűjáték az európai zenekultúrára.

Rakos Miklós a hegedűtanári diploma megszerzése után a Győri Filharmonikusoknál, majd a budapesti MÁV Szimfonikusoknál muzsikált, s négy éven át volt a Magyar Állami Operaház zenekari művésze. De pódiumra lépett számos más együttesben is. Ezt követően pedig külföldi zenekari turnék szervezőjeként és résztvevőjeként is tevékenykedett.

Tíz esztendővel ezelőtt bekapcsolódott a VI. kerületi Fáklya Klub Művelődési Központ munkájába, s az intézmény nyolc éve az ő irányítása alatt végzi oktatási és kulturális tevékenységét. Ennek köszönhetően a klub kulturális profilja elsősorban komolyzenei szempontból bővült jelentősen. A nagy múltú tagozatok, mint az 50 éves Arany János Nyelviskola, a Budapesti Pedagógus Képzőművész Stúdió, a Bartók Kórus és a budapesti zenetanárokból álló, Parlando Kamarazenekar mellett öt évvel ezelőtt a Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekar is a Fáklya Klubban alakította ki próbatermét, majd pedig a klubház nagytermében önálló zenekari hangversenysorozatot kezdett Héja Domonkos vezetésével. A Fáklya Klubban működik emellett az Etűd Zeneiskola és Zeneművészeti Szakközépiskola, s ez év őszétől a Górnagy Mária Színitanoda is.

Rakos Miklós három évtizede dolgozik hegedű- és brácsatanárként s így igazán szív-

ügyének tartja, s mindent elkövet azért, hogy a művelődési ház próbaterem illetve hangverseny-lehetőség biztosításával segítséget adjon a kisebb-nagyobb – zeneakadémistákból, szakközépiskolásokból álló – együtteseknek. A színvonalas produkciók érdekében a mindenfajta állami és önkormányzati támogatás nélkül működő Fáklya Klub Egyesület a közelmúltban például saját erőből felújította Bösendorfer-hangversenyzongoróját.

S bár Rakos Miklós időnként még részt vesz zenekari fellépéseken, illetve külföldi turnékon, az utóbbi esztendők újabb kihívásai miatt erre egyre kevesebb ideje jut.

A magyar hegedűjáték története és a verbunkos zene tárgykörében az 1980-as évek elejétől jelennek meg könyvei. Azért kezdett ezzel a témakörrel foglalkozni, mert hatalmas szakmai kíváncsiság élt és él benne, ráadásul úgy véli, méltatlanul mellőzött ez a zenetörténeti terület, s hiába voltak olyan kiváló művészeink, mint például Szigeti József vagy Zathureczky Ede, a mai fiatal muzsikusok nagyon keveset tudnak róluk és hatásukról, amelyet az európai muzsikára gyakoroltak. Egy-egy cikk elkészítése többheti kutatómunkát, forrásfeltárást igényel, mégis szívesen foglalkozik ezzel, mert így felhívhatja a figyelmet a magyar hegedűkultúra történetére, nemzetközi sikereire. Az utóbbi hat esztendőben

minderről ebben az újságban is rendszeresen publikál. *Popa Péter* – akivel egyébként együtt jártak főiskolára – találkozott a köteteivel, s felkérte, dolgozzon rendszeresen a zenészek lapjának is. Rakos Miklós számára nagy kihívást jelent mindez, hiszen ezeket az anyagokat nemcsak tudományosan, zenetudományi szinten kell megfogalmazni, hanem úgy is, hogy közben érdekes, színes és főképp olvasható cikkek legyenek. Hogy milyen sikerrel birkózott, s birkózik meg ezzel a feladattal, azt talán jelzi, hogy egy évvel ezelőtt a Zenekar lapban korábban közzé tett 25 tanulmányát könyvalakban is megjelentette a Hungarvox Kiadó, „A magyar hegedűjáték az európai zenekultúrában” címmel. A kiadvány óriási tetszést aratott, s 2002. október 1-jén napvilágot látott első kiadást pillanatok alatt elkapkodták. Hézagpótló könyvről van ugyanis szó, amely után azóta is rendszeresen érdeklődnek az ország minden területéről, sőt még külföldről is a muzsikusok, zenetanárok. Így a kiadó idén, a zenei világnapon ismét megjelentette a kötetet. S már készül a következő könyv is, amelynek egyes tanulmányait a Zenekar oldalain elolvashatják a zenészek is. Rakos Miklósnak témája és anyaga már most akad egy esztendőre elegendő.

R. Zs.

Tallózás a Zenekar első tíz évében megjelent cikkekből – a teljesség igénye nélkül

1994. május

„Egy zenekar olyan, mint az ország...”
Beszélgetés Tátrai Vilmossal

– Minden zenekarnak megvan a stílu-

sa, mindegyiknek az életében van emelkedés és süllyedés. Az állandó karmester nagyon fontos, de előbb-utóbb minden állandó karmestert megutálnak. Ez szerintem úgy van, hogy az összes jó tulaj-

donságát megszokják, a rossz tulajdonságai azonban egyre szembetűnőbbek lesznek.

– Egy zenekar olyan, mint az ország: ha jól vezetik, akkor egy közepes zene-

kar is jól működik. Elviselhetetlenek viszont bennük az álmatag, oda nem figyelő, lusta emberek. Épp ezért óriási a szerepük a szólamvezetőknek: az ő személyiségük szinte mindent meghatároz. Ami az anyagiakat illeti: nem tudom elviselni a gondolatot, hogy vannak itt emberek, akik évtizedeken át valóban áldozatos munkát végeztek, s aztán jön egy zenekar, amely semmit nem csinált, s mégis háromszor annyit keres. Ilyet nem volna szabad megengedni – én ezt a kulturális vezetés részéről súlyos etikátlanságnak tartom. S az pláne szerencsétlen, hogy ezen az áron emeljék meg aztán a többi zenekar járandóságát.

1995. március

Új próbateremben a Postások interjú Medveczky Ádámmal

Az elmúlt években a Posta három önálló céggé alakult át. Ki ma az együttes valódi fenntartója?

– Fenntartásunkat a Magyar Távközlési Részvénytársaság vállalta. Eddig csak jót lehet mondani rájuk, s úgy érezzük, hogy szívügyüknek tekintik a zenekar sorsát. Jobbat, mint azt, hogy biztosítva érezzék működésüket, aligha lehetne kívánni bármely szimfonikus zenekarnak.

Az új fenntartó miatt elképzelhető-e az újabb névváltozás?

– Nem hinném, hogy erre szükség lenne, mivel az együttes neve ma már fogalom.

1995. március

Vásáry Tamás és a szintetizátor

Meghitt családi hangulat és kitűnő muzsikálás ölelte át a MRT Szimfonikus Zenekarának Baráti Társaságát azon a hangversenyen, melyet a Zenekar művészei adtak a Társaság tagjainak tiszteletére 1995. március 4-én a Zeneakadémia kistermében. Kedves hagyomány, hogy a zenekar vállalkozó kedvű muzsikusai önkéntesen, szívvel-lélekkel – évente egyszer-kétszer, ahogy zsúfolt programjuk lehetővé teszi – szólístaként, illetve kamaraművészként a Baráti Társaság elé állnak, s felszabadultan, a régi házimuzsikálást idézően, a legnevesebb módon szórakoztatják a meghívottakat, mindig gondosan ügyelve arra, hogy a jókedvű, karakteres zenélés közepette a minőséget a legmagasabb szinten tartásák.

Az est fénypontja kétségtelenül Vásáry Tamás főzeneigazgató megjelenése volt, aki kamaramuzsikusként, zongorakísérőként egyaránt nagy lelkesedéssel működött közre, sőt szintetizátorosként – ezt a hangszeret ott látta először – megható buzgalommal számolta a taktusokat, majd kinyilvánította, hogy sose lenne képes helytállni olyan fontos pozícióban mint a zenekari tagé.

1995. május

Hétköznapokon is tudni kell intonálni

Oberfrank Géza a hazai zenészek felkészültségéről.

A világ nagy zenekarainak teljesítménye egy-egy nagy tudású karmester kiertartó és következetes munkájának az eredménye. Sajnos, az ilyen kvalitású mesterek száma egyre fogyatkozik, s úgy tűnik, nincs utánpótlás. A karmesterek jó része saját virtuozitását akarja bemutatni, s nem sokat törődik azzal, hogy a zenekar milyen minőségben szólal meg, elsősorban a műben rejlő hatáselemek maximális kiaknázásával foglalkozik. Ez a közönség soraiban általában nagy sikert arat, s még azt sem mondhatom, hogy nem méltán. Ugyanakkor *a zenekarrá alakuláshoz nélkülözhetetlen volna azoknak a mestereknek a működése, akik a műhelymunkában jeleskednek.* Amit az egyedi hangszerstanulás közben a tanárok többé-kevésbé elmulasztanak megtanítani a növendékeknek – vagy ha fel is hívják rá a figyelmet, nem gyakoroltatják eleget – azt a zenekari játék során kell megtanítani a nevelő karmestereknek.

1995. május

ÁHZ turné Spanyolországban

Fischer Ádám: ... Számomra nagyon sokat jelent a hangversenyzenekar, hiszen többségük az én generációmhoz tartozik. Ez egy nagyszerű együttes. Annál szomorúbb azt látni, hogy azok az emberek, akikkel együtt kezdtem a pályát, 20–25 évi tiszteletes, becsületos munka után a társadalmi változások következtében, a történelem veszteségeinek érezhetik magukat. Sajnos képtelen vagyok segíteni rajtuk, de remélem, hogy jobb lesz nekik egyenként és együtt is. A zenekar jövőjébe nem tudok most beleszólni. Bizakodom az ebben a formában való fennmaradásukban.

1995. május

Zavar a zenekarban?

1995. február 8-án kelt levelében a Budapesti Fesztiválzenekar felvételét kérte a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségébe. A felvételhez szükséges adatlapok kiküldése után munkatársunk élőlészóban próbált tájékozódni eme örvendetes döntés keletkezésének hátteréről, továbbá a fesztiválzenekari viszonyokról (zenekari tanácsról, melynek megléte egyébként a felvétel alapfeltétele, továbbá a zenekari tanács hatásköréről, illetőleg a zenekar vezetőségéhez fűződő viszonyáról).

Sajnálatosnak tartjuk, hogy a zenekar vezetője, Fischer Iván nem tudott a felvételi kérelemről, ami azt a benyomást kelti, hogy a zenekari vezetőség nem kellően tájékozott egymás levelezését illetően. Úgyszintén sajnálatosnak ítéltük munkatársunk nem kimondottan udvarias elküldését, valamint azt a tényt, hogy az újonnan megválasztott zenekari „képviselő” egyik tagja, Szabó Péter sem kívánta kommentálni a történeteket.

Csupán remélhetjük, hogy a Fesztiválzenekarban is kialakulnak azok a feltételek, melyek lehetővé teszik nemcsak a demokratikus működést, de alkalmasint a hasonló szimfonikus zenekarok által létrehozott szövetség és lap baráti érdeklődését is.

1995. szeptember

Zenekari igazgatók – Kovács Géza

– Valószínű, hogy életem legsúlyosabb és legnehezebb döntése volt, amikor végül is igent mondtam a felkérésnek és elvállaltam a Magyar Állami Hangversenyzenekarral való együttműködést október 1-jétől.

...Úgy éreztem, legalább olyan jellegű problémákat kell majd megoldanom, mint amilyenek néhány évvel ezelőtt a MÁV Szimfonikusoknál vártak rám. Úgy éreztem, hogy kutya kötelességem megpróbálni, segíteni ennek a fantasztikus együttesnek, hogy a krízisén túljusson.

1995. szeptember

A kitűnő vadászkürtös

Bruno Waltert meghívták egy vidéki városba, hogy illő tiszteletdíj ellenében vezényelje a helybeli önkéntes zenekart. A kis német városka tagjai dilettánsok voltak, de szeretettel muzsikáltak és értet-

tek a hangszerhez, amin játszottak, úgy-hogy nem lett volna semmi baj, ha a próbák alatt észre nem veszi a híres karmester, hogy szinte naponta más és más arcokat lát. Mindig új emberek jöttek el a próbákra. A művész félt, hogy ebből valami baj lesz. Ezért valamilyen módon figyelmeztetni kívánta a muzsikusközösséget.

Egy férfit vélt csak ismerősnek, aki minden próbán rendszeresen részt vett. Vadászkürtön játszott, aminek kiváltképpen az erre a hangversenyre szánt műben fontos szerepe volt. Bruno Walter így szólt a vadászkürtöshöz:

– Nagyon meg vagyok önnel elégedve, uram. Kíváncsi vagyok, minden próbán itt van. Önnek nagy elismerés jár ezért. A vadászkürtös elpirult a dicsérettől:

– Hálásan köszönöm, karmester úr, megtisztelő megjegyzését. Mélyen kitüntetve érzem magam. Sajnos, végtelen sajnálattal kell közölnöm, én csupán a próbákon tudok részt venni. Az előadás napján ugyanis unokafivérem újszülött kisfiának keresztelődjére kell feltétlenül utaznom!

1996. február

A jó megjelenés társadalmi kötelezettség? Igen!

– Rózsa Tünde ruhatervező iparművész

A frakkhoz kötelező a kézzel kötött fehér csokornyakkendő, a magasított ingnyakkal készült fehér ing kő- vagy gyöngy gombokkal, a diszkrét és valódi nemesfémű készült mandzsettagomb valamint a sifon vagy piké fehér mellény gyöngyház gombokkal.

Ennek a ruhadarabnak az a szerepe, hogy a nadrágrészt és az esetleg felhúzó-dó inget elfedje, mivel a frakk elöl rövid és nyitott.

Fehér díszszabkendőt is kell viselni a mellén elhelyezkedő zsebben, amit háromszögletűre vagy egyenesre hajtogat-hatunk.

A cipő, melyet a frakkhoz viselünk, tükkörfényes, sima fazonú fekete bőrtalpú, vagy lakkcipő. Ezt természetesen fekete hosszúszerű zoknival hordjuk. – Nem esztétikus látvány egy előadóművésznél a gumitalpú sportcipő, a rövid fehér zokni, a kilátszó szőrös lábszár, még akkor sem, ha ő úgy gondolja, hogy ez nem is látszik.

A frakk a legünnepélyesebb férfi ruhadarab.

Ha tőlem függne, kötelezővé tenném a hölgyek részére is az egységes öltözéket, fekete, hosszú, kicsit gloknis szoknyát, fekete vagy fehér könyökig érő blúzt, bő ujjakkal.

1997. április

Kit támogat a kultuszminiszter?

A zeneművészet területén 143 millió 700 ezer forint került szétosztásra 17 kérelmező között. A komolyzenén belül a fesztiválokra, vagyis az 1996-os Budapesti Tavasz Fesztiválra 50 millió, az 1997-esre 40 millió, a Zempléni Művészeti Napokra 15 millió, továbbá két kisebb rendezvénysorozatra 200, illetve 50 ezer jutott a miniszteri keretből, amely önmagában is kitette a zenére fordított keretösszeg 73 százalékát.

Jelentős anyagi hozzájárulásként 30 milliót kapott a Budapesti Fesztiválzenekar az 1996-os turnéihoz. A Magyar Állami Énekkarnak mint kiemelt nemzeti kulturális alapintézménynek egymilliót juttatott, hogy eleget tehessen egy japán meghívásnak. A Budapesti Koncertfűvósok amerikai vendégszerepléséhez a kultuszminiszter 500 ezer forinttal járult hozzá. Ugyanennyi jutott egy Bach- és egy Mozart-hangversenysorozatra, illetve a Szent István Király Zeneiskolának zongora vásárlására.

1997. június

Az egészség és a muzsikusk

A karmester is stresszkelő faktor lehet. Leginkább akkor, ha sérti a zenészek önértékét (73%). De akkor is, ha nem eléggé felkészült és követelményei nem következetesek (61%). A túlzott, alig teljesíthető követelményeket sem szeretik a zenészek (52%).

A kollegák kritikai megjegyzései és a *menedzsment* (adminisztratív igazgatás) következetlenségei, túlkapasai is stresszt szülnek.

A környezet, ergonómiai faktorok közül a munkafeltételek optimumtól eltérő voltát sorolták az idegesítő források körébe. Ezek: olvashatatlan kotta, rossz világítás, a karmestert nem lehet jól látni, rossz ülés (rossz székek), túl- vagy alulfűtött terem. Vannak zenészek, akik félnek a halláskárosodástól (timpanihoz, rézfűvósokhoz igen közel ülők esetében). A több órás utazások rendkívül fárasztóak. Maga a fáradság, de a próbák

szervezetlensége, a túlnyúló próbaidők mind idegesítőek.

A *szociális* problémák közül kiemelkedik, hogy – a vizsgálatban résztvevők fele nyilatkozott így, kivéve az angolokat, akiknek 75%-a(!) – anyagilag nincsenek eléggé méltányolva.

1997. szeptember

Viharos évadkezdés az ÁHZ-nál

Interjú Kovács Gézával

– Nem titok, hogy a Magyar Állami Hangversenyzenekarban – minden szakmai erénye mellett – akadnak problémák. Az egyik egyszerű, közgazdasági probléma: létszáma több, mint amennyi észszerű. Pillanatnyilag 117 főállású tagja van, ami nem sok a Berliini vagy a New York-i Filharmonikusok esetében, de egyetlen magyar zenekar mögött sincsenek akkora anyagi erők, mint azoknál. A létszámot tehát csökkenteni kell annyira, hogy az még ne gátolja a magas színvonalú művészi munkát, de nem is pazarló. Ez nemcsak gazdasági, hanem súlyos emberi és művészi szempontokból megoldandó probléma. Mindez nem meglepő, a zenekar vezetősége már egy éve hosszasan tárgyalt erről, és valamiféle eredményre is jutott. Várva vártuk azonban azt a zeneigazgatót, azt a művészeti vezetőt, aki saját ízlését, saját felelősségét adja a kényszerűségből született döntéshez. Szerettük volna elkerülni, hogy a zenekarból választott vezetőség kényszerüljön ilyen karcsúsításra, sőt öncsonkításra – szabályszerűbb és könnyebb egy minden felelősséggel és jogosultsággal bíró vezetővel.

1997. december

Megszólal az ügyeletes bűnbak:

Kovács Géza

– *Mi igaz abból, hogy december 15-én mindenkit érintő vonós-meghallgatásokat tervez a zenekar művészeti vezetése? Olyanoknak is játszani kell, akik több évtizede itt ülnek, bizonyíthatóan hangszerük kiváló mesterei és a zenekar kulcsemberei. Mi ennek a célja?*

– Kovács Zoltán a zenekar új zeneigazgatója tartja ezt szükségesnek, miután az első néhány hét után világossá vált számára, hogy a fűvós kollégáknak alkal-muk van a próbák során külön-külön is megnyilvánulni, az ő arcukat, játékukat

már be tudja azonosítani. A dolog természetéből fakadóan azonban a vonós szőlamok inkább masszának számítanak. Igaz, az ő páratlan jó füle sok mindent meghall. Egészen más azonban egyenként, mint csak szőlamban hallani őket. Kocsis Zoltán tervei között kamarazenei produkciók megteremtése szerepel (a zenekaron belül), amikhez már egészen meglepő helyszíneket is találtunk. A meghallgatás elsősorban azt a célt szolgálja, hogy ezekhez a produkciókhoz megtalálja a megfelelő muzsikusokat. Nincs ebben semmilyen hátsó szándék, ahogy azt sok ijedt kolléga feltételezi. A meghallgatás anyagát nem is technikai-ig öröngös darabok alkotják, hanem az éppen soron lévő zenekari helyekből kell néhány ütemet eljátszani. Ilyen előfordulhat bármikor: a karmesternek jogában van arra kérni egy-egy muzsikust, hogy a próbán egyedül is eljátszson néhány ütemet.

Most azonban hektikusak a körülmények: nem tudjuk, hol lesz a székházunk, olyan pletykák keringenek, hogy a zenekar kilencven százalékát utcára akarják tenni és más, rivális zenekarokból akarnak a helyükre ültetni embereket. Határozottan leszögezhetem azonban, hogy ez nem igaz. Nem erről szól a meghallgatás sem: senkit nem akarnak az utcára tenni, nem akarnak koncertmestereket az utolsó tuttista pulthoz ültetni.

1999. április

A professzionális szimfonikus zenekarok magyarországi fejlődéséről és annak kívánatos irányáról

Popa Péter írása

A hazai helyzet eredménye, hogy nem egy esetben politikai vetülete van az egyes zenekarok átmeneti mélyrepülésének, vagy kiugrásának. A zenekarok ki-nevezett vezetőinek politikai hovatarozása, az aktuális politikai kurzus és a zenekar helyzete között gyakran lehet párhuzamot felfedezni, a művészek pedig munkájuk helyett a folyamatos „lobbizással” foglalkoznak, és végső soron mindezeknek nem a minőségi javulás az eredménye.

A finanszírozási és zenekar-építési irányelvek hiánya miatt ma létezik egy kör (az önkormányzatok által fenntartott együttesek) amely költségvetési támogatást pályázhat meg, éppen ezért késhegy-

re menő harc folyik e státusz elnyeréséért (egyre több együttes keres fenntartó önkormányzatot!), de emellett létezik egy másik kör is, amely képtelen az azonos feladatok ellátására közvetlen, vagy közvetett költségvetési támogatást szerezni, miközben hajsza vékony köldökzsinóron függ egy – ad absurdum állandóan deficitese – részvénnytársaságtól.

1999. október

A hegedűs, aki brácsázik – Konrád György

– Amikor elkezdtem a pályát, ide még jártak és itt még voltak karmesterek – például Ferencsik, Somogyi László, igazi karmester-egyéniségek, majd Kulka János, Kertész István, Kórodi András, Lukács Miklós, Komor Vilmos, akik nagyon tudták a szakmát. Itt dirigált Abbado, Mehta, Maazel, Zecchi és ki tudja, ki még. Élmény volt játszani. És ma? Miért kell zseniális muzsikusoknak rosszul vezényelve, rosszul irányítva tönkretenni zenekarokat? Valóban csak magát a zenét, a zenekarokat sajnálom. És hiába zseniális muzsikus valaki, hiába hall meg mindent, ha nem tud karmester lenni a szó eredeti, klasszikus értelmében.

2000. február

Rémhír?

Breuer János

MTI-hír: „A korszerű szervezeti-működési felépítés, a megfelelő pénzügyi háttér kialakítása érdekében Edvi Péter személyében miniszteri biztos koordinálja a Nemzeti Filharmonikusokról (sic!) készülő mindenre kiterjedő felmérést – jelentette be hétfői tájékoztatóján Rockenbauer Zoltán (Népszabadság, február 22, kedd. 3. o.). Öröm a megfelelő pénzügyi háttér megteremtése, miként örülni tudnék a veszekedős Fesztiválzenekar megfelelő pénzügyi háttérének is. De nem alszik bennem a kisördög, amely azt mondja, ha X-nek nagyobb szelet jut a zenekultúra nevű tortából, szükségképpen Y hoppon marad.

A Rádiózenekar már nincs a bérlisták dobogós helyén, miközben délelőtt a szegény, este a tehetősebb zenebarátok töltik meg hangversenyein a termet. Miközben külföldi turnéinak visszhangja miatt sem kell szégyenkeznie. A nemzeti zenekultúrának éppoly aranyalapja, mint... (és most nem tartok névsorolvasást).

2000. április

Méhkaptár darazsakkal

– Edvi Péter interjú

A Nemzeti Filharmonikusok esetében is pontosan érezhető az a félelem, amely szándékainkkal kapcsolatban felmerül. Voltak meghallgatások az utóbbi időben, de egyik sem veszélyeztette konkrétan senkinek sem az állását. Most félnek a pártatlan, nemzetközi, nem befolyásolható zsűritől – nem tudom megítélni, hogy kinek indokolt a félelme és kinek nem. Azt tudom, hogy a folyosón menve gyakran fülembé súgják egyesek, hogy szerintük kik azok a kollégák, akik nem „közénk” valók. Reményeim szerint nincs ilyen muzsikus, realitása azonban annak van, hogy némely esetben biztos igazuk van a fülebe súgóknak. Nekem azonban az a dolgom, hogy a lehető legszabályosabb megvalósulás kereteit létrehozam.

Néha szomorúan állapítom meg, hogy milyen indulatok munkálnak a felszín alatt. Azon is csodálkozom, hogy a nekem címzett módosító indítványok mellett hány ilyen levél érkezik a miniszter úrnak, az államtitkárnak és a művészeti főosztálynak. Mindez azt mutatja számomra, hogy ha a társulati ülésre elmegy a miniszter az államtitkárral és közösen rámutatnak egy harmadik személyre, hogy mától fogva az illető minket képvisel és ebben a minőségében felelős a dolgokért, azt valahogy nem hiszik el. Úgyis minden előbb-utóbb az én íróasztalomra kerül.

2000. december

Karmester a reformok jegyében

– Hamar Zsolt

Annak idején, amikor idejöttünk, a Magyar Állami Hangversenyzenekar nagyon jó együttes volt sok értékkel, és sok kis apró, de meghatározó problémával. A legfőbb gond a munkához és az egész szakmához való hozzáállás volt, amin még mindig nagyon sok változtatni való van. Az elmúlt hónapokban sok minden megváltozott, de a folyamat még tart.

Az sem megnyugtató, hogy a dolog messze túlmutat a zenekaron, hiszen – bár nem voltam döntési helyzetben –, végig ott ültem a próbajátékokon. Az itthonról jelentkezett fiatal muzsikuskok hihetetlenül gyenge színvonalon teljesítettek, ami a Zeneakadémiának ad okot az elgondolkodására.

– *Hangszertudásban vagy zenekari ismeretben voltak hiányok?*

– Nem lehet igazán kettéválasztani a kettőt. A legszembeötlőbb, hogy nincs ritmuskultúra, a legalapvetőbb ritmusképletek sem szólnak meg egzakt módon. A hegedűs akkor fordul a vonóval, amikor az izmai azt megkívánják: nem is gondol arra, hogy történetesen egy adott ritmusképlethez kellene azt igazítani. Szó sincs dinamikáról – van generálhangos és generálhalk.

2001. április

Elment a biztos! – Biztos?

Tavaly áprilisban érvénybe lépett egy máig vitatott, és nemzetközi viszonylatban példátlan, kizárólag a Nemzeti Filharmonikusokra érvényes minősítési rendszer. E rendszer első alkalmazása a Nemzeti Énekkarnál viszonylag simán zajlott, míg a zenekarnál drámai eredményt hozott, hiszen – a minősítési rendelet szerint – az együttes tagjainak fele „szakmai alkalmatlanság” címén elbocsáthatóvá vált. Hosszú viták és tárgyalások eredményeként végül tizenhét zenekari tagtól közös megegyezéssel váltak meg, hatan a bíróságtól kérték jogaik visszaállítását. (Közülük egy már meg is nyerte a pert, a többiek ügyében az ítélethirdetésére hamarosan sor kerül.) Néhány korábbi vezető művész – szóló fuvalás, koncertmester, csellista, stb. – nem értve egyet a zenekarban zajló folyamatokkal saját jószántából állt fel.

2001. április

Együtt a várossal – a Győri Filharmonikus Zenekar

– beszélgetés Baross Gábor zenekari igazgatóval

– Kapunk hangversenytermet, amit sajátos módon a sokat szidott multi bevásárlóközpontoknak köszönhetünk. Győrben is van belőlük, a hozzájuk tartozó multiplex mozikkal együtt. A régi filmszínházakat aztán nálunk is be kellett zárni, amelyekből egy nekünk is jutott, nem kellett nagyon sokat gyözködni a városatyákat. Az előkészületek eléggé elhúzódtak a bonyolult közbeszerzési eljárások miatt, de most már valóban dolgoznak, a terep már nem az adminisztrátoroké, hanem a munkásoké.

2001. június

Tiszteletjeggyel...

Minőségi kérdések

– **Csontos János írása**

Nemcsak az egyik zenekari tagot lehet pozitívan megkülönböztetni a másiktól, de az egyik zenekart is a másik zenekarral szemben. A kulturális kormányzatnak például szíve joga, hogy nemzeti ifjúsági zenekart menedzseljen – vitatható azonban, hogy ez épp a Danubia legyen, s ne például a Dohnányi zenekar, amely idestova három évtizede közmegegyezésre betölti ezt a missziót, anélkül, hogy különösebb csinnadratta lett volna körülötte.

2002. április

Kovács módszer, a szelíd mozgás

– **Dr. Pásztor Zsuzsanna**

Schumann intelme ma is igaz: „A zene életveszélyes foglalkozás. Már sok szépen indult pálya tört ketté a testi kondíció elhanyagolása miatt.” Ebből a szellemes megfogalmazásból világosan kitűnik, hogy mégsem a zene az életveszélyes, hanem a testi kondíció elhanyagolása. Nap mint nap látom a hozzám fordulóok esteiből, hogy azok a művészek, akik fizikai alkalmasságukat rendszeresen gondozzák, átlagon felüli munkabírásra tesznek szert, és nem szenvednek foglalkozási ártalmakból. Aki pedig kizsarolja a szervezetét, előbb-utóbb válságba kerül. Az emberi szervezet csodálatosan felépített önszabályozó rendszer, de működési feltételeiről nekünk kell gondoskodnunk. A helyes gondozás a központi idegi és hormonális vezérlésre hat, és ezáltal valamennyi részfunkció önműködően javul. Ez megnyilvánul mind a fizikális, mind az érzelmi, mind az intellektuális működésben. Az egészséges, sikeres élet kulcsa kezünkben van, a gondozást elkezdni soha nem késő.

2002. szeptember

Kovács János megbízott főzeneigazgató a dalszínházi változásokról, helyzetekről

– A legfontosabbnak azt tartom, hogy végre megnyugodjanak a kedélyek, s béke legyen a dalszínházban. Mindenki végre már csak azzal foglalkozzon, ami a dolga. Remélem érzékelhető lesz, hogy ilyen körülmények között is lehet nagyon színvonalas munkát végezni. A legnagyobb álmom egyébként az – remélem előbb-utóbb

valóra is válik –, hogy az Erkel Színház ismét teljes kapacitással dolgozzon, s a Köztársaság téri teátrumban ne csak a hét egyik felében tartsunk előadásokat. Ez az egyetlen záloga annak, hogy a magánénekesi társulat a helyére kerüljön, hiszen így a legjobb művészeink nem évi tíz-tizenkét esten lépnek színpadra, s ezáltal az előadások színvonala is még inkább emelkedni fog.

2002. szeptember

Téli napforduló?

Beszélgetés a Pécsi Szimfonikus Zenekar működésének reformjáról, annak szükségéről és megvalósulásának esélyeiről Hamar Zsolt művészeti igazgatóval és vezető karmesterrel.

– A Pécsi Szimfonikus Zenekar jövője – és hitem szerint még sok magyar zenekar jövője – a regionalításban rejlik. Ezt az utat már Európa-szerte bejárták és nem jelentett zsákutcát. A dolog lényege, hogy nem egyetlen város dolga a zenekar fenntartása, amely egyébként – amint azt a tájolás „intézménye” is bizonyítja – nem csak egyetlen város számára teljesít feladatot. Németországban, ahol tehetősebbek a tartományok, úgynevezett tartományi zenekart finanszíroznak, természetesen az adott területet – régiót – ellátó munkára. Az olyan országokban, ahol a tartományok nem ennyire erősek, ott több, egymáshoz közeli – egy régiót alkotó – város közösen tart fenn egy-egy zenekart.

2002. december

A zenekari muzsikusképzés hiánya – Schanda Beáta

– A kisgyerekektől nem lehet elvárni azt, hogy lelkesedjenek a zenekari munkáért, hiszen koncerthallgató közönségként azt látják, hogy a szólistának sokkal jobban tapsolnak, mint a zenekarnak. De azt, hogy a zenekari tag nem alacsonyabb rendű, nem másodrangú muzsikusként, ezt a tanári, nevelői szemléletnek kellene képviselnie, s talán hosszabb távon ezzel el lehetne érni, hogy ne frusztrált szólista-jelöltek töltsék meg a zenekarokat, hanem boldog, a közösségi muzsikálást élvező zenészekkel. Erre eddig igen kevés kísérlet történt, bár akadnak próbálkozások, ilyen a Pécsen ősztől elindult képzés. Persze, ez az általánosítás nem igaz minden hangszercsoportra, hiszen például a fúvósoknál sokkal kiegyenlítettebb a helyzet, a tananyag jelentős részét a zenekari állások teszik ki, s ezeket a szóló, hangszeres órákon is gyakorolják.

Nívós koncertek – reflektorfényen kívül

Negyvenéves fennállását ünnepli a Miskolci Szimfonikus Zenekar

Jubileumi évadot kezdett ősszel a Miskolci Szimfonikus Zenekar, hiszen az együttes ebben a szezonban ünnepelheti fennállásának negyvenedik esztendejét. A november 3-i, születésnap hangverseny mellett három, különleges zeneakadémiai koncerttel is igyekeznek még emlékezetesebbé tenni az évfordulót, s még számos más rendhagyó programmal is várják törzsközönségüket és az érdeklődőket. Az együttes történetéről, hétköznapjairól, sikereiről és gondjairól, a közös munkáról Kovács László mesél, aki ennek a négy évtizedes történelemnek a felét maga is megélte, hiszen húsz esztendeje vezeti a Miskolci Szimfonikus Zenekart.

– Sok vagy kevés negyven esztendő egy együttes történetében?

– Én időnként a közös húsz esztendőt is rengetegnek érzem... Természetesen léteznek sokkal nagyobb múltra visszatekintő zenekarok is, de a miskolci együttes gyökerei is jóval régebbiek ennél a négy évtizednél. Volt ugyanis egykor egy zenekar, a perecsesiek, amelynek tagjai a Miskolctól néhány kilométerre fekvő, falusi bányában dolgoztak. Egész komoly együttesként működtek, amit onnan tudok, hogy nemrégiben megörököltük ennek a zenekarnak a kottatárát, s elég tetemes anyagot kaptunk, nem is akármilyen zenei bejegyzésekkel. Persze hivatalos történetünk szerint az együttes negyven éves, Mura Péter 1963-ban alapította, szervezte meg a Miskolci Szimfonikus Zenekart. A társulat magját a színházi zenekar alkotta, amely komoly együttes volt, hiszen 1956–57-ben például Lukács Ervin dolgozott velük. S ekkor folyt már itt főiskolás képzés is, így mellettük a frissen végzett muzsikusokból állt még össze a társulat. Mura Péter óriási szervezőmunkával teremtett elő mindent, ami egy hivatalos együttesnek kell, s a legnehezebb kezdeti időszakon is átsegítette a zenekart. Húsz éven át irányította az együttest. Eddig ezzel a két évtizeddel ő volt előnyben, de most már lassan átbillen a javamra a mérleg, hiszen én már a huszonegyedik szezonomat kezdem az együttesnél.

– Nagyon fiatalon, huszonhét esztendősen lett a zenekar művészeti vezetője és zenei igazgatója. Hogyan sikerült elnyernie ezt a pozíciót?

– A zenekar ismert engem korábbról, hiszen egy évet Mura Péter mellett töltöttem, mint másodkarmester, s a Miskolci Nyári Játékokon is rendszeresen dolgoztam az

együttesrel. Mikor Péter nyugdíjba ment, engem kértek fel a szimfonikusok irányítására. Hatalmas kihívást jelentett a feladat, s úgy határoztam, kiprobálom, mire vagyok képes. A legfiatalabb tagja lettem a zenekarnak, s mindenki többet tudott nálam. Mégis el kellett a muzsikusokkal hitetnem, hogy amit én akarok az jó, bár lehet, hogy eltér attól, amit addig csináltak.

– Sok változtatásra volt szükség? Milyen együttesrel kezdett neki húsz évvel ezelőtt a munkának?

– Nagyon szerencsés voltam, hiszen egy rendkívül jó állapotban lévő zenekart kaptam, amely előttem kiváló kezekben volt. Ráadásul akkor jutott új otthonhoz az együttes, s a szörnyű körülmények közül, az úttörőházból – ahol addig próbáltak – végre saját épületbe,

a malomba költözhetett. Itt már, hála az új zenekari igazgatónak, Sír Lászlónak is, úgy volt minden kialakítva, hogy a lehető legjobb legyen az együttes számára. Idilli állapotok voltak ezek, s ráadásul sikerült a saját elképzeléseimnek is megfelelően átformálnom az együttest. Hamar elfogadtak, s elég gyorsan öszszecsiszolódtunk.

– Egy zenekar és egy karmester viszonyát kicsit hasonlónak tartom a házastársi kapcsolathoz...

– Valóban olyan, s akár a partnerkapcsolatokban, nálunk is a hetedik esztendő volt a legnehezebb, szerencsére átvészeltük valahogy. Azóta nincsenek mély zuhanások, gödrök. Tavaly lejárt a szerződése, s a zenekar titkosan szavazást tartott arról, hogy szeretnének-e a jövőben is velem dolgozni. A voksok hetvenöt százalékát kaptam meg, s erre nagyon büszke vagyok.

– Tudom nem könnyű feladat, de milyen meghatározó, különleges esteket emelne ki ebből az együtt töltött, húsz esztendőből?

– Az ember azt szeretné, hogy minden egyes koncert ilyen emlékezetes legyen, de persze ez ritkán sikerül. Nem akarok példákat sorolni, hiszen lenne rengeteg, de a legelső szezonunkból egy hangversenyt mindenképpen szeretnék kiemelni. Schubert C-dúr szimfóniáját játszottuk és úgy érzem az az este volt a nagy egymásratalálás köztem és a zenekar között. De el kell mondanom, a muzsikusok mindig rendkívül toleránsan viselkedtek velem, elfogadták azt a zöldfülű, 27 éves karmestert, aki a folytonfolyvást a saját elképzeléseit akarta rájuk erőltetni, s még az ostobaságokat is megpróbálták teljesíteni. Nagyon türelmesek voltak velem, s ez rengeteget segített.

– Milyen karmesteri magatartásban hisz?

– Én demokrácia-párti vagyok... De mivel nekem kell a felelősséget mindenért vállalnom, azért végül persze én döntök. Előtte azonban megkérdem azokat az embereket, akikben bízom – a művészeti tanács tagjait, a szólamvezetőket – s az ő véleményükre sokat adok. Egy próbán nem lehet demokratikusan megvitálni, hogy egy hang magas vagy alacsony, vagy egy tempó elég gyors-e. De szívesen megkérdem a szólamvezetőt, hogy szerinte hogyan hangzik jobban.

– Ön szerint mi jellemzi legjobban a Miskolci Szimfonikus Zenekart?

– Egy jó hangulatú együttes, amelyben a muzsikuskok jól érzik magukat, s szívesen játszanak. Ha az ember elmondja a megfelelő varázsigt, akkor óriási koncentrációra, különleges munkára képes a társulat. Nem kell ostort csattogatni, állandóan fegyelmezni, s ezt az oldott hangulatot én nagyon élvezem.

– Milyen „varázsigt” használ? Ennyi közös év kiváló lehetőséget nyújt az építőmunkához, de megszokottá tesz is mindent...

– Valóban nem könnyű évről évre bizonyítani. Az első közös négy esztendő követően az együttes elérte az A kategóriás besorolást, sokat fejlődött, alakult a társaság, ahogy én magam is. Két évtized után valóban komoly kihívást jelent, hogy továbbra is érdekes maradjak a zenekar számára, s olyan vezető legyek, aki tud új instrukciót adni, más és más megvilágításba helyezni az adott művet. A titok, a „varázsigt”, szerintem abban rejlik, hogy nem néhány pillanatnyi tűzijátékkal kell fenntartani a figyelmet, hanem folyamatosan ügyelni kell a humánus hangvételre és a zenekar különböző, egyes – bajos dolgainak a normális kezelésére.

– Sokan gondolják azt, hogy az együttesek között egyre élesebbé váló versenyben a legjobb muzsikussal lehet eredményt elérni, s ehhez szükség van próbajátékokra, meghallgatásokra. Erről mi az Ön véleménye?

– Egyszer merült fel bennem a meghallgatás ötlete, de akkor sem úgy, hogy egyesével álljanak ki a pódiumra a muzsikuskok, hanem azt szerettem volna, hogy mindenki kamarázson velem. A közös muzsikálás során az ember sokkal teljesebb képet kap a zenészekről, mint akár a szólampróbákon. De még ez az elképzelés is óriási görcsöt okozott a zenekari tagoknak, s akkora ellenállásba ütköztem, hogy letettem a dologról. Ennyit ugyanis ez az egész nem ér meg. A muzsikusaik még inkább elkezdtek igyekezni, s egyébként is úgy vélem, hogy ebben az együttesben jó zenészek ülnek, akik kiváló koncerteket képesek produkálni. Talán a vidéki zenekarok kö-

zül a mi együttesünk a legstabilabb, évtizedek óta vezetjük Sír Lászlóval, nincs nálunk nagy jövés-menés, így tényleg összeszokott a társulat. Talán az is jellemző, hogy eddig még senkit sem kellett elküldenem.

– Gyakran vezényel más hazai és külföldi zenekarokat is. Bár a saját együtteséről nehéz az embernek objektív véleményt mondania, mégis ön a nemzetközi mérce alapján hová rangsorolná a Miskolci Szimfonikusokat?

– Azért fogalmaznék nagyon visszafogottan, mert az utóbbi években egyre többször olvasom azt, hogy „mi világszínvonalon muzsikálunk, a legjobbak vagyunk, s ezért minden támogatás nekünk jár.” A miskolci együttesrel olyan teljesítményre vagyunk képesek, ami a legnevesebb koncertpódiumokon is megállja a helyét. Az, hogy a mi zenekarunk ritkán jut el ilyen helyekre, nem a tudásunkon múlik. Nem vagyunk reflektorfényben, de tesszük a dolgunkat, a lehető legmagasabb szinten.

– Ebben persze a zenei élet fővároscentrikussága is komoly szerepet játszik... Mintha Budapesten kívül nem is léteznének koncertek...

– Pedig Miskolcon mi igyekeztünk mindent megpróbálni. Olyan vendégművészeket hívtunk az együtteshez, mint *Shlomo Mintz*, *Jean-Pierre Rampal* vagy *Lamberto Gardelli*. Bármekkora volt is a reklám, mégsem jött senki a fővárosból. Vidéken ötször akkora eredményeket kell produkálni, mint Budapesten, hogy felfigyeljenek rá. Hiába mesélem el valakinek, hogy mennyire jó, kidolgozott előadásaink vannak, nem igazán hiszik el. S aztán, ha véletlenül hallanak egy koncertközvetítést, akkor persze azt mondják, milyen jól játszott az együttes. Az viszont eszükbe sem jut, hogy a többi ötven hangversenyünk is ilyen, csak azt nem közvetítik. Egyébként a fővárosi zenei életben sokan tudják azt, hogy a miskolci zenekar jó együttes. De hogy mennyire az, azzal nincsenek tisztában, mert még az életben nem hallották őket muzsikálni.

– Talán ez a tendencia most valamennyire változik, hiszen a jubileum tiszteletére három koncertet is adnak a Zeneakadémián.

– Januárban, februárban és márciusban is találkozhat velünk a fővárosi közönség. A hangversenyeken többek között felhangzik Verdi Requiemje, Mahler I. szimfóniája, Liszt zongoraversenye *Krausz Adrienne* tolmácsolásában és Gershwin-dalokat is bemutatunk, amelyeknek én készítettem a hangszerelését, a szólista pedig *Marton Éva* lesz. De emellett a programokban olyan különleges darabok is helyet kaptak, mint *Franck Klarinétversenye* vagy *Fischer Alpoktól délre* című

műve. Ez utóbbi darab a jubileumi lemezünkön is helyet kapott, amelyet a Hungarotonnal közösen készítettünk el. Az albumon, amely a november 3-ra került az üzletekbe, többek között még ragtime-okat, Gershwin Rapszódiaját az én előadásomban és Gershwin-dalokat *Marton Évával* is hallhat a közönség. A lemeznek készült egy ünnepi, díszdobozos változata is, s ebben számos érdekes anyagot, könyvet találnak az együttesről a vásárlók.

– Milyen célkitűzései vannak a következő, negyvenegyedik szezonban?

– Én mindig a következő próbát, koncertet szeretném a lehető legjobban megcsinálni. A zenekar létszáma jelenleg optimális, s ezt mondhatom el az összetételéről is. Jó lenne több pénzből gazdálkodni, igaz számunkra már a tavalyi béremelés is rengeteget jelentett. Persze tudom, akadnak olyan együttesek, amelyek csupán a vendégművészek meghívására rendelkeznek akkora összeggel, mint amennyi a mi egész éves keretünk... Jó lenne több jó hangszer, több neves szólista, s annak is nagyon örülnék, ha nem csak ilyen ünnepi évadokban tudnánk feljutni a fővárosba. De boldoggá tesz az is, hogy a város segítségére mindig számíthatunk és számíthatunk. Miskolc valóban a sajátjának tartja ezt a zenekart. Mindig éreztük ezt a kiemelt rangot, még ha anyagiakban nem is mindig sikerült ezt kifejezésre juttatniuk. Most viszont ismét rengeteget tettek az együttesért, hiszen a város vezetése pályázat útján elnyert egy parlamenti támogatást, s ennek összegéből a Béke mozi koncertteremmé építik a számunkra. Vége így nem kell a színházban muzsikálnunk, a teátrumnak ugyanis rendkívül száraz az akusztikája. A mozi egy rendkívül szép épület, jövőre elkezdik az átalakítását, s a tervek szerint két év múlva lesz belőle egy hatszázötven férőhelyes, kimondottan az együttes fellépéseinek otthont adó koncertterem.

– S lesz kivel megtölteni?

– A közönség is állandóan biztosít bennünket szeretetéről, hiszen a három bérleti sorozatunkra, s a számos, egyéb hangversenyünkre elfogynak a jegyek, rendszeresen telt házak előtt koncertezhetünk. A törzsközönségünk kétezer fő, s remélem ezt a számot a következő években még tudjuk növelni.

– Mi lenne születésnapi kívánsága a Miskolci Szimfonikusoknak?

– Maradjon meg a jó hangulat, ami jellemzi a mi koncertjeinket és próbáinkat! Épüljön fel minél hamarabb a koncertterem, s legyen kicsit több pénz fizetésekre, hogy a zenekari tagjainknak ne kelljen másodállást vállalniuk a megélhetésükért!

R. Zs.

Debreceni fiaskó

Elmaradt estek, elégedetlen együttes, elmarasztaló bírósági ítélet

Az idén fennállásának 80. esztendejét ünneplő Debreceni Filharmonikus Zenekarral az utóbbi időben egyre több újságcikk foglalkozik, elmaradt előadások, belső problémák kapcsán. Az együttest érintő átalakulásról, feszült helyzetről először, október 28-án a Népszabadság számolt be, Diszharmonikus filharmonikusok címmel. Kácsor Zsolt cikkében többek között azt írta: „... a társulatot egy éve irányító 34 éves Bencző László a jelenleg önkormányzati fenntartású költségvetési intézményt közhasznú társasággá kívánja átalakítani... Többen úgy vélekednek: veszélybe kerülhet a nagy múltú debreceni zenekar jövője, ha az együttesrel kapcsolatos intézményi kérdéseket nem sikerül mihamarabb rendezni.” ... „A fiatal igazgató újító elképzelései nem élveznek egyhangú támogatást sem a zenekarban, sem az önkormányzatnál. A zenészek a közalkalmazotti státusukat féltik a közhasznú társasággá válástól, az önkormányzatnál pedig olyan véleményeket hallani, amely szerint az átalakítás – az igényelt több mint 15 státus miatt – a városnak több tízmillió forintjába kerülne, ezért a jelenlegi gazdasági helyzetben jobb volna hagyni mindent a régiben. A kritikák ugyanakkor Bencző László személynének is szólnak: a sokak által dinamikusnak, lendületesnek ismert vezető tavalyi kinevezése óta szinte folyamatos bírálatok, sok esetben – egyes vélemények szerint – megalapozatlan támadások keresztüztében áll mind a zenekaron belül, mind azon kívül. A jelenleg 76 tagú zenekartól az elmúlt pár hónapban öt zenész távozott – többen azért mert nem értettek egyet Bencző László elképzeléseivel.” ... „Nem aratott osztatlan sikert a tagok körében az sem, hogy az igazgató a tagok tudásának felmérésére szeptemberben próbajátékot rendelt el, amelyen 17-en nem feleltek meg a követelményeknek.” ...

„Azoktól, akik nem feleltek meg, az igazgató megvonta a prémiumot, ami azért fájó pont a zenészek számára, mert az elmúlt egy évben a zenekari tagok jövedelme szinte a felére esett vissza. Ennek az az oka, hogy az új igazgató megszüntette az úgynevezett haknizást.”

„Bírálják a fiatal igazgatót azért is, mert az utóbbi hónapokban megromlott a zenekar és a helyi Csokonai Színház kapcsolata, igaz Bencző László szerint ez a viszony soha nem volt felhőtlen. Ennek azért van jelentősége, mert a filharmonikusoknak a saját hangversenyeiken túl a színház zenés darabjaiban is fel kell lépniük. Nem lehet tudni, mi váltotta ki a zenekar és a színház vezetői közötti ellentétet, de az bizonyos: „egyeztetési problémák” miatt elmaradt a hónapokkal ezelőtt beharangozott szuperprodukciónak, amelynek keretében a filharmonikusok komolyzenei hangszerelésben adtak volna elő LGT-dalokat Presser Gáborral a helyi Főnix Csarnokban.

A fentiekkel kapcsolatban Bencző László érdeklődésemre azt mondta: a személyének szóló bírálatokkal nem kíván foglalkozni, mivel az ember nem tudja befolyásolni, hogy kinek rokonszenves, és kinek nem. Mint fogalmazott az a célja, hogy menedzser szemléletű igazgatóként az Amerikában látott minták alapján eladhatóvá tegye a zenekart.” ...

„Szerinte a közhasznú társasággá válás mellett szól az is, hogy a kiszámítható gazdálkodásból adódóan a zenekar a piac szereplőjeként jelenhet meg, és nonprofit elv alapján – eredményes gazdálkodás esetén – lehetőség nyílhat fejlesztésekre is, mivel a nyereség a társaságtól nem vonható el. A közhasznú társaságot a társasági adóról és az osztalékadóról szóló törvény értelmében társasági adó alóli mentesség illeti meg a közhasznú tevékenységből elért bevétel arányában.”

Néhány héttel később, november 21-én pedig már a következők jelentek a Café Momus-on, Daróczy Kata Valami bűzlik D... című cikkében:

... „A kezdet kezdetén vala az előző igazgató, Kovács János, kit nagy dérral és dúrral menesztettek 2002 tavaszán. Fegyelmi eljárást kezdeményeztek ellene gazdasági visszaélések gyanújával – azóta néma csend. Ekkor (októberben) jött az Amerikát is megjárt, eredetileg nagybögő szakon, később kulturális menedzserként végzett fiatal igazgató, Bencző László. Nagy és szép tervekkel, lendülettel...”

Az első – nem a zenekar játékát érintő – sajtóhír szeptemberben látott napvilágot, mely a Csokonai Színház és a filharmonikusok közötti „egyeztetési vákuumról” szólt. Tény: a színházi szolgálatok elmaradása miatt elmaradt a zenekar és az LGT szuperkoncertje, ami nagy anyagi veszteséget okozott. Már ekkor felmerült, jobb lenne, ha külön együttes látná el a színházi szolgálatokat, illetve a filharmonikusok létszámát kellene annyira felduzzasztani, hogy a megnövekedett igényeknek is eleget tudjanak tenni. Bencző László igazgató nem titkoltan a közhasznú társasági formát tekinti kívánatosnak” ...

„A második felvonás az Eljegyzés a kólostorban november 9-i előadásának elmaradása volt. Az esetet levélváltások előzték meg, az önkormányzat is tudatta véleményét. Az ok: A Munka Törvénykönyve értelmében a zenekar igazgatójának kötelezően szabadnapot kellett aznapra kiírnia. A zenekar tagjai ugyan magánemberként szerződhetek volna erre az egy előadásra, ez azonban mégsem jött össze idő hiányában, és persze ki vállalta egy előadást szabadnapon bruttó 3600 forintért?! Ha nem pénzért, akkor „a város érdekében” is elvállalhatták volna az aznapi szolgálatot, de akkor ellenkeznek az igazgató szabadnapot kötelezővé tévő utasításával, ami akár fegyelmit is eredményezhet. A kör bezárult, az előadás elmaradt.” ...

„Ami pedig a működési formát illeti, az önkormányzat közeli terveiben nem szerepel az átalakítás. Ezt Turi Gábor, a kulturáért felelős alpolgármester a héten tudatta a zenekar tagjaival. Somogyi Béla (a város kulturális bizottságának elnöke – a szerk.) szerint az önkormányzatnak időről időre el kell gondolkodnia, hogy intézményei megfelelő formában működnek-e. A kht-vé alakulás egyébként is csupán alternatívaként vetődött fel, de még csak a gondolkodási fázisnál tartanak. „Az egész átalakulás ügyet eltűntették.”

Bencző Lászlónak a zenekarral sincs túl jó viszonya. Mint mondják: nehéz vele együttműködni. Sokáig volt Amerikában, fiatal, más a stílusa. Azt is nehezményezik, hogy a sajtó a szeptemberi meghallgatásról azt írta: 17-en nem feleltek meg;

pedig ennek a jegyzőkönyvben nincs nyoma. A meghallgatás a tagok szerint amúgy is problémás dolog: még nem találták ki azt a módszert, mellyel abszolút módon lehet mérni valakinek a teljesítményét. Mellesleg ez eddig itt nem volt igazán megszokott. Az igazgatóval a módszerről sem lehetett egyeztetni, tűzönvízen át keresztülvitte az akarátát.”

S hogy hogyan élte meg mindezt, Bencző László igazgatásának egy esztendejét az együttes? Erről egy neve elhallatását kérő zenész tájékoztatta lapunkat:

Jött egy fiatal, túlságosan idegen elveket valló vezető, aki soha senkire sem hallgatott, s aki úgy szerzett érvényt szavának, hogy fegyelmiket osztogatott. Mára szinte senkivel sincs beszélő-viszonyban az együttesből. A zenekarból többen úgy vélik, nem ismeri igazán a szimfonikus zenekarok működését, maga sem sokat játszhatott együttesben, a magyar kulturális élet viszonyai között pedig végképp nem igazodik el. Nem elég empatikus, nem tud a zenészek fejével gondolkodni, s időnként minősíthetetlen hangot engedett meg magának. Nagyon szomorú és csalódott az az öt művész, aki az elmúlt egy évben, Bencző regnálása alatt, távozni kényszerült a zenekarból. Sokan pedig a zenekari játék helyett – éppen személye miatt – inkább a betegszabadságot vagy a gyés-en maradást választották. A muzsikuskok a zenekari igazgató által kiírt meghallgatást több szempontból is problémásnak tartják, hiszen nem voltak egyértelműek a bírálati szempontok.

Az együttesből azt sem értik sokan, hogy valaki, aki Magyarországon nem szerzett diplomát, hogyan minősítheti egyetemet, főiskolát végzett zenészek munkáját, s hogyan bírálhatja felül a zsűri döntéseit. Ugyanis a meghallgatáson ez történt, s az a 17 muzsikuskok bizonyult alkalmatlannak, akikkel Benczőnek személyes problémái voltak, s akiről ezt már a meghallgatás előtt, hónapokkal hangoztatta.

A zenészek szerint Benczőnek köszönhető az is, hogy ennyire elmérgesedett a zenekar és a színház viszonya. Kétlik azt is, hogy a Presser-koncert elmaradását egyeztetési problémák okozták.

Azt sem értik, hogyan tudja megállapítani, hogy az előző turnéknak a színvonal nem volt megfelelő, hiszen egyen sem vett részt.

Az együttes tagjai szerint egyébként az önkormányzat támogatta az új zenekari igazgató számos újszerű elképzelését, hiszen engedélyezték, hogy zenekari alapítványt hozzon létre, és elindítsa a nyári fűrdőkonzertek sorozatát. (Ebből egyébként egy hangverseny valósult meg, s az ezért járó fizetséget a mai napig nem kapták meg a muzsikuskok.) Az idej esztendő tv- és rádió-felvételeiért sem kapták meg a pénzüket... A filharmonikusok egyébként azt is problémásnak tartják, hogy az elmúlt szezon koncertjeire nagyon kevesen váltottak fizetős belépőt, pedig ezeken a hangversenyeken nemzetközi rangú muzsikuskokkal játszhattak együtt. Számos koncertre tiszteletjegyesek seregével töltötték fel a nézőteret.

Az utolsó cseppet természetesen a kht-sítés jelentette. S többen ráadásul úgy gondolják, hogy Bencző még a közhasznú társaság pontos működésével sincs teljesen tisztában. A zenészek amúgy is bizalmatlanok ezzel a működési formával szemben, s ismerve a hazai viszonyokat, ez teljesen érthető.

A muzsikuskok egyébként pedig arra is nagyon kíváncsiak, hogy a zenekari igazgató beváltja-e sokat hangoztatott ígéretét, mely szerint, ha nem jön létre az általa elképzelt kht., akkor ő felmond...

R. Zs.

Lapunkban szerettük volna megszólaltatni Bencző Lászlót. A debreceni zenekari igazgatóval született is egy beszélgetés, s az elkészült anyagot egyeztetés céljából megkapta. Bencző úr látva azonban, hogy a cikkben a muzsikuskok véleménye is helyet kapott, úgy döntött, ennek az anyagnak a közléséhez semmilyen formában nem járul hozzá. Így kénytelenek voltunk az ő nézeteit bemutató részt kihagyni, s a más újságokban megjelent cikkeket, valamint a debreceni muzsikuskok álláspontját közölni.

Az alábbiakban szerkesztőségünk részletet közöl abból a hozzánk eljuttatott bírósági végzésből, amelyet a Debreceni Munkaügyi Bíróság a Debreceni Filharmonikus Zenekar, mint munkáltató ellen a munkáltatói intézkedés jogellenességének megállapítása iránti ügyében hozott.

Végzés:

„A bíróság megállapítja, hogy a Debreceni Filharmonikus Zenekar Debrecen munkáltató 311/2003-as számú intézkedése jogellenes, azt hatálytalanítja.”

Indoklás:

„A Magyar Zeneművészek és Tánc-művészek Szakszervezete jogi képviselője útján 2003. szeptember 23. napján nyújtott be keresetet a Bírósághoz”...

„Keresetében előadta, hogy a Debreceni Filharmonikus Zenekar szakszervezeti titkára Kurdits Kálmán, aki a munkáltató szerint szakszervezeti titkári hatáskörét súlyosan túllépte, az intézmény igazgatójával szemben megengedhetetlen hangnemben nyilvánított véleményt szakmai és munkaügyi kérdésben, azért az intézmény igazgatója 2003. augusztus hó 29-én keltezett 311/2003-as számú levélben a kapcsolattartás formáját írásban állapította meg és a szakszervezeti titkárt kitiltotta a zenekar épületéből és kimondta, hogy csak külön igazgatói meghívásra tartózkodhat a zenekar épületében és a zenekar eszközeit sem használhatja.

Előadta továbbá, hogy a szakszervezet az intézkedést sérelmesnek és jogellenesnek ítélte, ezért kifogást nyújtott be a munkáltatónál, kérte annak visszavonását, a munkáltató a szakszervezethez eljuttatott válaszlevelében a kifogást tudomásul vette, azonban az intézkedést nem vonta vissza.”...

„A Bíróság megállapítja, hogy a Debreceni Filharmonikus Zenekar Debrecen munkáltató igazgatójának 2003. augusztus hó 29. napján keltezett 311/2003-as intézkedése jogellenes, azt hatálytalanítja.”...

Tájak, városok, emberek

Zenekari, előadóművészeti ügyek az őszi Európában

Agyonhallgatott, majd agyonlihegett kedves író, Márai Sándor bocsássá meg nekem, hogy egy könyve címét eloroztam szerény írásom fölé biggyesztve azt. Mentésem, hogy abban a reményben írok, hát-ha lesz más is, ki elolvassa beszámolómat, mint feleségem, édesanyám és néhány közvetlen munkatársam, hiszen olyasmikről lenne szó, melyek a magyar előadóművészet jövőjét jelentősen befolyásolják, kell tehát egy cím, mely szemet vonz. A fenti elorzott pedig kiállta az idő próbáját, miért is kísérleteznék mással? Sok táj, sok város, sok ember emléke zúg agyamban, igazi méhkaptár a fejem. (Az idő eldönti, lett-e lépes méz e nagy zúgásból.)

Nézzük, mi is volt e nagy forgás-pörgés egy-egy állomása?

Szeptemberben az Európai Előadóművészeti Szövetségek (PEARLE*) Ligája tartott vezetőségi ülést Brüsszelben. Amióta tagja lettem e nagyra becsült testületnek, különösen átérzem e munka lényegét: világmegváltás társadalmi munkában.

Az Európai Unió szövevényes, bonyolult, minden érdeket szem előtt tartó, kifinomultan mérlegelő működési rendje előbb-utóbb az élet minden kis részletére kimond valami szabályt. Amikor hajdanában Genfben megállapodtak a közlekedésrendszert, vagyis KRESZ minden részletéről nem sejtették, hogy majdan egy egész kontinens uniójának szabályait kell majd másoknak lényegében hasonló módon létrehozni. A közös a két szabályalkotásban ugyanaz: hogyan haladhatok a legkisebb korlátozással úgy, hogy másnak ne okozak bajt. Nem könnyű feladat és egyenlőre bizony gyakoriak a koccanások. (Hogy a nagyobb balesetekről ne is beszéljünk, mint pl. az a fura, közelmúltbeli eset, amikor a két nagy, Franciaország és Németország ugyanazt a szabálytalanságot követte el pénzügypolitika ügyben, mint mondjuk korábban Portugália, ám míg a luzitánok méla utódait komoly bírsággal sújtották, addig a frank és germán leszármazottak teljes elnézésben részesültek. Mint láthatjuk, az egyenlők és még egyenlőbbek rendszere e vén kontinens új szövetségében is virulensen működik...)

E szabályalkotás és alkalmazás közben ott ülünk mi, e derék szövetség választott

tisztviselői és agyunk egyre azon jár, hogyan lehetne Európa zenekarinak, színházainak, táncgyűtéseinek minél kedvezőbb működési, adózási, törvényi környezetet kitaposni. Nem azért, mintha ellenséges erők gonosz szövetségével kellene szembenéznünk, hanem mert az EU lobbyrendszere így működik.

A PEARLE vezetősége ez úttal a soron következő konferencia teendőit tekintette át.

Ennek kapcsán természetesen szóba került a mindenkit így, vagy úgy foglalkoztató kérdés: mi lesz jövő év május 2-től? Elsején ugyanis mi, tíz kiválasztott ország csatlakozunk az Unióhoz. No, de aztán hogyan lesz?

Mondhatnám azt is, hogy gyanakodva méregetjük egymást, de ez így nem lenne igaz. Inkább valamiféle kölcsönös aggodalom fogalmazódik meg mindenkiben.

2004. április 16–17-én nagy jelentőségű konferenciára kerül sor az észt fővárosban, a gyönyörű Tallinban.

Itt a jelenlegi és a hamarosan csatlakozó tagországok előadóművészetének munkáltatói és munkavállalói szervezetei találkoznak egy utolsó nagy lélegzetvétellel, hogy

aztán hamarosan mint egyenrangú tagországok szervezeti folytassák munkájukat.

Ez persze – valamennyire ismerve a valós helyzetet – túlságosan könnyű kézzel rajzolt kép. A valóság az, hogy több csatlakozó országban alig, vagy csak nyomokban lelhetők fel a használható társadalmi párbeszéd két alapvető szereplőjének szervezetei, vagy egyáltalán nem is működnek. A balti országok közül némelyben semmiféle szerveződésnek nem sikerült a nyomára bukkanni, míg a legnagyobb csatlakozó ország, Lengyelország is több ponton homályos képet mutat ez ügyben.

Márpedig ha nincs párbeszéd, akkor marad a káosz, a védelem nélkül maradt érdekek, a vadsztrájk, az elégedetlenség, az ellenőrizhetetlen, indulatoktól vezérelt, kétes eredményű küzdelem.

Talán Csehországban és nálunk lelhetők fel leginkább társadalmi párbeszéd Európában már korábban kitaposott ösvényei. (Elgondolkodtató felismerésem volt a minap ez ügyben. Európa autótatlaszát forgattam. Az autópályák narancssárga csíkjai sűrűn szabdalják át az öreg kontinens nyugati felét, míg keletre haladva egyre ritkulnak, olykor csak egy kurta csíkcocskára jelzi, hogy arrafelé is használnak gépjárművekkel gyorsforgalmi utakat. Nos, nem csak az autópályák térképe mutat ilyen ellentmondásos képet, hanem mindaz, amiről fentebb szóltam.)

Mielőtt persze kényelmesen hátradőlénk karosszékünkben, mondván, nálunk minden rendben, rá kell jönnünk, hogy nekünk sem jó, ha közvetlen környezetünkben rendezetlenek a viszonyok. Azt se higgyük, hogy magát az előadóművészetet nem érintik e „mozgalmári” kérdések. Talán nem véletlen, hogy a demokratikus rendet maguknak korábban kiharcoló, vagy azt korábban ajándékba kapó országok egytől egyig kialakították e struktúrákat, hogy az érdekek és gondolatok ütköztetésének járt útjain a lényegről lehessen szólni, okosan megegyezni az indulatos hőbörgés és megoldatlanul maradt problémák helyett.

Nem csoda hát, ha november 8-án Brüsszelben a tallini konferenciát előkészítő bizottság munkáltatói és munkavállalói oldalt képviselő tagjai – e kicsiny EU-bizottságban két magyar, dr. Gyimesi

László szakszervezeti főtitkár és e sorok írója is ott ült (!) – nem ádáz vitával, hanem segítőkész együttműködéssel próbáltak keretet teremteni a társadalmi dialógus szakmáinkat érintő, kontinensnyi rendszerének.

A megbeszélésre a Központi Pályaudvarhoz közel, a Grand Place felé vezető úton lévő szakszervezeti székházban került sor. Ha Brüsszelbe vet jó sorsom, mindig ellátogatok arra a közeli térre, ahol – a városépítők furcsa, vagy tán éppen át gondolt ötlete nyomán – Don Quijote és a hű Sancho hatalmas szobrával szemben áll földi talapzatán, a kabátját fázósan összehúzó, mélyen elgondolkodó Bartók Béla embermagasságú szobra is. E szobor jelenléte nagyobb otthonosságot ad nekem itt, a flamandok és vallonok, meg persze részben Európa fővárosában, mintha két régi, falumbéli cimborába botlanék valamelyik helybéli kávéházban. Mindig gyermekes büszkeséggel nézek körül e szép emberalak-szobor mellett, mintha azt várnám, hogy az elszöktet brüsszeliek, az ilyen-olyan borszínű idegenek mind melegen gratulálnának nekem pusztán azért, mert a szerencse fiaként ilyen szellemóriásnak honfitársam vagyok.

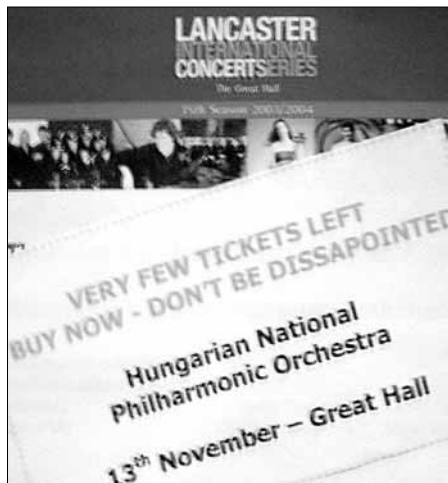
A helyiek persze figyelemre sem méltanak, csak Gyimesi László gratulál a Nemzeti Filharmonikusok angliai sikereihez, hiszen a turnéről egy napra átutazva érkeztem ide a szakszervezet szemébe keményen nézni. Az otthoni szó jól esik, hiszen már egy hete turnézunk és a hazai hír otthoni szájából mindig jól esik. Különösen örülök, hogy a főtitkár úr arról is hírt ad, hogy az általa/általuk kezdeményezett és részben előkészített művészeti törvény az óvatos várakozásokhoz képes sokkal előbbre halad a megvalósulás felé. Hatalmas eredmény lenne, mely hosszú időre tiszta helyzetet teremtene az előadóművészetben és példát is mutatna Európának. (Kivéve Dániát, ahol már régóta létezik zenei törvény.)

A Csatornát újra átszelem és már ismét az anyémek között vagyok Northamptonban. Rutinszerűen folyik a turné, a társaság ismét kitűnőre vizsgálják fegyvelemből a munkában és ötletgazdagságból a szabadidő eseménydús eltöltésében. (Szabadnapon van, ki kimerítő londoni útra megy három múzeumot és öt nevezetességet meglátogatva egyetlen nap alatt, van, ki ugyanez időt délelőtt tizenegyedtől – akkor battyogott ki ugyanis a reggeliző helyiségből – másnap éjjel kettőig a szálloda pubjában tölti gyenge gyógyszerökkel kísért baráti beszélgetéssel, biliárdozással és egyre mélyebbre vilá-

gító, a világ hívságos és fontos dolgait egymástól bölcsen elválasztó meditációval.)

E hivatás szépsége, hogy másnap a próbán és az előadáson a közönség nehezen tudna különbséget tenni múzeumjáró, vagy meditáló kolléga között, hiszen amit hall, az meggyőzi, székhez szögezi. (Untató hivalkodás is lehetne idézgetni megjelent kritikákból, mégis megteszem, de igencsak röviden. A dublini koncertről szóló írás például így kezdődik: „A Magyar Nemzeti Filharmonikusok megértetik velünk, miért szeretik a zenét.” A Sheffield-i koncert után azt írják: „A játék mindvégig kitűnő volt, mesze jobb, mint a zenekar legutóbbi ('99-es) itteni szereplése alkalmából, azt sugalmazva, hogy Kocsis – ki számunkra Simon Rattle-t idézi – igazán birtokában van a vezényléshez szükséges tehetségnek.”

Sok oldalnyi fénymásolat fekszik előttem a megjelent, kizárólag dicsérő kriti-

kákról, de az olvasóra való tekintettel megelégszem a fenti idézetekkel. (Egy rossz kritikáért – már ha vannak – cserébe felajánlok egy liter bort az idej kitűnő szüretből Balaton-felvidéki pincékből. Levelet kérem a szerkesztőségbe eljuttatni.)

Ha még azt is hozzáteszem, hogy a Nagy-Londonhoz tartozó, kitűnő akusztikájú Croydon-i Fairfields Hall-ban hangzott el a Nemzeti Filharmonikusok előadásában az angliai magyar kulturális évad komolyzenei nyitókoncertje, még azt hiheti a nyájas olvasó, hogy felvágok. Pedig így történt.

Volt tudósító, ki fanyalgott, hogy nem London valamely rangosabb koncerttermében esett meg ez aktus. Nos, szerintem jobb volt szinte teltház előtt játszani Croydonban, mint a Londoni Szimfonikusok, vagy a Royal Festival Orchestra sorsára jutni a Barbican Centre-ben, vagy a Royal

Festival Hall-ban. E két világszínvonalú együttes ugyanis rendre fél-, vagy negyed házak előtt játszik – nem akármilyen londoni – otthonában.

(Nem véletlen, hogy francia és brit kezdeményezésre EU-pénzekből zene-szociológiai kutatás indul az ügyben: hová tűnt a közönség? A brit és francia mellett a német, a finn és a magyar zenekari szövetség vesz részt e tudományos munkában, hiszen nem másról, a jövőnkéről van szó. Bár fővárosi és vidéki koncerttermeink javarészt szépen megtelnek, nem árt, ha vigyázó szemünk Párizsra vetjük. (Meg Londonra, Berlinre, Helsinkire.) Ha egy csöpp eszünk van. Mert az iskolai ének-zene oktatás eredményes írtása, a koncertélet bizonyos felhígulása, a koncertjáró közönség elöregedése, az új nemzeti koncertterem netán drámaian ásító 1800 férőhelye riadót kell hogy fűjjon mindannyiunknak, akik úgy gondolják, hogy a 21. századot sem lehet átengedni a mindig rákos betegséggént terjeszkedni kész, reménytelen bővlinak.)

A PEARLE konferencia eredményesen lezajlott Berlinben, tovább jelölve meg lámpásával azt az ösvényt, amin az előadóművészet továbbmehet, míg újabb jogi, adózási, pénzügyi, diplomáciai akadályba nem ütközik. Akkor aztán megint jöhet e szakmai szervezet, hogy tudásával, ismereteivel tovább tapossa az utat.

Az minden esetre ritkaság, hogy e hatalmas kontinens ilyen nagy tekintélyű szakmai szervezete rövid időn belül kétszer ugyanabban a városban tartsa kongresszusát. Márpedig 1997 novembere után másodszer, jövő év június 4-5-én ismét Budapesten ülésezik a PEARLE. Nehéz lenne a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége nemzetközi tekintélyét e tény ismeretében kétségbe vonni.

Lányaimnak egy időben drámai színekkel ecseteltem szülei generációjának viszontagságait egy-egy európai utazást megelőzően – gyakran azt követően is.

Lányaink jól neveltek, mindig udvariasan végighallgatják e történeteket. Szerintem egy jó ideje unják. És ez így van rendjén. Európa az övék. Mi csak megszenvedtünk és megdolgoztunk érte. Egy picit még élvezünk is belőle. És ez is így van rendjén.

Erről szólt számomra e pár elmúlt hét is. Sajnálom, hogy nagyapám, édesapám már ezt nem érthette meg. Sebj, egyszer úgyis együtt muzsikálunk majd velük fenn és kajánul nézzük unokáinkat, akik az EU áfa-törvényeiről, vitatkoznak. Úgy kell nekik.

Kovács Géza

A művészeti törvényről – címszavakban

Mi az a művészeti törvény?

A művészeti törvény az utóbbi évek egyik legjelentősebb kísérlete arra, hogy a művészeti területet képviselő szakszervezetek és szakmai-érdekvédelmi szervezetek – közöttük a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége – összefogásával és egyetértésével (a) összefoglaljuk a művészek státuszának (jogállásának) elismerésére és a művészi munkavégzés sajátos feltételeire vonatkozó szabályokat;

(b) ebből parlamenti elfogadásra esélyes törvénytervezetet készítsünk;

(c) meggyőzzük a kormányt, hogy a tervezetet vitassa meg és terjessze az országgyűlés elé.

A törvénytervezet előkészítésének gondolatát a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége 2001. évi tavaszi kongresszusa fogalmazta meg, ezt követően indult meg a koncepciók, majd a jogszabály tervezetek készítésének sora. A művészeti szakszervezetek szövetsége tisztségviselőinek a zeneművész és a többi művészeti szakszervezettel, továbbá a társszervezetekkel, valamint szakértőkkel folytatott szakmai vitái, egyeztetései és a közel negyven változat elkészítése eredményeként ma már ott tartunk, hogy Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma tervezetet vitára, egyeztetésre alkalmasnak találta, felvette a munkarendjébe és a már hivatalos szakmai megbeszélések, tárgyalások is folynak.

Mint hogy a művészeti törvény ma még csak tervezet, amelynek egyeztetése jelenleg is tart, az alábbi tájékoztató természetesen a jelenleg ismert változatra vonatkozik és ez – visszatekintve a közel negyven korábbi változatra – még aligha tekinthető véglegesnek.

A művészeti törvény rendelkezései – jelentős leegyszerűsítéssel – három csoportba sorolhatók:

- (a) alapelvek, alapjogok;
- (b) a művészeti tevékenységet hivatásszerűen folytatók foglalkoztatási feltételeire vonatkozó szabályok;
- (c) a művészeti tevékenységet hivatásszerűen folytatók díjazására vonatkozó szabályok.

Alapelvek, alapjogok

- A tervezet az állam kiemelkedően fontos feladataként határozza meg a művészeti

élet és a művészeti tevékenység szabadságának védelmét, továbbá a művészeti alkotások, előadások létrejöttének és a kulturális piacon való megjelenésének elősegítését.

- A tervezet – a művészeti élet alkotmányos szabadságának tiszteletben tartásával – meghatározza a művészeti tevékenységet hivatásszerűen folytatók körét. Ezzel világossá teszi, hogy a művészeti tevékenység folytatása mindenkit megillető alapjog, ugyanakkor sajátos védelem, sajátos jogok illetik meg azokat, akiknek egész egzisztenciája e hivatásra épül.
- A tervezet szerint a művész joga, hogy hivatásszerűen folytatott művészeti tevékenységének – azaz státuszának (jogállásának) – sajátosságait elismerve kapcsolódhasson a társadalombiztosítási, szociális, foglalkoztatási és munkanélküli ellátásokhoz, az egyszerűsített adózási formákhoz, illetve a szakmai kiadásainak költségszámolásához.
- A művész joga az is, hogy tevékenységét a foglalkoztató művészeti szervezetekben a számára legmegfelelőbb, önként választott jogviszony (munkaviszony, közalkalmazotti jogviszony, egyéni vagy társas vállalkozás, megbízás) keretében folytathassa, és munkája ellenében arányos díjazásban részesüljön.

Foglalkoztatási feltételek

- A foglalkoztatásra vonatkozó legfőbb szabály, hogy a művészeket a foglalkoztató szervezetekben elsősorban a kiszámítható, garanciális szabályokkal leginkább körülírt, szociális biztonságot is nyújtó munkaviszony (vagy közalkalmazotti jogviszony) keretében, öt év után határozatlan idejű jogviszonyban foglalkoztassák, és ettől csak a művész kifejezett és önkéntes kezdeményezése, döntése alapján lehessen eltérni.
- A tervezet szerint ugyanakkor a foglalkoztatás szempontjából nem kerülhetnek indokolatlan hátrányba azok a művészek sem, akik az egyéni vagy társas vállalkozás, illetve megbízás mellett döntenek. Ennek érdekében előírja, hogy a Munka Törvénykönyvének, továbbá a művészeti intézmények kollektív szerződéseinek, vagy a tervezett ágazati kollektív szerződésnek egyes garanciális szabályait az így foglalkoztatott művészekre is megfelelően alkalmazni kell.

- Amennyiben a jogviszonyok fent említett egyenjogúsítása ellenére a munkaügyi ellenőrzés a vállalkozást, megbízást mégis színlelt, azaz a munkaviszonyt rossz-hiszeműen helyettesítő szerződésnek találja, és munkaviszonnyá minősíti át, például azért, mert a vállalkozási jogviszony nem a művész kérésére jött létre, vagy azért, mert az ún. csoportos szereplők (zenekar, táncegyüttes, énekkar stb.) esetében a kollektív szerződés az ilyen jogviszonyt megengedő szabályának hiányában jött létre, akkor az ebből eredő fizetési kötelezettségekért a mögöttes felelősséget – a művész helyett is – a foglalkoztatónak kell viselnie.
- A tervezet rendelkezik arról is, hogy tartós, évadszerű foglalkoztatás esetén valóban egész évre kiterjedő, 12 hónapos jogviszonyok jöjjenek létre. Ezzel megszüntetné azt az elmúlt években több helyen – különösképpen a színházakban – kialakult rossz és visszaélészerű gyakorlatot, amely a 9–10 hónapos évadszerű szerződésekkel a művészre hárítja át a sajátos színházi működés kockázatát.
- A tervezet szerint a művészeti szervezetekben, így különösen a színházakban újra általánossá kell tenni azt a korábbi, jól működő szerződési gyakorlatot, amelynek során a foglalkoztatónak és a művésznek minden év március 1-je és április 15-e között kölcsönösen nyilatkoznuk kell a következő évről vonatkozó foglalkoztatásról. A nyilatkozattétel elmulasztása esetén a művészt további 12 hónapig és legalább a megelőző évad szerződésének megfelelő feltételekkel kell foglalkoztatni. Ettől eltérést jellemzően csak a kollektív szerződés szabályai engednék meg.

Díjazás

- A tervezet szerint a művészt a feladat jellegét, nehézségi fokát, időtartamát, rendszerességét, helyszínét és a foglalkoztatóval közösen megállapított egyéb szempontjait tükröző, arányos díjazás illeti meg.
- A tervezet erőteljes szabállyal korlátozza az ingyenes munkavégzést. A díjazás vagy más ellenszolgáltatás nélkül végzett művészeti tevékenységet – az ellenkező bizonyításáig – ún. uzorás szerződésnek, azaz a művész helyzetének kihasználásával, feltűnően aránytalan előny szerzése

érdekében kötött szerződésnek minősíti. Az uzorás szerződések a polgári jog általános szabályai szerint semmiek.

- Az ingyenes munkavégzés további korlátozására irányul az a rendelkezés, amely szerint díjazásának – például közérdekű célra történő – felajánlásáról a művész csak külön és kifejezetten erre irányuló nyilatkozatban rendelkezhet. Önmagában azt a tényt, hogy a szerződés a díjazásról nem rendelkezik (lásd az előző bekezdést) vagy azt, hogy a felkérés például jóteknysági vagy más hasonló rendezvényen történő fellépésre szól, nem lehet a díjról való lemondásnak tekinteni.

Hogyan tovább?

Ahogy a bevezetőben említettük, a művészeti törvény egyeztetése még korántsem zárult le, sőt, az államigazgatási egyeztetés lényegében csak most kezdődik. Ennek során – közös döntéseinktől függően – a ter-

vezet még számos ponton változhat. Korai lenne tehát a mai helyzet alapján bármiféle eredményfelmérést készíteni, néhány értékelő szempontot azért mégis érdemesnek tűnik megemlíteni.

Az már most látható, hogy az induláskor kitűzött célt – a művészet és a művészek támogatását szolgáló állami intézkedések átfogó szabályozását – a művészeti törvénynek csak több lépcsőben van esélye elérni. Természetesen erről sem mondtunk le, sőt az erre vonatkozó átfogó koncepciót lényegében már megfogalmaztuk a művészeti törvény-tervezet korábbi változataiban, illetve azok háttéranyagaiban.

Mindazonáltal komoly eredmény lenne már egy olyan jogszabály elfogadása is, amely elismeri a művészeti tevékenységet hivatásszerűen folytatók státuszát (jogállását), továbbá a művészi munkavégzés sajátosságaihoz igazított foglalkoztatási feltételeket biztosít. A művészeti törvény

elfogadása – a konkrét rendelkezéseken túltekintve – két további előnnyel is járna:

- A magyar jogrendszerbe beépülne egy lényeges viszonyítási pont: az állam jogalkotói feladatnak tekinti, hogy a művészek státuszának (jogállásának) és sajátos foglalkoztatási helyzetének alapvető szabályait törvényben elismerje el. Ez olyan alap, amelyre építve az előbb említett átfogó célok, amelyek között a művészek általános helyzetének javítása nyilvánvalóan elsőbbséget élvez, is lényegesen jobb eséllyel valósíthatók meg.
- Minthogy az Európai Unióban a művészetekkel kapcsolatos szabályozás tagállami hatáskörbe tartozik, Magyarország parlamenti, tehát magas szintű döntéssel jelezné, hogy gyakorolni kívánja ezt a hatáskört és a művészek helyzetét – mindkét értelemben – nemzeti ügynek tekinti.

Gyimesi László – Tomori Pál

Tisztelt Olvasó! Kedves Kollégák!

Az alábbi kollektív szerződés tervezet nem szerződés minta, hanem csupán segédeszközt kíván nyújtani a kollektív szerződés elkészítéséhez, vagy módosításához, vagy aktualizálásához.

A szándék az, hogy ráirányítsa a figyelmet azokra a kérdésekre, amelyeket célszerű szabályozni egy ilyen dokumentumban, másfelől a tervezet egyben ezeknek egyfajta megoldását is kínálja.

Azonban ne tekintsek se szabálynak és még kevésbé jogszabálynak a leírtakat, hangsúlyozom, ez csak segédanyag, és megvallom esetenként kissé egyoldalú.

Nyilván van számos olyan kérdés, amelynek megoldására már kialakult egy – egy munkahelyen a leírtaktól eltérő megoldás, és amennyiben van ilyen és bevált, nehogy megváltoztassák!

Végezetül még két megjegyzés. A tervezetet a munkaviszony keretei között működő együttesek is használhatják, csak értelemszerűen át kell vezetni a szükséges módosításokat, valamint a legfontosabb: a legrosszabbnak tűnő kollektív szerződés is több előnyt rejt a munkavállalók, a zenészek számára, mint az a helyzet, amikor egyáltalán nincs kollektív szerződés.

dr. Gyimesi László

A Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete főtitkára

KOLLEKTÍV SZERZŐDÉS (tervezet)

amely létrejött egyrészről

....., mint munkáltató (a továbbiakban Munkáltató), illetve másrészt

.....szakszervezet (a továbbiakban Szakszervezet), a továbbiakban együtt Felek között

– a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvényben (Mt.) meghatározott tartalommal, azaz a munkáltatói és a munkavállalói jogok és kötelezettségek rendezett, a joggyakorlás és a kötelezettségelteljesítés módjának és eljárásai

rendjének kialakítására, a kollektív szerződést kötő felek kapcsolatrendszerének szabályozására is kiterjedően:

– a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvényben (Kjt.) foglaltakra,

– a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény végrehajtásáról a művészeti, a közművelődési és a közgyűteményi területen foglalkoztatott közalkalmazottak jogviszonyával összefüggő egyes kérdések rendezéséről szóló 150/1992. (XI. 20.) Korm. rendelet előírásaira is figyelemmel, az alábbi feltételekkel:

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. A kollektív szerződés személyi, területi és időbeli hatálya:

1.1. A kollektív szerződés személyi hatálya kiterjed a Munkáltatóval munkavállalói jogviszonyban álló valamennyi munkavállalóra, az általuk választott – a munkahelyen működő és a kollektív szerződés által érintett – testületre, valamint a Szerződő Felekre.

1.2. A nyugdíjuk mellett továbbfoglalkoztatottakra, illetve nyugdíjasként fog-

lalkoztatott közalkalmazottakra, az 1.1. pont rendelkezéseit alkalmazni kell.

1.3. A „másodállás” és „mellékfoglalkozás” vagy más jogviszonyban (továbbiakban: munkavégzésre irányuló további jogviszony) keretében foglalkoztatott közalkalmazottra, illetőleg az egyéb jogviszony alapján munkát végzőre a kollektív szerződés szabályait megfelelően alkalmazni kell.

1.4. A kollektív szerződés hatálya a munkáltató székhelyén kívül kiterjed a vidéki és külföldi turnékra, kiküldetésekre és kirendelésekre is, feltéve, hogy erre nézve a Felek külön, és a közalkalmazottakra előnyösebb (kedvezőbb) szerződést nem kötöttek.

1.5. A kollektív szerződés által szabályozott közalkalmazotti jogviszonyból származó igényekre az igény keletkezésekor hatályos kollektív szerződést kell alkalmazni, feltéve, hogy az elbíráláskor hatályos kollektív szerződés szabálya, vagy jogszabály nem ír elő a közalkalmazottakra kedvezőbb kielégítési feltételt vagy lehetőséget. Ez utóbbi esetekben a közalkalmazottra kedvezőbb szabályt kell alkalmazni.

1.6. A kollektív szerződés határozatlan időtartamra jött létre. Szabályait a helyébe lépő új kollektív szerződés hatályba lépéséig kell alkalmazni.

1.7. A kollektív szerződés kihirdetése a munkáltató épületében és intézményeiben való kifüggesztéssel történik meg, a kollektív szerződés aláírását követő 3 napon belül.

1.8. A jelen kollektív szerződés szabályait a kihirdetést követő naptól kell alkalmazni.

2. A kollektív szerződés módosítása

2.1. A kollektív szerződést módosítani kell, ha

- rendelkezései jogszabályba ütköznek,
- jogszabályi változás miatt a rendelkezései jogellenessé válnak.

2.2. A kollektív szerződés módosítására javaslatot tehet

- a Munkáltató
- a Szakszervezet

2.3. A módosítási javaslat a Munkáltatóhoz és a Szakszervezethez is benyújtható. Az átvevő köteles a javaslatot a másik félnek megküldeni.

2.4. A módosító javaslatokat érdemben kell elbírálni, és megválaszolni.

Szerződő Felek vállalják, hogy a módo-

sítási javaslatot közösen vizsgálják felül, arra vonatkozóan álláspontjukat kifejtik és írásban rögzítik.

2.5. Munkáltató vállalja, hogy a szakszervezet javaslataira álláspontját érdemben alátámasztva írásban válaszol, a javaslat kézhezvételétől számított 15 napon belül.

2.6. A módosítással kapcsolatos vitát a kollektív munkaügyi vitára irányadó jogszabályok szerint kell elbírálni. (Mt. 94. §)

2.7. A módosítások hatályba lépéséről – annak időpontjáról – minden esetben külön kell rendelkezni.

2.8. Ha a kollektív szerződés módosítása a közalkalmazott számára kedvezőbb munkafeltételeket és juttatásokat állapít meg, mint amilyet a kinevezési okmánya (szerződése) tartalmaz, akkor a munkáltató hivatalból köteles kezdeményezni annak módosítását, a kollektív szerződési módosítás hatálybalépését követő harminc napon belül. A kollektív szerződés módosítása a közalkalmazottak hátrányára nem érintheti a kinevezési okmány és az esetleges kiegészítő megállapodás tartalmát.

3. A kollektív szerződés megszűnése

3.1. A kollektív szerződés megszűnik

- a felmondási idő lejártával;
- a Munkáltató jogutód nélküli, valamint
- a Szakszervezet jogutód nélküli megszűnésével.

3.2. Munkáltató átszervezése esetén a feleknek rendelkezni kell a kollektív szerződés további hatályáról.

4. A kollektív szerződés felmondása

4.1. A kollektív szerződést bármelyik fél hat hónapos határidővel a tárgyév június 30. vagy december 31. napjára a másik félhez címzett írásbeli nyilatkozattal mondhatja fel. A kollektív szerződés a hatályba lépésétől számított 12 hónapon belül nem mondható fel.

5. A Munkáltató és a Szakszervezet együttműködése

5.1. A Munkáltató kinyilvánítja a Szakszervezettel való együttműködési szándékát, továbbá azt, hogy a Szakszervezet tevékenységét támogatja, működését elősegíti.

5.2. A Szakszervezet kijelenti, hogy a Munka Törvénykönyvében, a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvényben és egyéb jogszabályokban biztosított jogsultságait a jogok társadalmi rendeltetésének megfelelően gyakorolja, azaz a munkavállalók érdekében kifejtett tevékenysége nem irányulhat a Munkáltató rendeltetésszerű működésének megzavarására, akadályozására, csakis a munkavállalói érdekek érvényesítésére.

5.3. A Munkáltató és a Szakszervezet vállalják, hogy folyamatosan tájékoztatják egymást azokról a tervezett intézkedéseikről, amelyek a másik fél tevékenységét érintik, illetve befolyásolják.

5.4. Szerződő Felek kijelentik, hogy minden tőlük elvárható megtesznek a kollektív szerződés szabályainak betartása és betartatása érdekében.

5.5. Szerződő Felek vállalják, hogy haldéktalanul a másik fél képviselőinek tudomására hozzák az általuk megismert tényeket, ha a kollektív szerződés hatályosulását illetően problémák merülnek fel, továbbá a saját hatáskörükben intézkednek, ha a kollektív szerződés szabályaiba ütköző vagy céljával ellentétes gyakorlat folytatását, intézkedés meghozatalát tapasztalják saját szerveik vagy tisztségviselőik részéről.

5.6. A felek kijelentik, hogy egyoldalúan a kollektív szerződéssel elért egyezséget nem kívánják sérteni.

5.7. A kollektív szerződés értelmezésével kapcsolatos viták rendezésére a Felek döntőbíró [Mt. 196–198.§] közreműködését vehetik igénybe.

6. A felek együttműködésének tárgyai és szervezeti formái

6.1. A felek rendszeres együttműködése az alábbiakra terjed ki:

- mindazokra az intézkedésekre, amelyek a felek helyzetét, jövőjét, a munkáltatói vagy a munkavállalói érdekeket érintik;
- a Munkáltató és a közalkalmazottak foglalkoztatási helyzetét érintő kérdésekre;
- a Munkáltatót és a közalkalmazottakat érintő jogi szabályozás változásaira;
- azoknak a kérdéseknek a megvitatására, amelyek a Munkáltató átszervezése, és/vagy a létszámleépítések tekintetében felmerülnek;
- a belső szabályozási kérdésekre;
- az illetmények, pótlékok és egyéb juttatások meghatározására vonatkozó tárgyalásokra, amelyeket a tárgyév megelőző december 31-ig megkezdnek;

– a szociális és jóléti pénzeszközök felhasználására vonatkozó tárgyalásokra, amelyeket a tárgyévet megelőző december 31-ig megkezdnek;

– a másik fél által fontosnak tartott és bejelentett kérdések megtárgyalása;

– a kifogásolási jog gyakorlását megelőző egyeztetésre.

6.2. Az együttműködés formái a következők:

– tájékoztatók, tervezetek, iratok stb. megküldése a másik félnek;

– szakértői egyeztetések;

– a vezetők közötti konzultációk és egyeztetések;

– egyeztető bizottság létrehozása vagy működtetése eseti jelleggel;

– a felek vezető testületei által folytatott tárgyalások;

– részvétel – szükség szerint, meghívottként – a másik fél testületi ülésein.

6.3. A Munkáltató vállalja, hogy a gyors információk biztosítása érdekében a Szakszervezet képviselőit minden olyan ülésre, megbeszélésre stb. meghívja, amelyek tárgya a közalkalmazottak élet- és munkakörülményeit érintő döntések előkészítése vagy meghozatala. A Szakszervezet képviselői – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – az összejövetelen tanácskozási joggal vesznek részt.

6.4. A Munkáltató vállalja, hogy a Szakszervezet számára biztosítja minden olyan információt, amelyek a közalkalmazottak jogviszonyával kapcsolatos kérdéseket érintik.

6.5. A Szakszervezet vállalja, hogy a Mt-ben biztosított ellenőrzési jogokat – információ megszerzése érdekében – továbbá a kifogásolási jogot (a törvényben meghatározott záros határidőkre is figyelemmel), csak a Munkáltatóval történt egyeztetés eredménytelensége esetén gyakorolja.

6.1. A Szakszervezet tájékoztatáshoz való joga szempontjából nagyobb csoportot érintőnek tekintendő az a munkáltatói intézkedés, amely legalább a munkavállalói létszám legalább 10%-át érinti.

7. A Szakszervezet működési feltételeinek biztosítása

A Munkáltató biztosítja a Szakszervezet működéséhez szükséges feltételeket, nevezetesen:

– a Munkáltató épületében egy, a szakszervezeti tevékenység folytatására és irattározásra alkalmas helyiség térítésmentes használata;

– telefon, telefax és iratmásoló berendezés – szakszervezeti célok érdekében történő – ingyenes igénybevétele;

– a Szakszervezet tájékoztatóinak, közleményeinek, felhívásainak helyben szokásos módon történő közzétételét.

8. A szakszervezeti tisztségviselők védelme és a munkaidő-kedvezményeik

8.1. A Szakszervezet tisztségviselőinek – és a védelem hatálya alá eső közalkalmazotti tanács tagjainak – munkajogi védelmét tekintve a Munkáltató kijelenti, hogy a tisztségviselőkkel szemben, a tevékenységük miatt semmilyen hátrányt nem alkalmaz, a Szakszervezet pedig kijelenti, hogy ezzel összefüggő jogosultságait a társadalmi rendeltetésüknek megfelelően gyakorolja.

8.2. A Szakszervezet a védelem alatt álló tisztségviselők névsorát a Munkáltató rendelkezésére bocsátja, és a változásokról három munkanapon belül írásban értesíti a Munkáltatót.

8.3. A felek kölcsönösen kijelentik, hogy a tisztségviselői védelemmel kapcsolatos kérdéseket kölcsönösen együttműködve rendezik.

8.4. A Szakszervezet valamennyi tisztségviselőjét figyelembe véve a tisztségviselőket összesen minden három tag után havi két óra munkaidő-kedvezmény illeti meg. A Felek a szakszervezeti létszám alapján határozzák meg az így igénybe vehető munkaidő-kedvezmény mértékét.

8.5. A kizárólag munkaidőben teljesíthető feladatok ellátása érdekében a Szakszervezet választott tisztségviselőit az alábbi munkaidő-kedvezmények illetik meg: a munkahelyen eltöltendő időben (szolgálat) havonta 1-1 nap a Szakszervezeti bizottság 1-1 képviselőjét, illetve a további munkaidő-kedvezményt a felkészülési idő terhére vehetik igénybe a szakszervezet tisztségviselői.

8.6. A munkaidő-kedvezményt a tisztségviselő kizárólag a szakszervezeti tevékenységének ellátásához használhatja fel. A munkaidő-kedvezmény időtartamára a tisztségviselőt átlagkeresete illeti meg.

8.7. A Szakszervezet kérésére a munkaidő-kedvezményből fel nem használt időtartamot, de legfeljebb a munkaidő-kedvezmény felét a Munkáltató köteles pénzben megváltani. A Munkáltató a pénzbeli megváltás összegét az érintett szakszervezeti tisztségviselő átlagos, előző naptári évi átlagkeresete alapján áll-

lapítja meg, és havonta utólag – bruttó összegben – fizeti ki a szakszervezet részére. Ezt a pénzüsszeget a Szakszervezet csak az érdekvédelmi tevékenységével összefüggő célra használhatja fel.

8.8. Szerződő felek megállapodnak abban, hogy amennyiben a tisztségviselőt megillető kedvezmény igénybevétele a Munkáltató rendeltetésszerű működését veszélyeztetné, akkor a helyzetet, a kölcsönös érdekeket szem előtt tartva, egyeztetés útján rendezik.

8.9. Az Mt. 25. § (4) bekezdése szerint a Szakszervezet tagjai részére összesen – a szakszervezet által szervezett képzés, illetve továbbképzés céljára – a Munkáltató előzetes egyeztetés alapján minden tíz, a munkáltatóval munkavállalói jogviszonyban álló szakszervezeti tag után évente egy nap rendkívüli fizetett szabadságot biztosít. A szabadság igénybe vehető mértékét a szakszervezet határozza meg. A szabadság igénybevétele előtt a munkáltatót legalább harminc nappal értesíteni kell.

9. A felek nyilatkozata a titoktartásról

A felek vállalják, hogy a másik féltől kapott információkat, tájékoztatásokat, adatokat stb., és az egyeztetés során tudomásukra jutott ismereteket bizalmasan kezelik – különös tekintettel a személyes adatokra, az üzleti és szolgálati titkokra –, a másik fél kifejezett szándéknyilatkozata, írásbeli jelzése (iratokon történő feltüntetése) esetén a titoktartásra kötelezettséget vállalnak.

A felek tevékenysége egyébként sem sértheti a másik fél jogos érdekeit, nem vezethet az általuk képviselt törvényes jogainak sérelmére.

10. A jogok rendeltetésszerű gyakorlása

10.1. A jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a jogosultnak és a kötelezettnek egymásra tekintettel kell eljárnia és együtt kell működniük.

10.2. A jog gyakorlása – az Mt. 4. § (2) bekezdése alapján – különösen nem rendeltetésszerű, ha

a) a munkáltató a közalkalmazottat törvényes ok hiányában nevezi ki határozott időtartamra, illetőleg a határozott időre szóló kinevezést oly módon hosszabbítja meg, hogy az a közalkalmazott jogos érdekének csorbítására vezet.

b) a munkáltató a munkavállalói jogviszonyt nem rendeltetésszerű okból, a szerzett jog megszüntetésére vonatkozó szabályok (10.3.) megsértésével szünteti meg.

10.3. A Felek tiszteletben tartják és védik a közalkalmazott jogát, mint szerzett jogot; a közszolgáltatást szerzett állami várományt a szociális biztonságra.

a) A munkavállalói jogviszony megszüntetése esetén a Felek különös súllyal veszik figyelembe a közalkalmazott hosszú idejű, folyamatos munkavállalói jogviszonyát, az ebből adódó, őt terhelő kockázatot: azt, hogy az intézménytől megváló tagot a piaci viszonyok aránytalan hátránnyal sújtják; kora, egészségi állapota, vagy egyéb ok miatt időben már nem tud felkészülni az új viszonyokra.

b) A Munkáltató kötelezettséget vállal arra, hogy a felmentést jogszerű, humánus eljárással hajtja végre: a felmentés nem irányul a maradék bizonytalanságának és alkalmazkodásának fokozására, félelemkeltésre, másfelől a társulattól megváló taggal szemben az ésszerűség és az emberségeség követelménye alkalmazásával jár el.

11. A jognyilatkozatra vonatkozó szabályok

A Munkáltatónak – a jogszabályban meghatározottakon túl – írásba kell foglalni a következő fontosabb nyilatkozatokat

a) az előadás-, próbaszolgálat elrendelését,

b) a túlmunka, a készenlét, a pihenőnapon és a munkaszüneti napon történő munkavégzés elrendelését,

c) minden olyan más munkavégzés elrendelését, amelyért a felek anyagi juttatásban állapodnak meg, vagy amelyért a munkáltató rendkívüli díjazást, illetőleg juttatást ígér,

d) a munkakörbe nem tartozó munkavégzés elrendelésének és díjazásának feltételeit, továbbá a szokásos munkaköri feladatoktól eltérő munka elrendelése esetén az erre vonatkozó iránymutatást és információt, ha azt a közalkalmazott kéri,

e) az intézményen belüli más munkahelyre beosztást,

f) az állandó munkahelyen kívüli és a más munkáltatónál történő munkavégzés elrendelését,

g) az utasítást, ha a közalkalmazott szabályellenességre hívta fel a figyelmet, vagy arra, hogy az utasítás teljesítése kárt (veszteséget) idézhet elő.

Az írásba foglalás elmaradása vagy elmulasztása miatt a közalkalmazottat hátrány nem érheti.

12. A közalkalmazotti kinevezés feltételei

12.1. A közalkalmazotti jogviszony létrehozása előtt meg kell győződni a közalkalmazott szakmai alkalmasságáról és szakértelméről. Művészeti munkakör betöltése esetén a közalkalmazotti jogviszony létesítésének előzetes feltétele a szakmai meghallgatáson való részvétel. A meghallgatás során az érintett szólam tagjainak, szólamvezetőjének, a karmesternek együttes álláspontja dönt a jelölt szakmai alkalmasságáról. A munkáltató ennél alapján nevezheti ki a közalkalmazottat művészeti munkakörbe.

12.2. A közalkalmazott nem hallgathat el a Munkáltató előtt olyan tény, körülményt vagy állapotot, amely a kinevezését akadályozza vagy jogellenessé teheti. A közalkalmazott megtévesztő információiból eredő következményeket és károkat maga tartozik viselni.

12.3. A koncertmesteri illetve a szólamvezetői megbízást a Munkáltató adja, az érintett szólam tagjainak és a karmesternek együttes döntése alapján.

13. A közalkalmazotti kinevezéssel összefüggő megállapodások

13.1. A jogszabályok rendelkezésein túlmenően a kinevezési okmányba kell foglalni:

a) a foglalkoztatás kezdő, vagy – ha csak ez lehetséges – várható időpontját,

b) azt, hogy a munkavállalói jogviszony határozott vagy határozatlan időre létesül,

c) határozott idejű alkalmazás esetén azt a tény, amely ezt lehetővé teszi, illetve azt a jogszabályi felhatalmazást, vagy más előírást, amelyen a határozott idejű kinevezés alapul,

d) ha a felek ebben állapodnak meg, akkor a határozott idejű alkalmazás maximális időtartamát, valamint a határozott idejű jogviszony határozatlan idejűvé alakításának feltételeit, illetve – ezektől függően – a jogviszony kötelező határozatlan idejűvé alakításának eseteit,

e) a megállapodást a teljesítmény követelményeket illetően,

f) a munkavégzésre irányuló további jogviszony létesítésére irányuló kikötéseket,

g) azokat a foglalkoztatási feltételeket, amelyek kikötését a felek fontosnak tart-

ják, így különösen a munkaidőre, a pihenőidők igénybevitelére, a díjazás és egyéb juttatások mértékére, az utasítási jog terjedelmére, a felelősség mértékére és kizárására irányadó szabályokat,

h) a következő fizetési fokozatba lépés időpontjáról, az alkalmazás után járó elismerés kezdő időpontjáról, továbbá a jogviszony után járó jutalom esedékessége napjáról szóló tájékoztatást,

i) a kinevezés és elfogadásának dátumát.

13.2. Ha a fenti megállapodások valamelyikét, illetve a fentiekben túlmenő megállapodásokat (amelyeket a felek bármelyike lényegesnek ítél) nem tartalmazza a kinevezési okmány, akkor azt ki kell egészíteni. Az új belépő a kinevezési okmány aláírásával egyidejűleg elfogadja a kollektív szerződést és a feladatait tartalmazó munkaköri leírást.

14. A művészeti munkakörökre közalkalmazotti jogviszony az alábbiak szerint létesíthető:

a) határozatlan időre;

b) határozott időre:

– első ízben történő alkalmazás esetén egy évre,

– kinevezés (szerződés) megújítása esetén 1–5 évre.

15. A közalkalmazotti jogviszony módosítása

15.1. A közalkalmazotti jogviszony módosítására a kinevezésre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni, művészeti munkakör esetében próbaidő kikötésére azonban nem kerülhet sor. A módosítás során nem lehet olyan alkalmazási feltételekben megállapodni, amelyeket a közalkalmazotti jogviszony létesítésekor sem lehetett volna érvényesen kikötni.

15.2. A munkáltatót nem mentesíti a közös megegyezés kötelezettsége alól az a körülmény, hogy a kinevezés módosítására a munkáltató működésében rejlő fontos okból (pl. átszervezés), vagy gazdálkodási érdekből (pl. létszámcsökkentés) kerül sor, illetve azt a közalkalmazott személyi feltételeiben fennálló körülmény vagy változás teszi szükségessé.

16. A közalkalmazotti jogviszony megszűnése

16.1. Ha a munkáltató személye azért változik meg, mert az alapító vagy a munkáltató döntése alapján a munkáltató egésze

vagy egy része (szervezeti egysége, anyagi és nem anyagi erőforrásainak vagy feladat- és hatáskörének meghatározott csoportja) a Munka Törvénykönyve hatálya alá tartozó munkáltató számára kerül átadásra, a munkáltató átadásra kerülő szervezete, illetve tevékenysége keretében foglalkoztatott közalkalmazott közalkalmazotti jogviszonya az átadás időpontjában megszűnik.

16.2. Az átadó és az átvevő munkáltató legkésőbb az átadást megelőzően harminc nappal korábban köteles tájékoztatni a közalkalmazottat, a munkáltatónál képvisellel rendelkező szakszervezetet és a közalkalmazotti tanácsot az átadás időpontjáról, okáról, jogi, gazdasági és szociális következményeiről, továbbá köteles a szakszervezettel és a közalkalmazotti tanáccsal konzultációt kezdeményezni a közalkalmazottakat érintő tervbe vett egyéb intézkedésekről.

16.3. A tájékoztatással egyidejűleg az átadó és az átvevő munkáltató köteles írásban tájékoztatni a közalkalmazottat arról, hogy az átadást követően a közalkalmazott foglalkoztatását az átvevő biztosítja. A tájékoztatásnak tartalmaznia kell a további foglalkoztatást biztosító munkaszerződés, illetve kinevezés tartalmi elemeire vonatkozó ajánlatot. A tájékoztatásnak tartalmaznia kell azokat a kötelezettségeket is, amelyeknek a közalkalmazott a jogviszony létesítését követően az előmenetele, illetve a jogviszonya fenntartása érdekében köteles eleget tenni.

A közalkalmazotti jogviszony megszüntetése

16.4. A munkáltatói felmentés csakis a törvényben meghatározott, bizonyított (bizonyítható) felmentési okon alapulhat, amely kellő súllyal és meggyőzően támasztja alá a közalkalmazotti jogviszony megszüntetésének szükségességét. Az alkalmatlanság és a nem megfelelő munkavégzés okok esetén a tartósságot is bizonyítani kell. Ha az indokolásból a felmentés oka világosan nem tűnik ki, a felmentés érvénytelen.

16.5. A felmentési indok valósága alatt azt kell érteni, hogy a tényeknek meg nem felelő indokolás esetén a munkáltatói felmentés nem fogadható el. A felmentési oknak valósága mellett egyszerre is kell lennie. A tényeknek megfelelő felmentési indok okszerűségéből lehesse megállapítani azt, hogy az adott esetben a közalkalmazott munkájára a munkáltatónál a felhozott indok következtében valóban nincs szükség, az okszerűsége teszi meg-

alapozottá azt a munkáltatói nyilatkozatot, amelynek célja a jogviszony megszüntetése. E követelménynek a felmentés indoklása abban az esetben felel meg, ha tartalmazza azokat a konkrét tényeket, illetve körülményeket is, amelyekre a munkáltató a felmentést alapította.

16.6. A létszámcsökkentés nem tekintendő valódi indoknak, ha a munkáltató a közalkalmazotti jogviszony megszüntetése után ugyanabban a munkakörben új közalkalmazottat alkalmaz.

16.7. A közalkalmazott alkalmatlanságára vagy a nem megfelelő munkavégzésre alapozott felmentést megelőzően, minden esetben lehetőséget kell biztosítani a közalkalmazottnak a vele szemben felhozott kifogások elleni védekezésre, s erről – a tényeket és állításokat is tartalmazó – jegyzőkönyvet kell felvenni.

16.8. A közalkalmazotti jogviszony csak különösen indokolt esetben szüntethető meg felmentéssel, ha a közalkalmazott a munkáltatónál hosszú ideje dolgozik, munkájával és magatartásával a munkáltató eredményes működését tartósan szolgálta. Hosszú idő alatt kell érteni azt, ha a közalkalmazott a munkáltatónál legalább tizenöt éves, megszakítás nélküli (munka- és közalkalmazotti viszonyban áll. A határozott időtartamú kinevezések (és szerződések) lejártá és az ugyanakkor történő megújítása nem jelenti a közalkalmazotti viszony folyamatosságának megszakítását.

17. Ismételt határozott idejű közalkalmazotti jogviszony után járó végkielégítés

Ha a közalkalmazottal a munkáltató egymást követően több esetben, összességében legalább három évet meghaladó időre létesít határozott időre szóló közalkalmazotti jogviszonyt, akkor a közalkalmazottat jogviszonyának a Kjt. 25. §. (1) bekezdése alapján történt megszűnése esetére végkielégítés jár. A végkielégítés mértéke megegyezik azzal az összeggel, amelyre a határozott időre szóló közalkalmazotti jogviszonyok együttes időtartama alapján a közalkalmazott határozatlan idejű jogviszonyra felmentéssel történő megszüntetése esetén jogosult lenne.

18. A munkavégzésre vonatkozó szabályok

18.1. Külföldi, vagy vidéki előadásokon való közreműködés

Vendégjátéknak a székhelyen kívül (vidéken, külföldön) tartott előadás számít. Az alapfeladatkörben tartott külföldi, vagy vidéki előadásokon való közreműködés kötelező a jogszabályban meghatározott térítési díjak (szállás, utazás stb.) és feltételek mellett. A külföldi, vagy vidéki előadásra való utazás ideje a munkaidőbe beszámít, a részvétel kül-, ill. belföldi kiküldetésnek számít, és a résztvevőnek – a szakszervezettel előzetesen egyeztetett – megfelelő napidíj jár.

18.2. A vendégjáték során a munkáltató gondoskodik a munkavégzés feltételeiről, a megfelelő munka és pihenési körülményekről, a szükség szerinti egészségügyi ellátásról, továbbá az adott körülmények között elvárhatóan gondoskodik a vendégjátékon résztvevők személyi biztonságáról. Nem lehet a pszichés vagy más egészségügyi ok miatt erre nem alkalmas közalkalmazottat repülőgéppel történő utazásra kötelezni. A közalkalmazottat kérésére – a Mt. idevonatkozó eseteiben – mentesíteni kell a székhelyen kívüli hosszabb tartózkodás alól.

18.3. A munkavégzés

18.3.1. A Munkáltató köteles

a) a közalkalmazottat a kinevezés, a közalkalmazotti jogviszonyra vonatkozó szabályok szerint foglalkoztatni,

b) az egészséges és biztonságos munkavégzés feltételeit biztosítani, így különösen – a munkakörre való alkalmasság elbírálására szolgáló orvosi vizsgálatot,

– a munkavédelmi és biztonsági szabályok betartását,

– munkavédelmi oktatást biztosítani.

c) a munkát úgy szervezni, hogy a közalkalmazott a közalkalmazotti jogviszonyból eredő kötelezettségeit teljesíteni, jogait gyakorolni tudja,

d) a munkavégzéshez szükséges ismeretek megszerzését biztosítani,

e) a kinevezés és egyéb, közalkalmazotti jogviszonyra vonatkozó szabály szerint megállapított illetményt fizetni.

18.3.2. A Munkáltató és a Szakszervezet a közalkalmazotról harmadik személynek csak a jogszabályban meghatározott esetben vagy a közalkalmazott hozzájárulásával közölhet adatokat.

18.3.3. A közalkalmazott köteles

a) a munkáját legjobb tudása és igyekezete szerint végezni,

b) az előírt helyen és időben munkára képes állapotban, felkészülten megjelenni, munkaidejét munkában tölteni, a Munkáltató rendelkezésére állni, akadályoztatása

esetén közvetlen felettesét vagy munkahelyi vezetőjét haladéktalanul értesíteni,

c) tevékenysége során mindvégig a Munkáltató érdekeit tiszteletben tartva eljárni,

d) a Munkáltatóra vonatkozó valamennyi információt, hivatali, üzleti és szolgáltatási titkot megőrizni, a belső biztonsági intézkedéseket megtartani,

e) munkatársaival együttműködni, munkáját úgy végezni, valamint általában olyan magatartást tanúsítani, hogy az mások egészségét, testi épségét ne veszélyeztesse, munkáját ne zavarja, anyagi károsodását vagy helytelen megítélését ne idézze elő,

f) a munkát a Munkáltató jogszerű utasítása szerint elvégezni, az egészségügyi és munkavédelmi szabályokat betartani, a munkavédelmi felszerelést és eszközöket használni, az előírt munkavédelmi oktatáson részt venni, a kötelező orvosi vizsgálatnak magát alávetni.

18.3.4. A Közalkalmazott köteles a Munkáltató által előírt – munkakörével összefüggő – képzésen részt venni. A képzésben való részvétellel összefüggő költségek a Munkáltatót terhelik, erre vonatkozóan tanulmányi szerződés nem köthető. Egyéb képzésben való részvételre a Közalkalmazott és a Munkáltató tanulmányi szerződést köthet.

18.3.5. Nem köteles a Munkavállaló teljesíteni az utasítást, ha annak végrehajtása jogszabályba ütközik; az emiatt kieső időre távolléti díjra {Mt. 151/A. §} jogosult.

19. A munkaidő és beosztása

A) A nem művészi munkakörben foglalkoztatott közalkalmazottak munkaideje és a munkaidő beosztása

19.1. A napi teljes munkaidő mértéke nyolc óra.

19.2. A munkaidő-beosztást a Közalkalmazottal legalább egy héttel korábban egy heti időtartamra kell közölni.

B) A művészeti munkakörben foglalkoztatott közalkalmazottak munkaideje és a munkaidő beosztása

19.3. A munkaidő beosztását a Kollektív Szerződés keretei között a Munkáltató határozza meg. A Munkáltató a munkaidőt egyenlőtlenül is beoszthatja és osztozott napi munkaidő is megállapítható.

19.4. A munkaidő-beosztást a Közalkalmazottal legalább hat hónappal korábban, egy heti időtartamra kell közölni. A munkaidő-beosztás változását a Munkáltató legalább 48 órával a változást megelőzően közli.

19.5. A zenekari tagok évi szolgálatszáma legfeljebb 308, havi szolgálatszáma legfeljebb:

koncertmester	14	szolgálat,
szólisták	16	szolgálat,
szólamvezetők	21	szolgálat,
tutti	28	szolgálat.

19.6. Zenekari szolgálat: az összpróba, a szólampróba, a főpróba, a koncert, továbbá az előadás előtti helyszíni próba s a délutáni próba. Egy szolgálat időtartama 3 óra, operaelőadás és színpadi próba esetén négy óra. A harmadik órát követően óránként, az előadás előtti helyszíni próba, továbbá a másfél órás délutáni próba esetén fél szolgálatot kell elszámolni. Amennyiben ezt kiemelt feladatok indokolják, a szakszervezet egyetértésével a havi szolgálatszámok két hónap átlagában is meghatározhatóak azzal, hogy a havi szolgálatszám legfeljebb a 19.5. pont szerinti mérték 120%-a lehet.

19.7. Belföldi kiküldetés esetén, amennyiben az utazási idő a közalkalmazott munkaidő-beosztása szerinti munkaidőn (szolgálat) kívül esik és a két órát eléri, akkor a közalkalmazott számára a kollektív szerződésben megállapított szolgálatot kell elszámolni. Ennek hiányában a közalkalmazott a készenlét szabályai szerint jogosult díjazásra.

20. A pihenőidő

20.1. A közalkalmazott számára – a munkaidő megszakításával – napi húsz perc munkaközi szünetet kell biztosítani.

20.2. A napi munka befejezése és a másnapi munkakezdés között a közalkalmazott számára legalább tizenegy óra pihenőidőt kell biztosítani.

20.3. Művészi munkakörben foglalkoztatott közalkalmazott részére két szolgálat között legalább másfél óra, két összpróba között legalább másfél óra, illetve ismétlődő koncert esetén az előadás és a főpróba között legalább másfél óra, valamint a délelőtti és a délutáni próba között legalább egy óra pihenőidőt kell biztosítani. Különösen indokolt esetben – a szakszervezet előzetes egyetértésével – rövidebb pihenőidő is biztosítható.

21. A rendkívüli munkaidőben történő munkavégzés

21.1. A Munkáltató a közalkalmazottat kivételes esetben, rendkívüli munkaidőben történő munkavégzésre kötelezheti.

21.2. Rendkívüli munkaidőben történő munkavégzésnek minősül: a túlmunkavégzés, a pihenőnapon vagy munkaszüneti napon történő munkavégzés, illetve a meghatározott helyen és ideig történő készenlét.

21.3. Túlmunka-végzésnek minősül a napi rendes munkaidőt, illetve a munkaidő-keretet meghaladó munkavégzés, illetve a 19.5. pontban meghatározott szolgálatszámot meghaladóan teljesített munkavégzés.

21.4. Az elrendelhető túlmunka felső határa két egymást követő napon összesen négy óra; ettől érvényesen eltérni nem lehet. Az elrendelhető túlmunka mértéke: évi 280 óra.

21.5. Túlmunkáért a közalkalmazottat – rendes munkabérére felül – ötven százalék bérpótlék illeti meg. A heti pihenőnapon munkavégzésre kötelezett közalkalmazott munkabérére felül százszázalékos bérpótlékra jogosult, ha másik pihenőnapot kap. Ennek hiányában százötven-százalékos bérpótlék jár. A munkaszüneti napon munkavégzésre kötelezett közalkalmazottat az aznapi munkájáért járó munkabérére felül távolléti díj is megilleti. Rendes munkabér: az alapilletmény, a pótlék(ok) és a kereset-kiegészítés(ek) összege. Bérpótlék: a munkabér százalékában megállapított díjazás. Távolléti díj: az alapilletmény, a pótlék(ok) és a kereset-kiegészítés(ek) összege.

21.6. A rendkívüli munkavégzést legalább egy nappal korábban kell elrendelni. Ez alól kivétel:

- baleset vagy elemi csapás,
- anyagi kár elhárítása.

22. A munka díjazása

22.1. A Szerződő Felek – figyelemmel az intézmény költségvetési támogatására, a közalkalmazotti keresetek átlagos növekedésére, továbbá az intézmény gazdasági helyzetére – tárgyalásokat folytatnak és megállapodásra törekednek e fejezet keretében szabályozott kérdésekben.

21.2. A közalkalmazott részére illetményéről részletes írásbeli elszámolást kell adni. Az elszámolásnak olyannak kell lennie, hogy a közalkalmazott a kiszámítás helyességét, valamint az illetményből való levonások jogcímét és összegét ellenőrizni tudja.

21.3. Az illetményből való levonásnak csak jogszabály, végrehajtható hatósági határozat vagy a közalkalmazott hozzájárulása alapján van helye.

A Munkáltató a közalkalmazott részére történt fizetés-előlegnyújtásból eredő követelését az illetményből levonhatja.

22. A zenekari tag művészeti munkakörben foglalkoztatott közalkalmazottak díjazása

22.1. Az illetmény összegének megállapítása során a munkáltató figyelembe veszi, különösen a közalkalmazott iskolai végzettségét, szakképesítését, szakképzettségét, a közalkalmazott Kjt. 63. § (2) bekezdése szerinti kitüntetését, művészeti díját, továbbá szakmai elismertségét. Az illetmény összegének megállapítása előtt egyeztet a szakszervezettel. A közalkalmazott illetménye évente a Munkáltató és a közalkalmazott megállapodása, vagy a Munkáltató és a Szakszervezet bérmegállapodása, illetve az ágazati szakszervezet által kötött bérmegállapodás, továbbá a vonatkozó jogszabály szerint változik.

22.2. A közalkalmazott besorolását a kinevezéskor a betöltött életkora alapján kell megállapítani, egyébként pedig az életkor betöltését követő év első napján kell az illetmény összegét megfelelően módosítani.

22.3. A közalkalmazottat a munkáltató kereset-kiegészítésben részesítheti. A kereset-kiegészítésre való jogosultság feltételeit és a kereset-kiegészítés mértékét a munkáltató a szakszervezettel egyeztetve állapítja meg. A kereset-kiegészítést a munkáltató meghatározott időre adja. A jogosultság meghosszabbítható.

22.3. Pótlékra jogosult az a közalkalmazott, aki munkaköri feladatainak ellátása mellett koncertmesteri, illetve szólamvezetői feladatot is ellát. A pótlék mértéke koncertmester esetén a Kjt. szerinti pótlékalap 75%-a, szólamvezető esetén a Kjt. szerinti pótlékalap 50%-a.

23. Munkajogi védelem

23.1. A Munkáltató a közalkalmazott jogviszonyát felmentéssel – kivéve, ha egyébként nyugellátásban részesül – a rá irányadó öregségi nyugdíjkorhatár betöltését megelőző öt éven belül csak különösen indokolt esetben szüntetheti meg.

23.2. A Munkáltató a közalkalmazott jogviszonyát felmentéssel – amennyiben a közalkalmazott az egyes művészeti tevékenységeket folytatók öregségi nyugdíjra jogosultságáról szóló 5/1992. (I. 13.) Korm. rendelet alapján jogosult fúvószenész – a rendeletben meghatározott, a jo-

gosultsághoz szükséges idő (fúvószenész esetén 20 szakmai év és legalább 25 év szolgálati idő) elérését megelőző három éven belül csak különösen indokolt esetben szüntetheti meg.

24. Kép- és hangfelvételek, előadások egyidejű sugárzása

24.1. A művészeti munkakörben foglalkoztatott közalkalmazott munkaköri kötelezettsége a Munkáltató neve alatt készült, az intézmény alaptevékenységének megfelelő előadások rögzítésén vagy egyidejű sugárzásával történő közvetítésén közreműködni.

24.2. Amennyiben a rögzítéssel, vagy a rögzített előadások hang – vagy képhordozón, vagy más eszköz útján történő kereskedelmi forgalomba hozása során, illetve a sugárzással összefüggésben az intézmény bevételhez jut, úgy az érintett művészeket díjazás illeti meg. Ennek mértékéről a Munkáltató a Szakszervezettel állapodik meg.

24.3. Amennyiben a felvételen közreműködő művészek nem azonosíthatóak, továbbá az előadóművészek közös jogkezelése során keletkezett, a zenekart érintő jogdíjak esetén a Munkáltató a szakszervezettel egyetértésben dönt a bevételek, illetve a jogdíjak felhasználásáról, elosztásáról.

25. Szociális juttatások

25.1. A Munkáltató a jogszabály által meghatározott adómentes mértékű étkezési hozzájárulást biztosít a közalkalmazott számára, feltéve, hogy a közalkalmazottat napi négy órát meghaladóan foglalkoztatja. A napi négy órában foglalkoztatott közalkalmazott a jogszabály által meghatározott adómentes mérték felének megfelelő összegű étkezési hozzájárulásra jogosult.

25.2. A Közalkalmazott részére lakásépítési kölcsön adható. A kölcsön nyújtásának feltételeit, visszafizetésének feltételeit a Munkáltató a Szakszervezettel egyetértésben, külön utasításban határozza meg.

25.3. A közalkalmazott részére segély adható. A segély nyújtásának feltételeit a Szakszervezettel egyetértésben a Munkáltató határozza meg.

25.4. A munkaruha juttatás feltételeit a Szakszervezet véleményét figyelembe véve, a Munkáltató külön utasításban állapítja meg.

25.5. A magántulajdonú személygépkocsi hivatalos célra történő igénybevételek részletes szabályait a Munkáltató határozza meg.

26. Kártérítési felelősség

26.1. A közalkalmazott kártérítésre kötelezése a munkáltatói jogkör gyakorlója által írásban kiadott „kártérítésre kötelező határozattal” történik. A Munkáltató a határozatot indokolni köteles.

26.2. A határozat meghozatalát megelőzően a közalkalmazottat meg kell hallgatni. A meghallgatásról, annak időpontjáról, a lényeges körülményekről a közalkalmazottat előzetesen, olyan időben, írásban értesíteni kell, hogy megfelelő idő maradjon a védekezése előterjesztésére.

26.3. A határozat rendelkező része tartalmazza a kártérítésre kötelezés összegét, a jogorvoslati kioktatást, indokolásában pedig ismertetni kell a megállapított tényállást, a kártérítés mértékének megállapítása során figyelembe vett körülményeket, illetve az alapul szolgáló jogszabályokat, közalkalmazotti jogviszonyra vonatkozó egyéb szabályokat.

26.4. A közalkalmazott a ruházati és személyi felszerelési tárgyait a számára biztosított öltözőszekrényben köteles elhelyezni.

26.5. Az átlagosnál nagyobb értékű tárgyat – ide nem értve munkaeszközét – a közalkalmazott a Munkáltató telephelyére nem viheti be, munkavégzés során nem tarthatja magánál. Nem vonatkozik e tilalom a munkába járáshoz szükséges, szokásos és személyi felszerelési tárgyakra.

26.6. Az öltöző használatával kapcsolatos szabályokat belső szabályzat állapítja meg.

ZÁRÓ ÉS ÁTMENETI RENDLEKEZÉSEK

A kollektív szerződés – átdolgozott és módosított szövege –
200 lép hatályba.

Munkáltató vállalja, hogy a jelen kollektív szerződés megkötéséről és a korábbi kollektív szerződés megszűnéséről szóló bejelentést a jogszabálynak megfelelően megteszi.

200 hó napján

Munkáltató

Szakszervezet

Évadnyitás

Az idén ünnepli fennállásának 150. évfordulóját a Budapesti Filharmóniai Társaság, s az első jubileumi koncertekre szeptember 15-én és 16-án került sor. Mindkét est műsorán, Rico Saccani vezényletével Erkel: Ünnepi nyitánya és Smetana szimfonikus költemény ciklusa, a Hazám szerepelt. A művek ismeretében eleve tudhattuk: szünet nélkül fognak elhangzani, s úgy is történt.

Közben azonban jutott idő elgondolkodni: valóban ilyen gazdagok vagyunk évfordulóiban? Megengedhetjük azt a luxust, hogy ne magyar dirigens irányítsa a nagy múltú zenekart, és ne kizárólag hazai szerzők kompozícióit szólaltassák meg? Vagyis, nem kellene felvállalni, örömmel, a múlt-idéző jelen-építést?

Saccani egyébként jó munkát végzett, amennyiben az ő számlájára lehet írni a viszonylag pontos-felelősségteljes, és általában üresjáratoktól mentes produkciót. Láthatóan élvezte a muzsikát, átszellemülten-egzaltáltan mosolygott, felszabaldultan ugrándozott is időnként, vagyis még az est során is mindent elkövetett az együttes animálása érdekében. Más kérdés (sőt, éppen az a kérdés!), hogy van-e szükség ilyesmire. Hogy valóban ne lehetne másként fenntartani a figyelmet, lehetőleg minél inkább zenecentrikusan, a muzsikára koncentrálva, azt szeretném nem elhinni. Több alkalommal éreztem tökéletesen feleslegesnek a karmester gesztusait. Evidenciákat mutatott, voltaképp egyidőben a megszólaló hangzással (tehát, az előadók szempontjából „későn”). Ezúttal a zenekari játékosok Saccani számára biztosították az öröm-zenét, amit nem irigylek tőle, de többre becsülném, ha arra nyílna mód, hogy mindenki gyönyörűségére áradjon a muzsika. Tehát, az előadók engedjék át magukon a műveket, amelyek hatása tovább gyűrűzhetne valamennyi hallgatóhoz.

Azzal a jelenséggel pedig gyakran szembeesülök, hogy az előadók éppen romantikus kompozíciók esetében „szemérmesek”, nem tudják vagy nem akarják kifejezésre juttatni azokat az érzéseket-hangulatokat, amelyek annakidején fontosak voltak a komponistának. Ilyen szempontból kifejezetten nehéz játszani

Erkel: Ünnepi nyitánya, melyben a Himnusz-idézetén túl Egressy Béni Szózat-megzenésítésének közismert részlete is felcsendül (hogy a Sarolta című vígopera számunkra szinte ismeretlen fordulatait is hallhatjuk, ebből a szempontból másodlagos). Tudom, talán mindig is nehéz volt úgy interpretálni a magyar zenét, hogy ne „magyarosch”-nak tűnjön, ugyanakkor ne tévessze el hatását a nemzeti érzelmektől áthatott közönségre. Most is az, de a helyzetet nem oldja meg az érzelmileg távolságtartó, legfeljebb bombasztikus dinamikai hatású interpretáció.

Smetana kompozíciójától pedig egyértelműen „sajnáltam” az ünnepi atmoszférát és az időt; egy kevésbé frekvenciált rendezvények hasonló alapossággal kidolgozott előadás kedvezőbb fogadtatásra talált volna.

Voltak és vannak értékeink – túlbecsülésük és alábecsülésük, nivellálásuk egyaránt káros. Hadd érezze magát az értékes múlt jogfolytonos örökének valamennyi mai zenekari játékos – hogy eme örökség tudatában fokozott felelősséggel és ügyszeretettel örökítse tovább a közismert és ritkaságszámba menő darabokat, hogy a mindegyre bővülő repertoárhoz a zenekedvelők mind nagyobb tábora tartozzon; olyanok, akik a technikai csodák világában is igénylik az élő muzsikát.

*

Október 6-án került sor, ugyancsak a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának előadásában, a Dohnányi-bérlet 1. előadására. Ezúttal Héja Domonkos vezényelte az együttest. A műsor voltaképp hálátlan feladatot jelentett, bár összeállítójának a közönség leginkább csak hálával tartozhat.

Liszt Ferenc méltán népszerű szimfonikus költeményével, a már-már komolyzenei örökzöldnek számító Les Préludes-del kezdődött az est, majd a 150 éve született (tehát a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarával „egyidős”) Hans Koessler műve jelentett újdonságot napjaink zenehallgatójának: Változatok zenekarra. Habár tanár-diák viszonyuk annakidején korántsem tűnt felhőtlennek, a tanár művét

egykori – azóta talán leghíresebb – növendékének, Bartók Bélának Táncszvitje követte. Nem kell ahhoz zenekari játékosnak lenni, hogy fel tudjuk mérni: szünet előtt ugyancsak megerőltető feladat lehetett a számos hangfelvételtől, jelentős előadók jóvoltából közismertnek mondható mű megszólaltatása. A szünet után Weiner Leó: Magyar Szvitje szerepelt a műsoron, befejező műsorszámként pedig Dohnányi Ernőtől az ötteteles „Szimfonikus percek” ugyancsak erő-próbáló feladat.

Ahány mű, annyiféle-fajta igényesség, tehát mindvégig koncentrációt és figyelmet követelt (volna) zenekartól és karmestertől egyaránt.

A sugárzóan tehetséges Héja Domonkos nem először dirigálta ezt a zenekart, tehát a műsorszámok megtanulásán túl állandó kontaktus kialakítására is törekedhetett. Ám épp a megnövekedett figyelem következtében olyan gesztusok is kerültek mozdulat-készletébe, amelyek egyébként idegenek tőle. Gyakran rajzolt szimmetrikus alakzatokat két kezével (ami egyébként veszélyes lehet, ha a dirigens egyik kezében pálca van, melynek vége nehezen hangolható össze a bal kéz mozdulataival). Héja Domonkosnál ez nem okozott problémát, sőt, láthatóan akkor alkalmazta ezt a megoldást, amikor fokozottan törekedett a pontosságra. (Ugyancsak a néha már csaknem görcsös igyekezet jeleként tűnt fel, hogy „könyökből” vezényel, ami – miként egy zenekari muzsikuskorábban elárulta – főként azokra a karmesterekre jellemző, akik korábban timpaniztak.)

Persze, a szándékok csak akkor realizálódnak, ha van, aki megvalósítsa őket. Tehát, ha partner a zenekar.

A szándék minden bizonnyal megvolt ezúttal – s feltehetőleg éppen ezért ugrottak ki a hiányosságok, elégtelen megoldások.

Például, a hegedűk (elsősorban a prím-szólam) igénytelen hangképzése. A futamokban többnyire csak a közös indulás és a közös megérkezés volt értékelhető, a közbülső hangok elsikkadtak, mert ki-ki annyit játszott ki a virtuóz menetekből, amennyire az adott pillanatban tőle tellett.

Ugyanakkor nem hallgathatjuk el, hogy a szólisztikus megoldások mindig szép hangon történtek (kiváltképp a telt, zengő brácsahangnak örvendtem); ilyenkor a vonós-szólisták a fúvósok méltó partnereivé nőttek. És itt érdemes elgondolkodni azon, hogy a fúvós hangszeres, ha zenekari művész, akkor is gyakran szerepel szólistaként.

Talán ez is magyarázza, hogy a fúvós-állások miért szólnak mindig értékesebb tónussal, s miért van az, hogy az artikuláció és frazeálás mindig plasztikusabb náluk, mint a nagylétszámú vonós-szólamoknál. A vonósok játéka, amelynek a zenekari hangzás fundamentumát, alapját (ha tetszik, gerincét) kellene képviselni, kevésbé érzékenyen követte a karmester mozdulatokkal (is) kifejezett kéréseit. A fúvósok érzékenységét dicséri, ahogyan képesek megtalálni helyüket dinamikailag a pillanatnyi hangzás egészében. A hallgató közelíthet analitikusan a teljesítményhez, náluk ez elsősorban az állandó aktív figyelem, kontroll és a kiművelt hallás bizonyossága.

A Koessler-műnek már csak a megszólaltatásáért (tehát az első találkozás lehetőségéért) is köszönettel tartozunk az előadónak, akik számára – épp az összehasonlítási lehetőségek hiányából adódóan – e mű afféle intermezzo, pihenő lehetett, erőgyűjtés a Tánctánczhoz.

Idén van 80 éve annak, hogy e zenekar elődje, Dohnányi Ernő vezényletével, először vitte közönség elé a Tánctánczot, ami az akkori előadónak és közönségnek szokatlan-furcsának tűnt. A mű mit sem vesztett „nehézségéből”, s ez, sajnos, mindmáig meghallatszik a koncertszerű előadásokon. Lehet, hogy még mindig nem vált zenei anyanyelvűvé Bartók zenéje idehaza – zenekari játékosaink számára sem? Mindenesetre, a szólam-arányokon lenne mit számonkérni, néha még az „egyszerű” dallam-kíséret viszonyokon is. Amíg az előadók többségét leköti a saját szólama (tehát a megszólaltatnivaló), addig kérhet a karmester, amit akar, nincs „szabad kapacitás” az igényes interpretációra.

A Weiner-szvit megszólaltatása is tanulsággal járt: attól, hogy hangszertechnikailag könnyebb a játszánivaló (tehát egyszerűbb a faktúra, a ritmika és a harmóniavilág), még nem lesz hangulatosabb az előadás. E kompozícióban feltehetően maguk a hangszerek is éreztek valamilyen hiányosságot, s talán éppen ezért tö-

rekedtek artikuláltabb játékra. Igen ám, de – ellentétben a fúvósok kidolgozott hangzásképpével – ezúttal sem lett meggyőző a végeredmény. Vagy értelmezni kellett volna a vonásnemeket (hogy mit miért kell úgy és nem másként játszani), vagy pedig – ugyancsak a szerzői szándékok kifürkészése után – érdemes lett volna módosítani, a kívánt eredmény elérése érdekében.

Ennyi hangzó élménnyel akár meg is elégedhettünk volna egy estére (a szvit amúgy is hatásos zárószám lett volna) – s akkor jött a pihent együttest is próbára tevő, virtuóz Dohnányi-mű. Ennek sodra viszont, új élményként, magával ragadta a hallgatókat, akik akkor is elismeréssel adóztak e teljesítményért, ha időnként volt zenekari tag, aki nem bírta – voltaképp mindegy, hogy a felkészültsége elégtelenségéből vagy kifáradásból következően – a tempót.

Mégis, összességében egyértelműen tartalmaz, szép este emlékével gazdagodtunk.

*

A MÁV Szimfonikus Zenekar koncertjei általában teltházat vonzanak: a közönség nagyrészt olyan bérlet-tulajdonosok teszik ki, akiknél generációkon át öröklődött a zene szeretete, s rendszeresen látogatják a hangversenyeket. A Lukács Miklós bérlet 2. estjén azonban szomorúan regisztrálhattuk, hogy számos hely üresen maradt (tudom, vannak olyan rendezvények, ahol a szervezők boldogok lennének ekkora érdeklődéssel!). Csak remélem, hogy a távolmaradás indokai között nem elsősorban szerepel a november 5-i műsor:

Mozart: A-dúr szimfónia K. 201

Petrovics Emil: VI. kantáta

„Megpihenünk”

Hindemith: Mathis, a festő

A kizárólag ismert kompozíciók újra-hallgatása kétségkívül kellemes időtöltés – azonban nem árt bővíteni az ismert művek repertoárját, hiszen (és ilyesmire gyakran volt példa a MÁV Szimfonikus Zenekar korábbi bérleti estjein) kiderülhet, hogy a félve fogadott mű a kedvencek sorába emelkedik. Főleg az idősebb generáció vállalja fel elhatárolódását a 20. századi zenétől (pedig annak jelentős része már nem nekik, hanem szüleiknek lett volna kortárs-zene!), s az idegenkedés, sajnos, ragályos.

Aki eljött, aligha bánta meg!

Nekem személy szerint a legnagyobb élményt Petrovics Emil kompozíciója adta. Az éppen négy évtizede komponált kantátát nem először hallottam – most az ideális szólista-választás jóvoltából külön öröm volt újra-hallgatni.

Herczenik Anna neve, fiatal kora ellenére is széles körben ismert kell, hogy legyen. Sokan emlékezhetnek még az 1996-os *Ki mit tud?* vetélkedőn nyújtott teljesítményére, mások az Operaház előadásain találkozhattak vele (a koncert ismertetőszövegében közölt életrajzi adatokon túl, a közelmúltban láthattuk-hallhattuk Zemlinsky egyfelvonásosában, A törpében, valamint Fekete Gyula operájában, s a kortárs-zene igényes interpretatoraként mutatkozott be Láng István: VII. szimfóniájának rádiófelvételekor is). Herczenik Anna vonzó jelenség színpadon és koncertpódiumon egyaránt; kiérlelt-szép hangon énekel, ráadásul szövegmondása nemcsak érthető, hanem átél is, tehát „tudja, mit énekel”, s ezáltal a hallgatóságot is maximálisan aktív figyelemre készíti.

Petrovics Emil művei közül jópárat játszott már a MÁV Szimfonikus Zenekar; nem volt szokatlan számukra a stílus, és a Magyar Rádió Énekkarának közreműködésével élménytadó produkciót hoztak létre.

Néhány szakasz-kezdő indítás pontatlanságától eltekintve, valóban elégedettek lehettünk teljesítményükkel. A hangverseny egészének a színvonala azonban korántsem mondható egységesnek; leginkább a Mozart-mű finomságainak visszaadásával maradt adósunk a zenekar. Gál Tamás szinte túlzott mozdulatokkal fejezte ki szándékát – talán ez szuggesztív az együttesnek, hogy mintegy csupán az engedelmességre redukálja tevékenységét. A játékosok személyes jelenlétét alig éreztük – a pianók jellegtelenségül, néha testetlenül voltak halkak, a dallamok rajza pedig minduntalan kicsorbult, mivel (mintha a technikai kivitelezésre koncentrálnának) sohasem a megformáltság, hanem a végigjátszás hatását keltette az előadás. A mélyvonósok egyenletes lüktetésű kísérete pedig aligha volt több, mint „hangolt metronóm”: mintha csak lejátszanák szólamukat, anélkül, hogy tudnák, mit kíséreknek. Azért is volt ez feltűnő, mivel máskor a vonóskaron belül a basszus általában nagyon megbízható szokott lenni. A zárótétel erőteljesebb hangzásával talált magára

a zenekar – de, mint tudjuk, Mozart mindig sikerszám, csaknem függetlenül az interpretáció milyenségétől.

A választékos igényű zenehallgatók számára külön öröm volt Hindemith kompozíciója; a Mathis, a festő mindhárom tételének „festő” zenéjét kedvvel és igyekezettel szólaltatta meg az együttes, úgy-hogy aki most találkozott először e kompozícióval, csak szép és jó emlékeket vihetett haza magával. Érdekes (vagy talán nem is annyira, hiszen nem egyedi eset!), hogy néha a „nehezebb”, vagy legalábbis kevésbé gyakran játszott művekre nagyobb figyelmet fordítanak a zenekarok – ami egyúttal azt is jelenti, hogy a közismertnek vélt darabokkal nagyvonalúan, mondhatni, elnagyoltan bánnak. Ami tehát „tennivaló”, az érdekes, ezért lelkiismeretesen kidolgozzák, ahol pedig a figyelem a mikrostruktúrára kellene, hogy irányuljon, ez iránt a munka iránt kisebb az affinitás. Remélhetőleg az alkalmi „elégtelenségek” csak a figyelmenlenség tünetei, s nem kell belőlük majd – hosszabb távon – elszomorítóbb következtetéseket levonni.

*

November 9-én a Nemzeti Ifjúsági Zenekar címmel kitüntetett Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekar Ligeti András vezényletével adott koncertet a Zeneakadémián. A Danubia-bérlét 3. estjének műsorán Meláth Andrea szólójával Richard Wagner Wesendonck-dalai, valamint Liszt Ferenc: Faust-szimfóniája szerepelt.

Időnként nagyon hálátlan a kritikus szerepe: miközben (érzése szerint jogosan) fanyalog, tisztában van azzal, hogy ugyanezt a produkciót, más együttestől egészen másként fogadta volna. Miről is van szó? Mathilde Wesendonck verseinek megzenésítésekor a zeneszerző ugyanazt a zenei nyelvet beszéli, amit színpadi műveiben, köztük is leginkább a Trisztán és Izoldában. Ezekben a dalokban hihetetlenül sok – és néha igen sűrű – érzelem halmozódik fel, s ennek kifejezése az interpretáció alapvető feladata. Túl a hangok lejátszásán, a formáláson, ezt nem többetként kellene értelmezni, hanem a mondanivaló elidegeníthetetlen sajátjaként. Lehet, hogy a wagneri operaszínpad alapos ismerete hiányzik a zenekari tagok zenei élményvilágából, vagy csupán (még) nem engedték hatni magukra a wagneri hangzásvilágot, mindenesetre kí-

vülállóként közelítettek a dalokhoz. Hogy az operaszínpadon is otthonos, ám elsősorban dalénekesként elismert énekesnőt miért nem lelkesíti eléggé Wagner zenéje (aminek következtében ő sem lelkesítette át interpretációjával a gyönyörű dallamokat), számomra rejtély. A végeredmény: a zenekari kísérettel összehangoltan, elénekelte az öt dalt, melyeknek aligha lett volna képes ez az előadásmód lelkes rajongókat toborozni. Ligeti András a tőle megszokott perfekcióval tudja a műsor egészét, de tény, hogy ő sem kívánt többet-mást kihozni az előadókából.

A Faust-szimfónia esetében a nagyforma plasztikus kidomborításával maradt adósunk a zenekar, ami azért meglepő, mert korábbi koncertjeiken számos monumentális alkotásban magabiztosan tájékozódott; most pedig elegendőnek vélték a dinamikaileg elismerésre méltóan differenciált játékot. A hangerő változatossága volt az est egyik nagy erénye – csak nem tudunk ennek maradéktalanul örülni, ha nincs meg a részek között a kohézió, amikor a dinamika nem a zenei anyag logikájából fakad, hanem – egyébként tetszetős kozmetikumként – mintegy külsődleges hozzátétel.

Az előadók szerepe: közvetítés, a zeneszerző hangokba öntött mondanójának eljuttatása a mindenkori hallgatósághoz. Amennyiben a tolmácsolásban értetlenkedés is helyet kap, meghibásodik a közvetítőrendszer, mondhatni, kisebb-nagyobb zárlatokkal fenyegetve az élményszerzés lehetőségét. Félreértés ne essék, semmi rossz nem történt – csak éppen az a többlet hiányzott, amely mágnesként vonzza az érdeklődő figyelmet. Inspirált légkörben a közönség sokkal többet kihall a zenéből, mint ha pusztán lehetősége van a füle hallatára születő kompozíció egyszerű végigkövetésére.

Lehet, hogy gyakorló muzsikusaink gyakori koncertjeik mellett leszoknak a rendszeres zenehallgatásról, s a mindinkább távolodó múltban megszerzett hangzási élményekre hagyatkoznak?

Rossz magyar szokás, hogy a tantárgyakat rangsoroljuk. A főtárgy kifejezés jogos, de – sajnos – magában rejt az elégedést, hogy a többi: nem fontos. Ahogy az elméleti tantárgyak (szolfézs, összhangzattan) rangja csökken, úgy távolodunk a kodályi „kiművelt hallás” eszményétől. S szükség lenne arra is, hogy visszahelyezzük jogaiba az érzelme- ket is, hogy a „kiművelt szív” megértse a

szerzői szándékokat, azonosulni tudjon a művek érzésvilágával, s közvetíteni tudjon minél többet a gyakran oly rétegezett mondanivalójú partitúrák anyagából. Szerencsére a „kiművelt kéz” kritériumának maximálisan eleget tesznek a Danubia fiatal muzsikusi (ilyen szempontból bizonyos elégedett volt velük vendégkarmesterük) – de nem lenne haszontalan felzárkóztatni a technikai tudáshoz az egyébként nehezen mérhető egyéb összetevőket is. Hiszem, hogy a fiatalok magukhoz közelállónak érzik a romantikát; akkor viszont mivégre az érzelmek szemérmes takargatása. Nem szégyen, ha valakire hat a zene – s e hatást elsősorban maguknak az előadóknak kellene a maguk példáján átélni. Feltehetően igyekeztek Ligeti András kéréseinek eleget tenni – lehet, hogy ezúttal éppen a koncentráció vonta el figyelmüket az érzésekről?

*

November 10-én a Kodály-bérlét 2. koncertjeként, másnap pedig a Mahler-bérlét keretében, ugyanazzal a műsorral lépett közönség elé a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara, Rico Saccani vezényletével. A műsor első részét Beethoven: III. (Eroica) szimfóniája adta, szünet után pedig kevésbé ismert két kompozíció csendült fel: Vaughan Williamstől a Fantázia egy Thomas Tallis-témára, majd Elgar műve, az Enigma-változatok. Én az első koncertet hallgattam meg, ami számos – zenei és zenén kívüli – tanulsággal szolgált.

Érdemes időről időre elgondolkodni azon a felelőtlen kijelentésen, amelyet előadók és zenehallgatók egyaránt gyakran tesznek, miszerint „ismerik” (illetve, az előbbieket „tudják”) egyik-másik művet. A tudás, az ismertség ugyanis olyannyira sok mindent jelenthet, hogy miközben valaki meg van győződve igazáról, félreértésekre adhat okot. Teszem azt, az Eroica. Ki ne ismerné – azaz, ismerné fel, főként a pregnáns tétel-kezdeteket; de hogy mekkora különbség lehet két interpretáció között, az könnyen kontrollálható a mű többszöri figyelmes végighallgatásakor. Erre, és hasonló – talán közhelyesnek tűnő – megállapításokra a hétfői koncerten jutottam, nézve karmestert és zenekart, s hallgatva a megszülető muzsikát.

Saccani rengeteget mozog; szinte eltáncolja a művet, mozdulataival is kifejezi, milyen hangzást kíván az előadótól.

Ahelyett, hogy megkérdőjelezném, vajon valóban ilyenkor, tehát a koncerten van-e az ilyesfajta lelkesítő műelemzés ideje (nem pedig a próbákon), arra a következtetésre jutottam, hogy ezzel a tevékenységével – tudatosan vagy ösztönösen, bizonyos szempontból teljesen mindegy! – arra készíti a zenészeket, hogy ne süppedjenek vissza a „tudom”-érzésbe, hanem ahhoz képest többletet próbáljanak kihozni hangszerükből. Ugyanakkor, egy bizonyos mértékű műismeret (és főképp: szolamtudás) azonban feltétlenül szükséges ahhoz, hogy eredményes legyen az ilyen karmesteri magatartás: azt feltételezi ugyanis, hogy a játékosok felnézzenek kottájukból, tehát figyelnek a dirigensre. Részben meg is lett az eredménye ennek az együtt-muzsikálásnak: fegyelmezett, egyszersmind kidolgozott produkció született. Más kérdés, hogy az átütő erejű élmény, amit talán a valamennyi muzsikusból fakadó aktivitása eredményezhet csupán, még várat magára.

De a figyelem állandó ébrenléte mindekképp javára válik a hangzásnak. Ugyanez a rendszeres figyelem hasonlóképp kamatozik a kevésbé ismert kompozíciók megszólaltatásakor. Saccani nemcsak a Beethoven-szimfóniát, hanem az angol műveket is kotta nélkül vezényelte (nemcsak „taktírozva”, megelégedve a játékosok együtt-tartásával, hanem dinamikai, sőt karakterek iránti igényekkel). Részben talán ennek köszönhető, hogy csodaszép vonós hangszínekben gyönyörködhattunk; a szólistikus frázisok tónusosan, magvasan szóltak, a szordinált hangzás pedig példamutató vonós-hangzáskultúrára utalt.

Vélhető: ilyen koncert(ek) után nemcsak a közönség, hanem maguk az előadók is gazdagodnak zenei élményekkel, s készte-tést érezhetnek, hogy máskor se spórolják ki azt a figyelmet és lelkes ügyszeretetet, ami a pusztán szolamtudáson túl alapvető feltétele az emlékezetes produkcióknak.

*

November 12-én Jurij Szimonov vezényelte a MÁV Szimfonikus Zenekar Erdélyi Miklós-bérletének 2. estjét. A több szempontnak eleget tevő műsorösszeállítás a klasszikus és a romantikus zene kedvelői számára egyaránt vonzóan tűnt. Beethoven: Fidelio nyitánya után Mozart négy fafúvós szólistát foglalkoztató Sinfonia concertantéja következett, Körösy

Miklós (oboa), Sándor János (klarinét), Kovács Gergely (kürt) és Falussy Melinda (fagott) közreműködésével. Berlioz születésének bicentenáriumi évében hasonlíthatatlanul gyakrabban csendülnek fel művei – hogy a Harold Itáliában méltóképp kerülhessen közönség elé, arról ezúttal a kiváló brácsaművész: Jurij Gandelsman is gondoskodott.

Szimonov nálunk napjaink legnépszerűbb dirigensei közé tartozik. Bármely zenekar „összeszedi magát”, ha vele dolgozhat – így tehát fellépéseikor mindig hatékonyan érvényesül a zenekarok általános felkészültsége és a konkrét programra fektetett munka. Érezhetőbb a „jelenlét” szinte már a hangképzésben is; ilyenkor nincsenek jelentéktelenül elsikladó, indifferens hangok, s a vitális produkció akkor is hatásos, ha különösebb mikroanalízis nélkül is észrevehetőek esetlegességei, hibái.

A Fidelio-nyitány: magávalragadó kezdet volt. Szimonov briliáns technikai felkészültségre valló részletező mozdulatait időnként felváltja a csúcra vezető fokozás lendületének óriási íve – s ilyenkor az indulat, a szándék heve ellenállhatatlan.

Mozart zenéje maximálisan igényelné azt az aprólékos kidolgozottságot, ami a rövid formarészekben belüli kiegyensúlyozott hangzási arányokat biztosítja. Itt persze már nem mindenható a dirigens; a ténylegesen felcsendülő fordulatok kidolgozottsága és textúrába ágyazása kizárólag a játékosok alapos szolamtudása és biztos elképzelései birtokában valósulhat meg. Ez a Sinfonia concertante a feledhető koncert-élmények közé tartozik. Az alkalmi gikszerektől eltekintve (amelyek persze nem korlátozódtak erre a műre az est folyamán) leginkább a kamarazenei érzékenységet hiányoltam. (Voltaképp nem is helyes „kamarazeneinek” nevezni, hiszen a dallam-kíséret viszonylatok arányos megjelenítése, az átgondolt-megtervezett dinamikai felépítés nem kizárólag a kamarazeneben követelmény – de talán ott tűnik fel leginkább a hiányuk.) A szólista-együttes sem állt a helyzet magaslatán. Jelenlegi felkészültségük birtokában maximumnak a szólamok hibátlan lejátszása tűnhetett. A vezető dallamok karakterizált-szép megformálására törekedtek – de az alkalmankénti kísérelő funkciót kifejezetten rosszul töltötték be. Olyankor mintha csak lejátszanák a szólamukban következő hangokat, anélkül, hogy társuk megformált dallamát kidomborító háttér-

rel hozzájárultak volna az adott motívum méltó megszólaltatásához. A négy szólistaként, különböző mértékben bár, de hiányzott az a fajta biztonság, amely lehetővé teszi, hogy ténylegesen hallgassák a felcsendülő zenét; túlzottan lekötötte őket saját feladatuk. Lehet, hogy ugyanannak a műsornak a többszöri eljátszása, tehát az adott szituációban a pódiumon való szereplés rutinjának megszerzése kis többlet-munkával sokkal jobb teljesítményt eredményezne? (Ilyenkor visszasírja a kritikus azokat az időket, amikor vidéki vagy ifjúsági koncerteken való fellépések jóvoltából a lelkiismeretes művész a gyakori szereplések során igyekezett kinőni a hakni-színvonalból, és saját hibáiból tanulva, fokozatosan mind jobb teljesítménnyel vívott ki magának megbecsülést.)

A „nagy falat” általában étvágnövelő hatású. Berlioz: Harold Itáliában című szimfóniája, melyet igényes brácsaszólója miatt szinte brácsaversenyként tart számon a szakma, illusztratív zene, tehát megformálása, a tételek felépítése nem jelent különösebb problémát olyan zenekar számára, amely rendszeresen tartja műsorán a klasszikus és romantikus repertoár igényesebb darabjait is. Külön inspiráló hatású a szólista jelenléte – erről könnyen megbizonyosodhatott a koncert közönsége, a zenekari brácsaszóló remeklését hallgatva.

Jurij Gandelsman azok közé tartozik, akiknek „jól áll” a hangszerük, láthatóan hallhatóan harmonikus a viszonyuk az instrumentummal. Gandelsman úgy játszik brácsáján, mintha nem tudna betelni azzal az örömmel, amit szép és nagy hangjával ez a nagyméretű hegedű okoz.

Technikai tudása valóban virtuózzá teszi – ugyanakkor nem a technikai bravúrokban leli örömét, hanem magában a zenélésben. Éppen ezért, szólama mindenkor szöveg nélküli elbeszélésnek hatott, amely iránt – ilyen remek tolmácsolásban – lehetetlen nem érdeklődni; akkor sem, ha korábban ismertük, s akkor sem, hogyha ezúttal hallottuk először. Az is nyilvánvalóvá vált: az avatott szólista a teljesítményével szinte kiprovokálja a neki kijáró kíséreltet – igaz, ugyanezt akarta elérni (nem kevés sikerrel) a dirigens Szimonov is.

*

November 13-án megérdemelten aratott nagy sikert a MATÁV Szimfonikus Zenekar. Korántsem mondható magától érte-

tődőnek az a gyakorlat, hogy valamely koncert különböző műsorszámait – valamiféle megfontolásból – más-más létszámú vonóskar játszsza, a partitúra által előírt fúvósok társaságában. Most az a helyzet állt elő, hogy a keretező klasszikus művekben (Mozart: Linzi szimfónia és Haydn: Esz-dúr szimfónia, no. 99) nagyobb vonóskar szerepelt, mint Schumann: Csellóversenyében, melynek szólóját Sonia Wieder-Atherton játszotta.

A Schumann-koncert rendkívül igényes, ráadásul külön feladat a tételek dinamikai megtervezése-felépítése oly módon, hogy a kísérőapparátus sohase fedje el a szólista szolamát. Az amerikai születésű fiatal francia művész előadásának legnagyobb erénye talán az az indulatgazdagság, mi lendületet és tónust ad játéknak. Minden frázisa megformált, s ezek egymásutánja rendre értelmezetten, szervesen folytatja a zenei történéseket. Szokás tudni e versenyműről, hogy már-már hálátlanul nehéz (merthogy kevésbé „csillogó”, ugyanakkor viszont kizárólag akkor éri el hatását, ha mind a szólista, mind a zenekar alaposan ismeri nemcsak saját, hanem a partnerek zenei anyagát is) – mindenestre, ilyen interpretációban jó volt ismét hallani.

Az est nagy élményét mégsem ez a mű jelentette, hanem a vonóskari hangzás. Bizonyára az sem elhanyagolható körülmény, hogy ezúttal rendkívül jó helyről hallgattam a koncertet (középerkely 1. sor) – ez a tény önmagában azonban aligha elegendő magyarázat a szokatlanul szép, magvas vonóshangzásra.

Könnyen szembeűnt a szolamok elhelyezésének változása; a prímhegedű szólammal szemben a II. hegedű foglalt helyet, ami korántsem szokatlan. Ilyenkor viszont szinte bevett gyakorlat, hogy az I. hegedű mellett a csellisták ülnek, a brácsák pedig maradnak megszokott helyükön. Nem így most! A prím mellett a brácsások foglaltak helyet, az ő hagyományos helyükön a csellisták, s mögöttük a bőgősök. Ennek az elrendezésnek a hatásossága abban (is) rejlik, hogy így a brácsaszólam „kifelé” játszik – s ki tudja, milyen műhelytitkok járultak hozzá ahhoz, hogy a 12-10-8-7-4 játékoszt foglalkoztató vonósszólamok egyszerre biztosítsanak fundamentumot, s a teljes hangzás testét, az emlékezetes dallami kontúrokkal.

A zenekar nem most találkozott először vendégkarmesterként Fürst Jánossal, aki már a nyitótételben bebizonyította, hogy

maximálisan közös nyelvet beszél muzsikusaival. A lassú bevezetés, majd a pezsgő-pergő Allegro spiritoso dicséretesen kidolgozottnak tűnt. Már az első hangokkal megragadták a bensőséges hangulatot a II. tételben. A menüett „vaskos humora” elementárisan érvényesült, a zárótétel pedig olyannyira láttató erejű volt, mintha a zenekar Mozart színpadi zenéjének is rendszeres-avatott tolmácsolója lenne.

Hasonlóan részletező kidolgozottságot a Haydn-szimfónia esetében kevésbé vehettünk észre, aminek okát több körülmény összejátszásában kereshetjük. Írhatjuk a próbákra szánt idő végességének a számlájára – de gondolhatunk arra is, hogy a Haydnnál oly gyakori szokatlan-egyedi apróságok, meglepő aszimmetriák, rímélések, s mindenkor újból értelmezendő hangsúly-játékok iránt ezúttal kevesebb affinitást mutattak a vonósok.

Visszatérve a szolamok elhelyezésére, a rezek és az üstdob tömbje plasztikusan szólt, s végül, de korántsem utolsósorban kell – mint már annyiszor – ismét kiemelni az érzékenyen formáló fafúvósokat.

Fürst János egyik „titka” megfeythető: olyan tempót választott valamennyi tételnek, hogy jól észlelhetően, akár kontrollálhatóan lehessen eljátszani a leggyorsabb mozgásformákat is – tehát maximálisan elhatárolódva az utóbbi időben már-már kóros tempó-hajszolástól, megadta az ideális időt – többé-kevésbé ideális hangzás megszólaltatásához.

A koncert műsora, időtartamát tekintve is, „emberszabású” volt; úgy gazdagodtunk élményekkel, hogy közben nem kellett belefáradnunk a gazdag kínálat végighallgatásába.

Sok hasonlót kívánok, az előadóknak és nekünk, hallgatóknak egyaránt!

*

2003. november 20-a egészen egyedülálló ünnep a hazai kulturális életben. 150 évvel ezelőtt pontosan e napon adta első filharmóniai hangversenyét hazánk hivatásos muzsikusközből álló első egyesülete, a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara.

Szép gesztus, hogy a napra pontosan időzített ünnepi koncert az elődök tiszteletére a legelső hangverseny műsorát idézte fel. Az esemény rangját érzékeltette a Himnusz felcsendülése. Meyerbeer Struensee-nyitánya után, az egykori meghatározást követve, az Aria di bravurát

hallhattuk Mozart: Don Giovanni-jából, majd pedig Mendelssohn: Szentivánéji álom kísérőzenéjének egyik legnépszerűbb tételét, a Nászindulót. Annakidején a nyitósám Beethoven: VII. szimfóniája volt – ez most átkerült a második részbe.

Köszöntőt Hiller István, a Nemzeti Kulturális Örökség minisztere mondott. Szépgesztusként szót kapott a testvér-múza is: Konrád Antal szavalta Ábrányi Emilnek az „Ötven év” című versét, mely „A Magyar Filharmonikusok jubileumára” a Társaság 50 éves fennállása alkalmából kiadott évkönyvben jelent meg.

Az est külön érdekessége volt, hogy dirigensként négy karmester lépett pódiumra. A Himnusz – méltán – a tiszteletbeli elnök-karnagy: Lukács Ervin keze alatt hangzott fel. A meghatott percekben – sajnos – senki sem merete elkezdni az éneklést, pedig bizonyára sokan csatlakoztunk volna hozzá. Úgy talán még személyesebb részesei lettünk volna az élménynek.

Az első vendégkarmesternek, Kovács Jánosnak jutott az est ritkasága. A zenekar 90 éves jubileumára megjelent ünnepi kötetben, a zenekar egykori I. magángordonkása, Csuka Béla munkájában utána néztem: 9 évtized alatt mindösszesen hat alkalommal került közönség elé Meyerbeer: Struensee-nyitánya (véltetően azóta még ritkábban hangzott fel az Operaház falai között). Kovács János irányításával a kidolgozott zenekari produkció remek kezdésnek bizonyult.

Sajnos, Rost Andrea nem adta csúcsmáját – de Mozart zenéje sohasem téveszti hatását. A zenekari tagok, kis mértékben, cserélődtek az egyes műsorszámok megszólaltatásakor, ezért szívesen hallottunk volna kisebb létszámú vonóskart az ária kíséretekor. Úgy Lukács Ervin elképzelései könnyebben szólalhattak volna meg.

Héja Domonkosnak, az asszisztens karmesternek lelkesítő szándékát átvették ugyan a muzsikuskok, de a végeredmény így sem lett több, mint az ismert-kedvelt Nászinduló hangképének plasztikus felélevenítése.

Az immár hetedik éve vezető karmester (s egyben művészeti tanácsadó) Rico Sacconi irányította VII. szimfóniának korántsem meggyőződségből tapsolhattunk. Aki szereti Beethoven zenéjét, úgy vélhetné, hogy e kompozíciót ünnepi alkalommal megszólaltatni: lelkesítő, szép és jó feladat. Sajnos, az előadás nem ezt mutatta.

Az ünnepi légkörben tartott est aligha kíván részletező-szakmai kritikát – azt azonban észre kellett venni, hogy a szünet után mintha kiüresedett volna az a kettős töltés, ami az első részt tendenciájában jellemezte. Legfeljebb bombasztikusnak mondható az a hatásvadász attitűd, mellyel a dirigens e műhöz közeledett. Aligha teremtett élő kapcsolatot az előadókkal (noha a tételek között rendszeresen látványosan szemügyre vette csapatát). Mintha nem befolyásolná a hangzás, végigtornázta a koreográfiát, melyet megvalósítandó feladatként – szerencsénkre – nem mindig vett készpénznek a zenekar. „Csak” a személység, a mélységek és magasságok hiányoztak, olyasmik, amiket éppen az

olasz dirigens-óriás, Arturo Toscanini egyedülálló teljesítményének köszönhetően meggyőződéssel vallunk a mű sajátjaként. (Lendvai Ernő „Toscanini és Beethoven” című könyvének jóvoltából nyilvánvaló, hogy a karmester értő kottaolvasása, annak hangzássá realizálása azt eredményezi, hogy többet, lényegibbet tudunk meg valamely kompozícióról.) Mostani „élményeink” nem adtak többet, mint ha a hallgató emlékezetből átismételné e közismertnek mondható kompozíciót.

A korábbi műsorszámok előadása nyilvánvalóvá tette: ezúttal aligha a zenekarban kell keresnünk a hibát. Kiváló példa ez arra, hogy lám, hányféle buktatója lehet még a jó diszpozícióban játszó együt-

tesnek is, egy népszerű, szinte eleve nagy sikerre számító kompozícióval is.

Ugyancsak elszomorító lenne, ha az ünnepi koncert esetében mellékesnek tekinthetnénk a konkrét műsort. Ezúttal sajnos plakát lett a freskósorozatból. Furcsa következtetésre adna okot a műsorszámok előadásának csökkenő színvonala, a kompozíciók értékére vonatkoztatva, mert legtöbbször a nyitószám interpretációját értékelhetjük – hála Kovács Jánosnak. A színvonalasan megszólaltatott nyitány akár vissza is kerülhetne a zenei köztudatba – míg abban csak reménykedünk, hogy ily módon nem marad Saccani repertoárján Beethoven: VII. szimfóniája.

Fittler Katalin

KÖNYVKRITIKA

H. C. Robbins Landon: 1791 Mozart utolsó éve

Amikor nagy érdeklődéssel a kezembe vettem H. C. Robbins Mozart-könyvét, aligha gondoltam, hogy hamarosan a hazai zenetörténetírás apológétájának érezhetem magam. Márpedig ez történt. Miközben olvastam, mindinkább megerősödött az a véleményem, miszerint irigylésre méltó a magyar zenebarátok helyzete (ki tudja, mióta).

A felszabadulást követő időszakról kezdve, a zenei népművelés szükségességének felismerésével, egymást követték a magyar nyelvű zenei tárgyú könyvek, áttekintő-összefoglaló jellegűek és monográfiák. Olyan nagyságok, elismert tudósok vállalkoztak ismeretterjesztésre, mint például Szabolcsi Bence, Ujfalussy József, Bartha Dénes – s példájukat követve növendékeik, az '50-es évektől a Zeneakadémián működő zenetudományi tanszak első fecskéi. Részt vállaltak e munkában azok a művész-kollégák is, akik nem zenetörténészek készültek, de érdeklődésüknek és ügyesretüknek köszönhetően máig nélkülözhetetlen olvasnivalóval gazdagították a monográfiasorozatot (Szöllösy András, Petrovics Emil). Fordítottak, kivonatoltak, írtak.

A magyar nyelvű alapirodalom: nélkülözhetetlen, ám a szakma számára alapvető jelentőségű az idegennyelvű, gyakran részproblémákkal, speciális szempontokkal-kérdésekkel foglalkozó nemzetközi publi-

kációk ismerete. Az időközben megváltozott helyzet olyan kívánalmakat is támaszt, hogy a közérdekű kutatói eredmények a nagyközönséghez is jussanak el. (Teljességében, koncepciózusán, sajnos mindmáig megoldatlan ez a feladat.)

Napjainkban, amikor az információszerzéshez épp a technikai fejlődés által kínált változatos lehetőségek szinte korlátlanok, nagy öröm kézbevenni (ráadásul magyarul, tehát széles körű olvasótáborra számítva) olyan könyvet, amit szinte eleve értékesnek tartunk. S ez az öröm voltaképp még akkor se csökken sokat, ha utóbb kiderül: túlzottak voltak elvárásaink.

Nem kell emberöltőnyi időnek eltelnie ahhoz, hogy jelentős mértékben változzon a beszélt nyelv; s a köznyelvi módosulás hatására néha elidegenedünk a régebbi (régies, fennkölt stb.) olvasnivalótól. Változik az élet tempója, ritmusa is, így gyakran türelmetlenül adatszerűségekre korlátozzuk a megszerzendő ismeretanyagot. Nem lehet tehát örökérvényűen aktuális olvasnivalóról gondoskodni – ráadásul azért sem, mert a közzétett kutatási részeredmények időről időre módosítják, más megvilágításba helyezik, átértékelik a korábbi összképet. Ezért is vártunk – Landon alapvető Haydn-publikációinak ismeretében – sokat e Mozart-könyvtől, ami végeredményben csalódást okozott. A borító hátoldalának

ígéretét (NB., Landon nem angol, hanem amerikai!) korántsem váltotta be:

„... korántsem zenetörténeti szakmunka csupán – noha annak is remekmű –, de egyszerűsége hiteles és aprólékos életrajz is, sőt élvezetes olvasmány nemcsak zenerajongóknak, de minden más olvasó számára is, akit érdekel a történelem, és a nagy művész mindennapjainak története, amiben ott kell rejtőznie a remekművek titkáinak is, ha ez végül mindig megfejtetlen marad is. Ez a regényszerűen izgalmas történelmi, zenetörténeti esszé bemutatja a zseni életét, a nagy művek keletkezésének körülményeit, és friss szemmel vizsgálja azt a sok legendát, amely Mozart utolsó életévét, házasságát és halálát övezi.”

A 220 oldalnyi kötet 13, jegyzetekkel gazdagon ellátott fejezetre tagolódik. Ahány fejezet, annyi kísérlet az ismeretlen (és kiszámíthatatlan) olvasó(k) megnyerésére. Néha már-már élőbeszédszerűen mesél, néha környezetrajzra, tájleírásra pazarolja a rendelkezésre álló helyet, máskor adatok vagy éppen idézetek tömkelegét zúdítja az olvasóra. Mindebből viszont ugyanaz derül ki, amit az előszóban ígért. Sajnos, az ott még szerénykedésnek tűnő mondatról („Vállalkozásom természetéből fakadóan ebben a könyvben egy kicsit felületesen bánok a zenével”) kiderül, hogy tökéletesen igaz. El kell viszont ismerni, hogy éppen

azáltal, hogy nem koncentráln szigorúan Mozarra, hanem részletezően foglalkozik földrajzi és társadalmi környezetével, eleven képeket fest. Tehát maga az 1791-es év, amely a címben szerepel, főszereplővé lép elő, akár Mozarttól függetlenül is (igaz, hogy ahogyan a személy esetében, úgy az évszám esetében is foglalkozik a „környezettel”, vagyis nemcsak térben, hanem időben is kiszélesíti az ábrázolnivalót).

A rövid fejezetek szinte önálló esszék. (I: Koronázás Frankfurtban, II: Bécs, Mozart városa, III: Hangversenyélet az osztrák fővárosban, IV: Tánczene az udvarnak, V: Új utak: a Stephanskirche karnagya, VI: A szakadkőművesség alkonya, VII: Rekviem falusi megrendelésre, VIII: Prágai utazás, IX: Koronázási napló, X: A varázsfulola, XI: A végzetes betegség, XII: Legendák és elméletek, XIII: Konstanze védelmében)

Már a címek felsorolásából is kiderül, hogy nagy az átfedések lehetősége, s voltaképp ettől jelent összességében nehéz olvasmányt a könyv. Ugyanaz az adat, más összefüggésben, az egymástól távoli fejezetekben is felbukkanhat, tehát az általuk szerzett tudásanyagot szemléletesen úgy képzelhetjük el, mintha átlátszó papírra, fóliára lenne írva egy-egy fejezet, az események méretarányos időbeli elhelyezésével – s az egymásra rakott rétegek „összeolvasása” adná ki az összképet.

Ilyesmire viszont leginkább az vállalkozhat, aki szinte megtanulja a számokban-nevekben gazdag informatív anyagot. Nem kis feladat, amit tovább nehezít – s ez a magyar nyelvű kiadvány egyetlen legsúlyosabb hibája –, hogy semmiféle mutatót nem tartalmaz. Könnyebb lenne „összerakni” a kapott ismeretanyagot, ha egy-egy név korábbi előfordulásait visszakereshetnénk, s az utalások, hivatkozások is eredményesebbek lennének. Nem lett volna haszontalan a tárgymutató sem, a Mozart-művekre vonatkozóan.

S ha már itt tartunk, ezúttal azért kell sajnálkozni a fordítás apró gondatlanságain, mert alapjában olvasmányos anyagot kínál Győri László munkája. Ilyen közegben kiugróbbak a döcögős-bonyolult mondatok, s még ha a magyarul korábban megjelent idézetek fordítását forrásnak is tekinti a fordító, joga s kötelessége lett volna szebbíteni ott, ahol érezte a gördülékenység hiányát. (Csak egy példát idéznék: „A magasabb társadalmi osztály, amely ezen túlmenően mérhetetlen vagyonnak birtokában is van, rendelkezik efféle műveltségi állapottal.” – 27. oldal. Ilyenkor aztán nem csoda, ha valaki nyakatekerten bonyolultnak gondolja a német nyelvet.)

A 21. oldal egymást követő két idézetét olvasva felvetődik a kérdés, tegeződött-e Haydn és Mozart. Állítólag életrajzírója, Griesinger magától Haydntól hallotta azt a mondatot, amit a londoni utazásra készülő mesternek mondott Mozart: „Nem bírod majd soká, és biztosan hamar visszajössz, mert nem vagy már fiatal.” Egy másik életrajzíró, Dies szerint általában „Papának” szólította idősebb pályatársát Mozart, aki arra utalt: „Őn semmiféle nagyvilági nevelésben nem részesült, és túl kevés nyelvet beszél”. Hát...

Egyszer viszont lankadt a fordítói figyelem, amikor „kulcs”-ot fordított „hangnem” helyett (139. oldal) – nem melegség, hogy e két fogalmat az angol egyazon szóval fejezi ki.

Landon könyvének számunkra kétségkívül az a legnagyobb értéke, hogy *későbbi* számos jelentős Mozart-könyvnél. Angol eredetije 1988-ban látott napvilágot, az előszó 1986-os dátuma és a szerző ismeretében állíthatjuk, hogy összegzi a korábbi kutatási részeredményeket, tehát ilyen szempontból (a következő átfogó publikáció megjelenéséig) naprakésznek tartható. Ugyanakkor teljességre nem törekedhet, nem sorolhat fel minden – később tévesnek bizonyult – feltételezést, hiszen akkor a korábbi kutatások zsákutcáit térképeznék fel. Mindazonáltal tudnia kell, hogy az ő munkája sem tartalmaz „végső igazságokat”. Landon tisztában is van ezzel, hiszen leggyakrabban úgy fogalmaz, hogy sejteti a későbbi módosítás/változtatás lehetőségét (a jelek szerint, láthatóan, feltehetően, bizonyosan, meglehetően, az a benyomásunk támadhat, minden okunk megvan rá, hogy feltételezzük, semmi jel nem utal arra – ezek és hasonlóak sűrűn előforduló fordulatok).

A szakmabelinek rendkívül hasznos a jegyzetanyag, amely állítások, vélekedések, idézetek, hivatkozások forrását tünteti fel, s ezáltal további (idegennyelvű) olvasnivalókat kínál. Vannak olyan folyóiratcikkek, amelyekről talán kizárólag innen értesülhetünk. Landon felkészültségét, a témában való elmélyülését példázza, hogy nyomtatásban meg sem jelent kutatásokról is tud (ld. 37. oldal 13. jegyzet). A jegyzetek tanúsága szerint az idézetek többsége másutt is megjelent; tehát nem a tények, adatok közzététele Landon elsődleges érdeme, hanem munkájának lényege ilyen esetekben éppen az idézetek kiválasztásában van, az egymásnak ellentmondó adatok esetében pedig állásfoglalásában, illetve abban, hogy mit közöl le egymás mellett az eltérő állításokat tartal-

mazó dokumentumok közül. Itt már számolni kell a kutató szubjektivitásával, az anyaggyűjtés tudományos munkája után következik a művészi szempont, az interpretáció. Landon érezhetően örömmel foglalkozik azokkal a naplókcal, feljegyzésekkel, útitjegyzetekkel, amelyeket a korábbi kutatók nem ismertek (nem ismerhettek), s ezek adatainak felhasználásától árnyaltabb Mozart-képet remél. Nyilvánvalóan nagy felelősséggel jár bármilyen állásfoglalás csakúgy, mint ha értelmezés nélkül ütközteti az ellentétes információkat. Érdekes, hogy megbízik a Beethoven-életrajzokból ismert Schindler szavahihetőségében, s túlzásait is érzelmileg megértően kezeli. Hisz az emlékek évekkal, néha évtizedekkel későbbi felidézésének megbízhatóságában, jóllehet számos példát hoz fel arra, hogy már a kortársi beszámoló is megannyi téves állítást tartalmaznak.

Pontosodott-e vajon tudásunk az új adatok által? Talán – s közben óvatos hangsúlyeltolódások tanúi lehetünk, amikor körbejárja a Salieri elleni vád alaptalanságát, vagy tisztázni próbálja Konstanzt a – szerinte – elfogult véleményekkel szemben. Fontosnak tartja Landon ezt akkor is, ha az ilyen kérdések lényege nem mindig függ össze szervesen 1791-gyel, csakúgy, mint más rágalmak, híresztelések alaptalanságának bizonygatását.

Nem kis feladatra vállalkozott Landon, a Mozart „hanyatlásáról és bukásáról” szóló könyv megírásával. Éppen e szándék indokolja, hogy nem koncentráln a (frappáns) címben szereplő utolsó életévre. S mivel sok apró érdekességet megtudunk, lehetőség szerint le se tesszük a könyvet, amíg ki nem olvastuk. Még aki azzal a szándékkal vette kezébe a könyvet, hogy többet tudjon meg a késői Mozart-művekről, azon veszi észre magát, hogy úgy olvassa, mint az intimtásokat, szavahihető forrás(ok)ból származó pletykákat tartalmazó bestsellert. Nem annyira felkavarót, mint Hildesheimer munkája (volt a megjelenésekor), s nem is annyira a valóságától elrugaszkodót, mint az Amadeus; de mégis, egyértelműen személyes jellegűt.

Pedig Landon könyve igenis tartalmaz fontos zenei információkat is, csak éppen két sztori között könnyen átsiklik az ilyenmiken a figyelem (főként, ha nincs hozzá megfelelő mennyiségű hangzó élményanyaga az olvasónak). Mozart pedig néz a címlapon, kifürkészhetetlen szándékkal, a kommersz Mozart-Kugelről ismert portréről. De legalább azt is megtudtuk, hogy Barbara Krafft festménye a bécsi Gesellschaft der Musikfreunde tulajdonában van.

Fittler Katalin

150 éves a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara

Ünnepel a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara, s ebben az évadban megkülönböztetetten ünnepli a jelenlegi együttessel fellépéseinek mindenkori közönsége. Az ünnepelt azonban arról is gondoskodik, hogy minél többen osztozhassanak örömeiben: két korongon mintegy két és fél órányi hallgatnivalót tartalmazó albumot jelentetett meg, a tiszteletet érdemlő múlt emlékezetes produkcióiból. Az összeállítás szinte pontosan a felvételek időrendjét követi, s így a 16 kompozíció illetve részlet segítségével betekintést enged előadóművészet-történetünkbe is.

Általánosságban elmondható: olyan esetekben, amikor a válogatás kronológiai rendet követ, gyakran van okunk aggódalomra: a műsor kezdetének technikai színvonalára elveszi kedvünket a tovább-hallgatástól. Ezúttal ilyesmitől nem kell tartani; no, nem arról van szó, hogy a 30-as vagy 40-es évekből fennmaradt felvételek minősége tökéletes lenne – azonban a technikai hiányosságok szinte egyáltalán nem zavarják a zenére figyelt. Mert figyelni való annál több van! Az is elhanyagolható körülménynek tűnik, hogy a hangképek különböző forrásokból származnak, s így akusztikai „környezetük” eltérő.

Aki gyakran, sok hangfelvételt hallgat, tudja: valami nagyon jót sejtet, ha észre se vesszük az idő múlását. Ez történik az ünnepi album esetében is. Függetlenül korábbi hangzó emlékképeitől, s talán még a magyar zenetörténetben való jártasságától is, mindenkinek sokat jelent ez az összeállítás.

Hangzó valósággá tesz olyan korszakot, amikor az interpretáció: elsődlegesen művészet volt. Kiderül a fiatalabb hallgatóság számára, hogy az „aranykor” emlegetése megalapozott; hogy nem a régi szép időkre való emlékezés túlzásairól van szó, hanem valóban értékes zenei élményekben részesültek, akik – akár koncerten, akár operaelőadásokon – részesei voltak a főváros napi élő-zenei kínálatának.

Megindító hallani a „nagy nevek” tolmácsolásában olyan kompozíciókat, amelyek mindmáig szerepelnek a repertoáron, s talán még többet jelent az az atmoszféra, ami „átjön” a felvételeken.

Miről van szó tehát? Valami egészen közvetlen kapcsolatról a művek és az előadók között, ami azt eredményezi, hogy

magához közelállónak érzi a hallgató valamennyi komponistát, akinek hangokba öntött érzelmei-gondolatai hirtelen nagy jelentőséget nyernek. Kellő empátiával úgy vélhetjük: a zenehallgatás által szinte személyes kapcsolatba kerülhetünk a művészekkel. Minden tényszerű-tárgyilagosságnál közelebb árulnak el a dirigensekről a produkciók, s csak azt kívánhatjuk: bár csak sok előadó szakítana – minél több – időt e korongokkal való alapos ismerkedésre. Gyakorló karmesterek tehetnek például kísérletet Dohnányi titkának megfajtására, fogékonyra válva arra az ellenállhatatlan hatásra, amely „charme-os” lényéből áradt.

Ugyanakkor, a műsorválasztásában stílisan csapongó összeállítás kellemes hallgatnivalót jelent; sohasem ununk rá egy stílusra, tehát örülünk a váltásnak – s ha később ismét hallunk a jóval korábbiakra rímelő műsorszámokat, a ráismerés örömeivel fogadjuk őket. (Legfeljebb a második korongon hat kicsit kényszeredettnek a Kodály és Bartók kompozíciók és a Liszt-mű közé ágyazva Beethoven: Egmont-nyitánya.)

Külön öröm, hogy az összeállítók gondot fordítottak magyar szerzők műveinek felidézésére; Erkel Himnusza Dohnányi hangszerelésében a legnemesebb programkezdés, logikus folytatásnak tűnik a Gyászinduló a Hunyadi László című operából, majd ugyanebben a hangulatban tart Mosonyi kompozíciója, a Gyászhangok Széchenyi István halálára. E zenét Dohnányi vezényelte, majd zongoristaként is halljuk őt: Mozart: G-dúr zongoraversenyének szólista-dirigenseként (K. 453-ból a zárótétel kerül felidézésre). A felvétel 1927-ben készült, s e könnyed-pergő, briliáns játékot hallva megérthetjük, abban az időben miért nem vetődött fel a historikus, autentikus előadás kérdése. A válogatás egyik legnagyobb zenei élményét Doppler Ferenc hangszerelésében Liszt Ferenc: XIV. magyar rapszódiaja jelenti. Dohnányi számára többszörösen is zenei anyanyelven íródott e mű, amelyet zongorázhatott szólistaként, s amelynek anyagával találkozhatott a Magyar fantáziában; a zenekari letét esetében pedig arra volt módja, hogy együttesétől kérjen oly módon formált kompozíciót, amelyet ő érzett volna zongora mellől is adekvátan. Érdemes megfigyelni, hogy a romantikus mű megszólaltatása mennyire fegyelmezett – éppen ebből adódik a szabad pillanatok rendkívüli hatása.

Bartók Rapszódiajának részlete, a szerző szólójával, hangfelvételként kuriózum csakúgy, mint a Sergio Failoni által vezényelt operaszerepét Székely Mihály, Juditét Némethy Ella énekelte az 1936-os élő felvételen). A Filharmoniai Társaság múlt-idézéséből nem maradhat ki Klemperer (Mozart: Szöketésnyitány), Solti (a debütálásra emlékezve, 1985-os produkciót idézve a Figaro-nyitányból) vagy Lamberto Gardelli sem (Műszorgszkij: Éj a kopár hegyen). Ez utóbbi felvétellel elérkeztünk 1960-hoz – ugyanebben az évben örökítették meg Kodály vezényletével Nyári este című kompozíciójának revideált változatát. Emellett Kodály művészetét a Galántai táncokkal képviseli Ferencsik János (1964), majd Kórodi András irányításával következik Bartók szvitje A fából faragott királyfiból (1967). Aztán negyedszázados ugrás következik az időben, s két koncertfelvétellel zárul a kiválasztott program. Beethoven: Egmont-nyitánya Erich Bergel, Liszt: Les Préludes-je pedig Rico Saccani 1993-as produkciója.

A Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara sohasem tekintette legfőbb feladatának a kortárs zene megszólaltatását, mégis, népszerűsített néhány jelentős új művet remek előadással. Vajon, elmondható lesz ez további ötven, száz vagy százötven év elmúltával is? Félő, hogy egy következő jubileumi albumban hiába keressük majd a huszadik század második felének hazai szimfonikus termését.

*

„Szerelmem, vér és tűz”

Sümei Eszter első CD-jének címlapja megegyezik azzal a kisplakáttal, amely már jóelőre hirdeti, „Világsztárok az Erkel Színházban” címmel a 2004. február 10-i jótékonysági lemezbemutató gálát. Érdemes megjegyezni valamennyi információt, mert ritkán találunk „kis helyen” ilyen sok értéket!

Az operabarátok számára nem cseng ismeretlenül a méltán sztárnak nevezhető szoprán neve, aki ezúttal kiváló partnereket kapott a 10 műsorszámból álló program felvételéhez. Dénes István vezényletével a MÁV Szimfonikus Zenekar valami egészen különleges produkciót hozott létre.

Híres énekesek felvételeit hallgatva (akár a Hungaroton Classic Great Hungarian

Voices sorozatában) időről időre elgondolkodunk azon, hogy annakidején vajon tisztában voltak-e egyáltalán a kortársak az énekesek „nagyságával”. Hasonlóképp megütközünk azon, ha rangos dirigens irányításával kerül megörökítésre kirívó-meghökkenítő kifogásolnivalót is tartalmazó előadás. Hogy ez nem törvényszerű, azt szépen példázza a mostani felvétel, amely négy nap alatt készült a Phoenix Stúdióban.

Négy Verdi-operarészlet után két Puccini-ária következik, majd Catalani: La Wallyjának I. felvonásából egy – a további három részlet Wagner művészetét idézi. Az énekes-közreműködők közül Lukács Lászlónak jutott a legkomolyabb feladat, Senta és a Hollandi duettjében.

A különböző szerzők zenéjéből készült válogatás ezúttal kifejezetten hasznos: a hallgató számára lehetővé válik, hogy észrevegye Sümei Eszter egészen rendkívüli stílusismeretét. Könnyen rámondjuk valakire, hogy Verdi-énekes, vagy Wagner-énekes (ebben jelentős mértékben közrejátszik az illető repertoárja is) – most viszont kiderül: Sümei egyforma elhithető erővel szólaltatja meg e négy komponista zenéjét. Verdinél jó érzékkel dolgozza ki a „kulcsszavakat”, Puccini esetében sem enged a kísértésnek, hogy csak végigénekelje a megunhatatlan-szép dallamokat, hanem átélte előadásával szinte színpadot, de mindenképp szituációt varázsol az áriák köré. A Catalani-áriát hallgatva őszintén sajnálkozunk, hogy csak ritkán találkozunk ezzel a bensőséges szépségű muzsikával. Sümei olasz szövegmondásáról minden jót elmondhatunk – s ugyanezt kell tennünk a német esetében is. És nemcsak kristálytisztán kivethető a szöveg, hanem mindig érzelmi-indulati töltése van, tehát, ha valaki nem érti, akkor is biztosan tud tájékozódni a tökéletes hangulati megjelenítésnek köszönhetően. Az időnkénti túlzott vibrátó is a kifejezési szándék erejével lehet magyarázni.

Kétségtelen: inspirálóan hathat az ilyen produkció a kísérőkre (bár számos példa tanúsága szerint ez önmagában édeskevés), az viszont még összeszokott előadógárda esetében is ritka, hogy ennyire elhivatottan és értően muzsikáljon egy zenekar.

Dénes István elsődlegesen operakarmester, s már csak e felvétel alapján is a legigényesebbek közé kell sorolni. A legcsodálatosabb ebben a zenélésben az, hogy a pontosság szinte „belülről jön”. Tehát a precízesség nem csökkent a érzelmi-indulati kidolgozottságot. Ennek megfelelően,

dinamikailag is rendkívül árnyalt, s úgy érezzük: mindig-minden a helyén van.

Kamatozik tehát a MÁV Szimfonikus Zenekarnak a gyakorlata, amit megszámlálhatatlan áriaesten illetve operaénekesek kíséresekor szerzett, anélkül, hogy a rutin fásultságát akár csak nyomokban felfedezhetnénk. És nagy öröm, hogy végre stúdiófelvétellel adhat képet tudásáról! Tehát nem kell tolerálnunk az élő előadás alkalmi esetlegességeit, és a perfekcióra törekvés biztonsági megoldásai sem tompítják a kifejezés színeit. (Ha valami, akkor a felvétel technikai kivitelezése az, ami nem mindig nőtt fel az interpretáció nívójához.)

*

Zenekari muzsikuszám – kamarazenészként

Érdekes hallgatnivalót kínál az a korong, amelynek műsorát Major István és Sasa Markovic szólaltatja meg, ritkaságszámba menő duóként: csellón és akkordeonon. A húzós-harmonikát általában így szerepeltetik a kísérszövegben, s valóban, a művész olyan hangokat varázsol elő hangszeréből, amelyek hallatán nem egykönnyű kitalálni, hogy milyen instrumentumtól származnak.

Időnként újra meg újra bele kell gondolnunk, milyen furcsa helyzetben találhatja magát pályakezdő vagy már a pályán lévő, de még ambiciózus fiatal. Szívesen népszerűsítene magát hangfelvétellel, ám a rendkívül teltett piac következtében vagy azért kap elutasító választ, mert még ismeretlen (azonban hogyan váljék ismertté, ha nincsenek felvételei?!), vagy pedig olyan, jobbra ismeretlen kompozíciók rögzítésére kap lehetőséget, amelyek lehetnek ugyan hiánypótlóak akár nemzetközi viszonylatban is, ám leginkább csak („csak”) a ritkaságok kedvelőire számíthatnak – akik viszont a művekre, nem pedig az interpretátorokra figyelnek. Érthető tehát, ha a vállalkozó muzsikuskok megpróbálnak kitalálni speciális figyelemfelkeltő „szempontokat”. Ilyennek tűnik Major István és montenegrói kamarapartnere társulása is.

Nézőpont (szemléletmód) kérdése, ki hogyan értékeli a „vegyes” összeállítású programokat. Lehet örvendezni (ki-kitalál magának kedvére való hallgatnivalót), vagy akár lehet fanyalogni a stílári sokféleség miatt („csalamádé”, a történeti „pasticcio” rokonaként). Mindenesetre, az elkészült produktum egyrészt hallgatnivalót kínál, másrészt lehetőséget, korábban nem

(vagy alig) ismert nevek megjegyzésére, saját magunknak való „felfedezésre”.

A duó műsora meglehetősen tágas határokat jár be úgy térben, mint időben. A francia barokknak széles körben szinte ismeretlen mesterétől, Caix d’Hervelois-tól játszanak nyitószámként egy d-moll szvitet, majd J. S. Bach: C-dúr szvitjét szólaltatja meg Major István. Az sem szokatlan jelenség, hogy „intermezzóként” zenekari szám szerepel például áriaestek műsorán – de amikor a felvétel eredendően a ritkán hallható társulásra akarja irányítani a figyelmet, nem egészen indokolt e mű szerepeltetése. (Másképp viszont, más keretek között aligha lenne lehetősége a csellóművésznek, aki egyébként 2002. áprilisa óta a MÁV Szimfonikus Zenekar szólamvezető csellistája, hogy felvételen rögzítse a csellisták repertoárjának ezt az ékességét – ilyen szempontból indokolt, hogy megragadta a lehetőséget. Igaz, interpretációja aligha vonz megkülönböztetett figyelmet – talán még indokoltnak is érezzük, hogy „ennyi” kevés ahhoz, hogy igény merüljön fel rögzítésére!)

A korong műsora Fauré: Après un rêve című komolyzenei örökzöldjével folytatódik, melyet szinte ismeretlen kompozíció követ: Seiber Mátyástól az Introduction und allegro (NB., így szerepel a borítón!). A folytatás a könnyedebb hangvétel felé vezet: Luis Saglie: Suite Chilena című háromtételű darabja után Astor Piazzolla: Le grandtango-jával fejezi be programját a duó.

A felvétel elsődleges célja nyilvánvalóan az előadók széles körben való ismertebbé tétele. Ez magyarázhatja, hogy a kísérszöveg kizárólag róluk szól (szakmai önéletrajz), és semmiféle információt nem tartalmaz a kínált hallgatnivalóról – feltételezhetjük azonban, hogy tőlük (pontosabban a harmonikástól, aki egyébként karmesterként és orgonistaként is tevékenykedik) származnak az átiratok.

Ami a felvétel elkészülte után is aggasztó: vajon elérik-e céljukat, tudják-e terjeszteni a CD-ket, olyan világban, amikor a jelentős kiadók számára is gondot jelent a vásárlókönzség megnyerése (és megtartása).

Mindenesetre, vállalkozó kedvük dicséretes, s ha valaki a komoly és a könnyedebb hangvételű muzsika határmezsgyéjére akar kalandozni, kellemes órányi kapcsolódásra kap lehetőséget e felvétel hallgatásakor.

Fittler Katalin

Böhm-iskola

Heinrich Wilhelm Ernst (szül. 1814. május 6. Brünn – megh. 1865. okt. 8. Nizza)

Ernst: Ungarische Melodien (Airs hongrois variés) Op. 22. (1849)

A magyar verbunkos táncmuzsikának és hegedűjátéknak az európai zenére gyakorolt hatását vizsgálva megfigyelhetjük, hogy 1790–1800 között, az akkor még csaknem kizárólag Bécsben megjelent verbunkos kiadványokhoz képest a magyar sorozatok száma 1800–1810 között csaknem megkétszereződik. A kiadványok száma ezt követően némi visszaesést mutat ugyan, de 1820 után, addig soha nem látott mértékben, újra növekedésnek indul.

Csakhamar Európa-hírű, külföldi hegedűsök is kedvet kapnak a magyar muzsikához. Fontos változást jelent ebből a szempontból, hogy Pesten 1812-ben átadják a mai Vigadó mögött, az egykori Haas-palota helyén felépült nagy német színházat, a Städtisches Theater-t. Erre az alkalomra komponálja Beethoven az „Athén romjai” és az „István király” zenéjét, amelyek 1812. február 9-én csendülnek fel először Pesten. (Az utóbbi mű nyitányának lassú bevezetésében, és a 4. számban: Chor der Frauen. Andante con moto all’Ongarese részben felhangzó Bihari-dallamra Major Ervin, a Hunyady János Keresztély által Bécsben, „National Ungarische...” címmel (1824) megjelent sorozatának 1. számához tartozó, Molto vivace-részben bukkant rá. Lásd: OSZK Mus. pr. 15145 és Régi ZA Könyvt. M. 46881. Major a Bihari-dallamot 80-as sorszámmal közölte Bihari-műveket tartalmazó, tematikus katalógusában.)

1826-ban látogat Pestre Féréol Mazas francia hegedűművész, akinek műsorán magyar dallamokra írt variációk is szerepelnek, olvashatjuk Kereszty István: A fővárosi hangversenyek története 1919-ig (A magyar muzsika könyve, 1936, 202. l.) című tanulmányában. Sajnos nem tudjuk, milyen dallamokat játszott Mazas Pesten, mindenesetre tény, hogy op. 36-os (I.–II. kötet) hegedűgyakorlataiban

több esetben is találkozunk jellegzetes, magyaros ritmikával, díszítéssel. Íme a II. kötetben (Études brillantes) lévő 33-as, Andante-feliratú gyakorlat első ütemei (1. kotta).

Később majd (20. kotta) alkalmunk lesz összehasonlítani ennek a szép, zeneileg is igényes etűdnek táncos ritmikáját a Mozart G-dúr hegedűverseny 3. tételében található andante-téma magyaros lüktetésével.

A Honművész 1837. évi 16. számából megtudjuk, hogy Vieuxtemps francia hegedűművész február 26-án délután, a városi kisebb táncteremben lépett fel Erkel Ferenc zongorakíséretével:

„Erkel úr által magyar themákra szerzett igen csinos változatokat játszott a szerző ur fortepianón 's Vieuxtemps ur hegedűn orchestra kísérete mellett. Nem is említjük a' zajos tapsokat, mellyekben kivált a versenytadó ur ma ismét részesült. A' terem tele volt hallgatókkal.” (Ez volt Vieuxtemps harmadik pesti koncertje. Hat hét alatt 10 alkalommal lépett fel, és többször is előadta Erkel „Magyar variációk” c. művét, amit később a híres Paganini-tanítvány, Camille Sivori is előadott Pesten, 1841. június 6-án a Vigadó-

ban, majd június 15-én a Nemzeti Színházban, Erkel Ferenc közreműködésével.)

A Honművész 1837. évi (V. évf.) 18. számából értesülhetünk (lásd Pándi Marianne: Erkel, az előadóművész a Honművész tükrében, Magyar Zenetörténeti Tanulmányok, 1968. I., 48.l.) Vieuxtemps második, febr. 28-i fellépéséről:

„Vieuxtemps második, febr. 28-i hangversenyén... [Erkel] Vieuxtemps-al együtt adja elő zenekari kísérettel »Változatok magyar témákra« című művét, amely egyben első nyomtatásban megjelent kompozíciója Erkelnek.”

A következő két hangversenyen Vieuxtemps és Erkel ezt a művet ismét előadja (lásd Honművész, 22. és 25. szám).

Erkel darabjáról Major Ervin: Erkel műveinek jegyzéke (Magyar Zenetörténeti Tanulmányok, 1968, 14.-15. l.) című munkájában olvashatunk. A feltehetően 1838-ban megjelent (Mayence et Anvers, B. Schott) mű „Duo Brillant” fantázia magyar dallamokra címmel került kiadásra, és a címlap tanúsága szerint Erkel és Vieuxtemps közös szerzeménye.

„Amikor Vieuxtemps 1843 telén ismét Pestre látogat, második, január 27-i hangversenyének műsorán a Duo Brillant „Mezei bokréta” címmel szerepel, Erkel és Vieuxtemps közös szerzeményeként. (Regélő Pesti Divatlap, 1843. febr. 2.)

A magyar dallamok nyomán keletkezett mű nyilván Erkeltől való, Vieuxtemps nevéhez pedig a hegedűszólam virtuóz kidolgozása kötődik.

Itt említjük meg, hogy a mű hanglemezen is megjelent Szecsódi Ferenc (hegedű) és Kassai István (zongora) előadásában („A nagy magyar hegedűiskola, „A” oldal 1. szám, Bp., Radioton cop. 1991, SLPX 31469).

A feldolgozott magyar dallamok közül Major csak a Mohaupt Ágoston „Nemzeti Magyar Tántzok (Pest, 1822, 4. szám) c. sorozatában megjelent Csermák Antal szerzeményt említi, amely a Duo Brillant „Theme hongrois” feliratú részének forrása. A mű zenei anyagáról keveset írtak, ezért most igyekszünk egy kicsit részletesebben foglalkozni Erkelnek ezzel a korai szerzeményével.

Henri Vieuxtemps belga hegedűművész

Magyaros ritmusok és díszítések Mazas hegedűgyakorlataiban (Études brillantes, 33. szám), amelynek táncos lüktetése emlékeztet a 20. kottapélda Mozart-részletére

THEMÉ hongrois. *Andante.* *mf* *f* *Allegretto.* 2/a. kotta

4. *Andante sostenuto* Csermák 18 T.

A „Themé hongrois” dallam Erkel és Vieuxtemps közös művében, a *Duo Brillant fantáziában*, és annak forrása: Mohaupt Ágoston: *Nemzeti Magyar Tánczok, I. füzet, 4. számú darabja* (Csermák Antal szerzeménye), Pest, 1822.

Az „Introduzione” részt követi a „Themé hongrois”-dallam, és az 1. Ritornello (2/a., 2/b. és 3/b. kotta). A „Ritornello” (refrényszerűen visszatérő közjáték) dallamának magva a „Rákóczy-nótája” motívum (lásd Róthkrepf (Mátray) Gábor Pannónia c. sorozatát: III. füzet, Bécs, 1827, 4. szám).

A Ritornello-motívum egy hasonló változatára Mohaupt Ágoston: „A bevándorlott”, Négy magyar Nemzeti Táncz (Pest, 1839) c. sorozatában (2. szám) találtunk rá (OSZK Mus. pr. 8247; Studia M. 32, 1990. 59. l.) (3/a., 3/b., 3/c. kotta.)

Három variáció, egy variált ritornello, egy fantázia-szerű Adagio (rubato) és egy lendületes Allegro molto tétel után a további variációk témája jelenik meg az Allegro vivace tételben (ezt követi a ritornello, az 1. és 2. variáció, újabb ritornello, a 3. variáció, majd a Finale).

Az Allegro vivace fő témájával kapcsolatban – amely feltehetően Erkeltől való – ide kívánczok egy rövid életrajzi ismertetés is.

Erkel már pozsonyi gimnáziumi éve alatt (1822–25) többször hallotta Bihari János zenekarát. Sokat mondó adat még, hogy pozsonyi tanára, Klein Henrik (1756–1832) még 1800. május 28-án négy magyar táncot ad közre a lipcsei Allgemeine Musikalische Zeitungban. Később, Kolozsvárott

4. Halkal keseregve / Adagio mesto² *f* 3/a. kotta

RITORNELLO. *f* 3/b. kotta

Allegro vivace *p* scherzando 3/c. kotta

A „Rákóczy nótája” dallam kezdete Mátray (Róthkrepf) Gábor Pannónia c. sorozatában (III. füzet, 4. szám, Bécs, 1827), valamint Erkel–Vieuxtemps *Duo Brillantjának* Ritornello-motívuma, illetve ez utóbbinak egy variánsa: Mohaupt: „A bevándorlott”, *Négy magyar Nemzeti Táncz, 2. szám, Pest, 1839, 4-ik (14-ik?) kiadás*

(1828–34), tudós és művész barátai, Brassai Sámuel és Ruzitska György hatására magyar ábrándokat komponál.

Amikor 1834-ben Pestre jön, a verbunkos tánczene csillaga leáldozóban van: a nemzeti karakter bélyegei eltűnnek, az egyre kevesebb eredetiséget mutató magyar tánc a bécsi divat, a keringők, galoppok miatt egyre inkább kiszorul a báltermekből. Farkas József és Szöllösi Szabó Lajos táncmestereknek köszönhetően az 1830-as évektől javulás, a nemzeti tánc iránt érdeklődés mutatkozik, bár Pest vármegye játékszíni igazgatóságának 1834 szeptemberi felhívása, amely – hogy „idővel játékszínünknel magyar ballet-táncosok is legyenek” – ingyenes táncoktatási lehetőséget kínál 8–12 éves gyermekek számára, nem jár sikerrel.

All^o vivace. *p* con gusto. 4/a. kotta

4/b. kotta

4/c. kotta

Allegro vivace 4/d. kotta

Erkel „Allegro vivace” dallama, majd ugyanez „csárdás” módra (4/b. kotta), azután Monti „Csárdás”-ának gyors része, hasonló vonókezeléssel, végül pedig Monti lejegyzése szerint. (Itt jegyezzük meg, hogy átkötött szinkópás játékmóddal már korai verbunkos kiadványainkban is találkozhatunk.)

Áttörést Liszt pesti látogatása hoz, amikor 1840. január 9-én a Nemzeti Casinóban, a tiszteletére rendezett estélyen már „többen vállalkoztak a magyar tánc eljárására, mi élénk tapsokkal fogadtatott... Liszt úr a legzajosabb tapsolók egyike volt s örvendeni látszott, hogy ő e tekintetben új epochát (megj.: korszakot) támaszta pesti multságainkban, mert Nemzeti Casinónk lététől óta ma járták el ott legelőször a nemzeti magyar táncot.” (Honművész, 1840. évf. 40. l.)

A sikeres kezdet nagy lelkesedést vált ki, és egy évvel később, a Nemzeti Casinó feb-

ruár 13-án tartott farsangi táncestélyén már 24 főnemesi és nemesi pár táncolja a magyar néptáncot, illetve ahogy azt az új tánc kezdeményezői elnevezték, a „csárdás”-t: azt a táncot, amit nézetük szerint vasárnaponként a csárdákban a legeredetibb, legtermészetesebb módon táncol a vidék fiatalsága. A magyar tánc csakhamar elfoglalja jogos helyét mindenütt az országban, a nemzeti közép- és felső osztály összefogásával.

A fentiek ismeretében értékelhetjük tehát igazán Erkel Allegro vivace feliratú „csárdásának” jelentőségét, hiszen első, nyomtatásban megjelent művével a 27 éves ifjú zeneszerző lényegében beáll – Egressy Béni és Rózsavölgyi Márk mellett – az új táncstílus úttörői közé.

Erkel Allegro vivace-tételében is felfedezhetjük a verbunkos „friss” táncainkban bőségesen előforduló szinkópás ritmusokat, viszont ha az 1. és 2. ütemben kiírt kötőíveket kissé átrendezzük, az a jól ismert ritmikai lüktetés és vonókezelés tűnik a szemünk elé, amiből az 1886-tól Párizsban működött Vittorio Monti (1868-1922) zeneszerző (kezdetben a Lamoureux-zenekar hegedűse volt) világszerte ismertté vált „Csárdás”-ának (Allegro vivace) játékmódja is táplálkozik. (4/a., 4/b., 4/c., 4/d. kotta)

Erkel dallamának első periódusát vizsgálva érdekes hangulatváltásra is figyelmesek lehetünk. A „con gusto” (kedvvel, ízléssel) feliratú Allegro vivace-rész a 3. ütem végéig magyaros hangulatban, a verbunkos zene által kedvelt „mi, fi szi lá ‘ti ‘dó-hangsor által kijelölt útvonalon mozog, míg a 4–8. ütem hangjai a „szó, lá ti dó re ‘mi-sorra épülnek.

Hasonló hangkészletre épülő hangulati váltást találunk a haydn-i mintát (Gott erhalte) követő Himnusz „Balsors akit régen tép...” és a „Hozz rá víg esztendőt” sorainak dallamvonalát vizsgálva. Ez utóbbi

sor záróhangja (alsó „szó”-hang) ugyanazt a szerepet tölti be a „Balsors...” kezdetű, a hősi, „zivataros századokra” utaló magyaros hangulatból Haydn fenséges, „európai” himnusz-típusának dúr hangneméhez való visszatérés szempontjából, mint amit a Duo Brillant „csárdása” 4. ütemének elején lévő dé(szó) hang képvisel. A 7.–8. ütem dúr zárósémájának motívuma ráadásul igen emlékeztet a Himnusz elő- és utójátékának bejésésére.

*

A hozzánk látogató, híres hegedűsök sorát folytatva említjük, hogy Ole Bull norvég hegedűművész („a szőke Paganini”) 1839. április 27-én adja első hangversenyét a Vigadó nagytermében, majd május 2-án ugyanott a másodikat.

A harmadik fellépésre a Nemzeti Színházban kerül sor május 5-én, melynek 6. számaként szerepelnek Ridley-Kohne Dávid (Böhm-tanítvány, korábban a bécsi Josephstädter Theater, majd a Hofoper szólóhegedűse, 1838 után Pesten a Nemzeti Színház koncertmestere, Auer Lipót tanára) Magyar hangok című magyarjai és a Rákóczi-induló („fantázia magyar nemzeti dalokból, szerző 's játsza Ole Bull ur”). A norvég művész a „Magyar hangok” című művet május 14-én, a Nemzeti Színházban ismét előadja.

Végül említjük, hogy 1850. március 13-án és 15-én nagy sikerrel hangzik el a Nemzeti Színházban a 11 éves Wilma Neruda – korának egyik legnagyobb hegedűművésze – és testvére előadásában Erkel-Vieuxtemps: „Nagy kettős verseny magyar népdalokból” címmel a Duo Brillant fantázia.

Heinrich Wilhelm Ernst 1814. május 6-án született Brünbnben, a Koronához címzett fogadó épületében, ahol édesapja, Jakob Ernst kávéházat és italmérést működtetett.

A nem különösebben tehetséges szülők, – akiknek hét fiúgyermekük és két lányuk volt – a kis Heinrichet 9 éves korában egy Som-

Ernst szülőháza Brünbnben

mer nevű pékmester mellé adták, majd pedig Leonhard zenetanárnál kezdett hegedűt tanulni. Olyan meglepő zenei tehetséget árult el, hogy másfél évvel később már nagy sikerrel lépett fel.

1825 októberében lett a bécsi konzervatóriumban Böhm József tanítványa, zeneszerzésre Ignaz Xaver Seyfried-hez járt. A rákövetkező év augusztusában, a konzervatóriumi vizsgakoncerten már Mayseder E-dúr variációit játszotta.

Paganini 1828-ban, Bécsben adott hangversenyei (összesen 20 hangversenyt adott a császárvárosban május 29. és július 14. között) igen nagy hatással vannak a 14 esztendő fiatalemberre.

Első útja, 16 évesen, Münchenbe vezet 1829 áprilisában, ahol hét hónapot tölt a Königliche Hofkapelle tagjaként, majd a turnézó Paganinit követi.

Útban Párizs felé, hangversenyt ad Augsburgban, Stuttgartban és Würzburgban. Nürnbergbe, majd Frankfurt am Main-ba utazik, itt találkozik Paganini-vel és a mester legnagyobb ámulatára eljuttassa neki a G-dúr, „Nel cor piu non mi sento” című variációkat, pedig az akkor még nem jelent meg nyomtatásban. Útjának következő állomásai: Mannheim, Karlsruhe és Baden-Baden. 1831 áprilisában érkezik Párizsba, ahol egy hónappal később az Athénée Musicale-ban, és ezt követően az Olasz Operában lép fel. Ekkor találkozik Berliozsal, és néhány évig nála tanul, visszavonulva a koncertező élettől.

1837-ben együtt lép fel Paganinivel Marsailles-ben. A hangversenyéről így számol be levelében: „Az a vélemény alakult ki, hogy én több érzéssel játszom, míg ő több technikai nehézséget győz le.”

Európai és oroszországi koncertek következnek, amelyek során a kor egyik kiemelkedő hegedűseként ünneplik.

Legjelentősebb sikerét Londonban, a Hannover Square Rooms-ban aratja 1843. július 18-án. A Musical World a legnagyobb tudású élő hegedűsként jellemzi (akkori riválisai Sivori és Vieuxtemps).

Spohr véleménye szerint, ha Paganini virtuozításban felül is múlja Ernstet, az éneklő hegedűhang szempontjából nem éri őt utol. Joachim, aki Ernsttel – Wieniawski és Piatti társaságában, a London Beethoven Society rendezésében – koncertezett, így nyilatkozott róla: „Mi, kollégái, a kezét szerettük volna megcsókolni az op. 59 és 74 próbái során.” (Az előbbi Beethoven-mű az F-dúr, c-moll és C-dúr kvartett, az utóbbi pedig az Esz-dúr, ún. „Hárfa-kvartett”).

Ernst, első londoni sikerét követően rendszeresen lép fel az angol fővárosban, majd 1855-ben itt telepszik le. 1859-től mint a Beethoven Society vonósnégyesének vezetője vesz részt kamarazenei hangversenyeken. Életének utolsó éveiben betegség miatt kénytelen visszavonulni a nyilvános fellépésektől.

Paganini virtuóz előadói stílusának követői közül egyedül Ernstnek sikerült elérni (sőt olykor talán még túl is szárnyalni) az olasz hegedűs boszorkányos technikai bravúrjait. A kortárs kritikusok kiemelik belülről jövő, megindítóan szép, éneklő hegedűhangját.

Berlioz – akinek vezénylete alatt a „Harold Itáliában” c. mű brácsaszólóját játssza 1842-ben Brüsszelben, 1846-ban Bécsben, 1847-ben Moszkvában, Szentpétervárott és Rigában, majd 1855-ben Londonban – nagy muzikusnak és nagy hegedűsnek nevezi.

Joachim többek között ezeket mondja róla: „Ernst volt a legnagyobb hegedűs, akit valaha hallottam; kimagaslott a többiek közül.”

Mendelssohn elismerését tükrözi, hogy több alkalommal is kíséri zongorán.

Ernst Paganini fellépései során jól megfigyelte az olasz hegedűs játékát, és sok mindent átvett előadómódjának technikai sajátosságaiból: a staccato-futamokat, a flageoletteket, a balkéz-pizzicatót.

Berlioz szerint játéka „a virtuozitás elbűvölő bemutatása volt, és az ehhez következően hozzákapcsolt, befejező részeket szép, csengő hangon játszotta, és mindezt szinte nemtörődöm könnyedséggel adta elő... Olyan, mint a bűvész, aki kezéből gyémánt-érméket varázsol elő.” (Berlioz: The Memoirs of Berlioz, London 1970, New-York 1975, 538–539. l.)

Bajuszától eltekintve igen hasonlított Paganinire, amikor megjelent a pódiumon: halotthalovány arccal, magas arccsontokkal, hosszú, sötét hajjal. De egyébként emberi tulajdonságait tekintve más volt, mint Paganini. Erről Berlioz emlékirataiban a következőket olvashatjuk: „A legelbűvölőbb, legtréfáskedvűbb ember volt, akit valaha ismertem... mélységesen és túláradóan kifejező mindabban, amit csak csinált, mindig teljesen latba vetve minden tudását, s alárendelve magát a művészi fegyelemnek.”

Ma már inkább csak zeneszerzőként emlegetjük. Ahogy Auer Lipót írja, „a virtuóz hegedűsök számára komponált... Szerzeményei nemcsak technikai szempontból ajánlhatók, ennél jóval több van bennük: kifejező »Elegie«-jét, hihetetlenül nehéz Schubert »Erlkönig«-átiratát, »Otello«-fantáziáját egyetlen hegedűs sem hagyhatja figyelmen

kívül”. (Auer: Violin Playing as I Teach it, London, 1960, 91. l.)

Amint a The New Grove zenei lexikonban olvashatjuk (8. kötet, 306. l.), „Ügyelt a jó ízlésre még legvirtuózabb darabjainál is, mint például az op. 22-es *Airs hongrois variés-nél*...”

Ernstnek 1859-ben hátgerinc-panaszok miatt fel kellett hagynia a koncertezéssel, később lebénult, és hosszú betegeskedés után, 1865. okt. 8-án hunyt el.

1849-ben megjelent Ungarische Melodien című művével éppen 20 esztendővel előzte meg Brahms magyar táncai első füzetének megjelenését, és hat évvel Berlioz Rákóczi-indulójának megszületését. Liszt a Magyar Dallok c. sorozatot (Nr. 1–11) 1839–1847 között komponálta, ennek folytatása lett 1847-től (Nr. 12–21) a Magyar Rapszódia sorozat.

Amely Heller: H. W. Ernst im Urteile seiner Zeitgenossen (1904) című, Ernstről írott könyvének egy példánya Budapesten, a Szabó Ervin Könyvtárban található.

Ernst pesti hangversenyei

A Honművész c. lap többször is hírt ad Ernst 1840. évi, pesti fellépéseiről. Megtudjuk belőle (337. l.), hogy május 19-én délután adta első hangversenyét a Vigadó nagytermében, nagyszámú hallgatóság jelenlétében.

A koncerten a német színház zenekara működött közre. Második műsorszámként hangzott el Ernst Fantázia című műve „az »Othello« operából kölcsönzött induló és romance themájira; szerző 's játszá hegedűn orchestrum-kísérettel Ernst ur... (Megj.: az opera szerzője Rossini, Ernst művének pontos címe: Fantasie brillante... sur Othello

Heinrich Wilhelm Ernst

Rossini op. 11; Mainz, 1839)... 4.) *Elegia, szerző 's játszá hegedűn Ernst ur fortepiano (Schindelmeisser ur) kíséréte mellett.* – (Megj.: *Elégie, sur la mort d'un objet cheri*, op. 10, Bécs, 1840.)... 6.) *Andante spianato, és a' »velencei carneval« szerző 's játszá Ernst ur orchestrum kíséréte mellett.* –, (Megj.: *Le Carnaval de Venise, Variations burlesques sur la canzonetta „Cara mia mamma”*), op. 18, Lipcse, 1844.)

A versenyadó ur igen hosszasan tartott zajos tapsok 's éljenzések közt fogadtatott a' közönségtől, melly lelkesedés minduntalan megújulva folyvást tartott előadásai végéig, de különösen utósó szerzeménye közben 's végén, úgy hogy ez utóbbit még két új változattal is szíves volt megtoldani. Gyönyörű tiszta játszája, bájló adagiojai, érzékeny hangjai kivált az othelloi romance-ban, a' több hangú tiszta fogások, nyolczados hangfutások, 's kivált a' velencei carnevalban kifejtett mesterséges enyelgések mind olyanok, mellyek a' közönséget elragadják, őt pedig kétségen túl a' legelső művészek közé helyezik. A' taps és zaj közös volt, 's ezutáni versenyeiben bizonyosan hallgatóinak száma még tömöttebb leend a' mainál”.

A második hangversenyre május 24-én került sor, délben, a Vigadó nagytermében. A műsor második számaként hangzott el: „*Allegro, Andante és Rondo-Valse concertino; szerző és játsza hegedűn Ernst ur (szép és tetszetős szerzemény; igen jeles előadás; számtalan zajos taps.)... 4.) Mayseder változatai, játszá Ernst ur. (Nálunk már gyakran hallatott mű; igen jeles előadás.)... 6.) »Andante spianato 's a' velencei carneval.« Ernst ur által ismét zajgó tapsok közt fogadtatva, mellyek midőn szünni nem akartak, Ernst ur az úgy nevezett primási magyar nótára egy két változatot játszék harsány éljenzéssel tiszteltetve.– 3-ik hangversenye jövő vasárnapon lesz, mellyre mint halljuk, a' fens. nádorné is megjelenni méltóztatik. – Művész vendégünk első versenyének jövedelmét (mintegy 500 ft. ezüstben) a' szerencsétlen Bajaiak részére áldozni szíveskedett, melly szép példától ösztönözve Emmerling ur a' redutterem használatáért, a' hangászok fáradságukért, úgy Landerer ur a hirdetményekért semmi díjt nem fogadtak el. Köszönet mindnyájoknak a' kárvalott szegények nevében.”*

A harmadik hangversenyt május 31-én tartották, szintén a Vigadó nagytermében, déli 12 órakor. A műsor második számaként csendült fel a „Grande fantasie dramatique”, Ernst előadásában, zenekari kíséréttel, majd negyedik számként az első hangversenyen

is elhangzott *Elégia* következett. A hangverseny 6. száma: »*Variations en forme des caprices*« – »*Pirata*« operából vett thema felett; szerző 's orchestrum kíséréte mellett előadá Ernst ur.

Ernst ur, mint már mondók, jeles művészi játszája biztos, szabatos, gyöngéd, egybevágó, lélekbe olvadó; – 's májust szebben eltemetni nem lehetett. – Ernst ur Caprices-se, mint vidám nyájas május képe állt előttem, – Elegiáját 's drámai fantáziáját, mint siránkozó hölgyet képzelém, melly a' szende lágy tavaszi napok multját kesergi. – Elmélyedve 's még is magasztalva bámultam a' tünde könnyűdséget, melly játékán előmlik, 's a' hurok felszínén futkosónak kezébe rejtezik. – Képzelnem nem tudtam, hogy az érzéseknek illy rohama szállhasson meg. – Az elégiának minden hangja egy-egy könnyű, melly akaratlanul nyomul a' szembe, 's hogy előnyomulhat, olly jól esik a' kebelnek; 's a' fantázia folyamán a' szívurok megpendülnek, ifjúkori álmok, első szerelem, holdvilág, költői képek, vesztett remény, csalt hit, édes és elárult barátság és minden, gyöngéden és erősen nyomulnak a' lélekre; – 's ez öröm és keserűség közt remeg; - felejtve minden; csak egy magasztalt érzés nyomja és emeli a' szívet; a' képzet tempe virányain (megj.: a görögországi Tempe-völgy az ókori költészetben a tájképi szépség csúcsát jelentette; a virány üde, virágokkal borított rét, mező) élvezi a' gyönyört. – Előhívatása zajos, többszöri volt; babérkoszorút nyújtának neki, mint érdemlé, 's néhány verszetet osztottak ki a' meglehetősen számú hallgatók közt. És most, mint vihar, mellyben csak a' vész sikoltását halljuk, olvadt egy hanggá a' terem; 's e' hang „Carneval” zugott. – Nem – e' méltán kedvelt darabot leírni nem lehet. – Képzeltetek – hiszen már láttatok – egy álarczos bált; ötven hang hallatik, 's ugyan annyi susogás; egy egész terem beszél; vékony és vastag, alacsony és magas, finom és durva, éles és mély, gyöngéd 's durva, nyájas és mogorva; vidám, bosszús, enyelgő, hamis, csábító, kérlelő, siránkozó, olvadó, visszataszító és simuló hangokat hallasz, és ezt mind egyszerre, 's e' hangok nem nyomják el a' zenét, melly e' vigalmat éleszti; ez mindig hallatik; 's e' zenébe a pattogatott hurok hangja mint lágy dobszó olvad bele, 's kiegészíti a' csalást. – Az édes hangok súlyától fáradtan, mint ki egy Carnevalban éjt izzadt át, – vagy ki hosszú álomban kedves rémképekkel küzdött, hull vissza a' hallgató; midőn a' véghang felpatlant, 's mély csend beáll vagy új tapsvihar zendül meg – és újan kezd eszmélni, – aka-

rata volna a' kedves művésznek keblére rohani: – de irigység lobog fel benne, nem a' művészet tökélyét irigylő, – hanem azon eget, melly keblében rejtezik, – azon gyönyörű érzet-forrást, melly olly jóltevőleg enyhít; – azon szép esemény-világot, mellyben csak egyedül ő éli – azon ellenállhatatlan hatalmat, melylyel mindenkit vonsz, állatokat szelidít, sziklákat éleszt. – Öreg urak tisztes arcczal, kiket tünde fény nem vakít, 's kik meggondolják, mielőtt az eszmét szóvá alakítják, 's kik Paganinit hallák, sutogák mellettem, hogy arcaikon a' két szem nem áll közelebb, mint a' két hegedűhős.

Csudáltam Lisztet; 's ti, kik őt bámultátok, 's most Ernstet hallátok, ne szóljatok meg; – én így érzek! Talán nincs pontos fogalmam a' művésziről; talán vannak időpontok, midőn az érzékek hatalma dúsbabb, árasztóbb: de nekem úgy tetszik, a' zongora hálátlanabb zenekébel a' hegedűnél. – Lisztet csudáltam; el valék ragadtatva; magasztalva érzém magamat; – a' zongora menydörgése örvénybe ragadott, keblem szűkülte, félve pillanték-fel e' művész magasságáig; vele hintáztam hangjai könnyűded hullámain, isteneltem őt, 's mint első hangművész áll most is képzetemben. – Jött Ernst; – előbbi képzetem, mint gigász, mint szirt áll: de a' Carneval hangjai édebben simultak keblemben; bensőbb, kedvesb hurt pendítettek-meg. A' hangvilág kifogyhatlan; – a' hegedű keble mérhetlen; áldás és átok repkednek ki belőle, és ez mind szívfenékre ült, 's a' velők legbensőbbjéig nyomul. – Igen, nincs valószínűbb rege amaz orpheusinál!

P.E.

*

Ernst pesti fellépéseinek évében, 1840-ben, Bécsben történt az alábbi eset, amely sorsfordítónak bizonyult az akkor 9 éves kis hegedűs növendék, Joachim József számára.

Lássuk, hogyan ír erről a zimonyi születésű Andreas Moser, Joachim József életrajzírója, ugyanis a történetben Ernst fontos szerepet játszik:

A „Bürgerspital Akademie”-n (1840) a négy kis hegedűs (megj.: köztük Joachim akkori tanárának, id. Georg Hellmesbergernek két fia, Joseph és Georg) L. Maurer négy hegedűre írott, akkoriban igen népszerű „Concertante”-ját játszotta. Tökéletes összejátékuk hangos tetszésnyilvánítást váltott ki, mivel a darab olyan tetszetős, mint amennyire nehéz, és nemcsak számottevő technikai felkészültséget követel mind a négy hegedűstől, hanem zenei beleérzőképességet is. A koncert nagy sikere ellenére

Hellmesberger nem volt teljesen elégedett, mert egyik kis növendékének vonókezelését oly reménytelenül merevnek találta, hogy nem hitte, lesz-e belőle valami valaha is. És ez a fiú sajnos ami Pepink volt! Emlékszünk rá, hogy Serwaczynski csak a balkéz fejlesztésével foglalkozott (megj.: akinél a kis Joachim előzőleg Pesten tanult), és elhanyagolta a vonókezelést. Sajnálatos módon, ez manapság talán még gyakrabban fordul elő, mint korábban. Még a virtuózként nevet szerzett hegedűsök között is vannak olyanok, akik oly merev kézzel vonóznak, hogy ezzel eleve kizárják a természetes és muzikális formálás valamennyi lehetőségét, és a merevség miatt az eltérő vonókezelésbeli megoldások teljesen elvesztik jellegüket.

Könnyű elképzelni, mennyire bosszantotta Pepit Hellmesberger ítélete! Szülei – akik történetesen Bécsben voltak látogatóban – ennek alapján azt hitték, fiúk művészi pályája szép álom volt csupán, és az édesapa, aki józanul szemlélte a dolgokat és gyűlölte a félmegoldásokat, rögtön elhatározta, hogy kisfiát visszaviszi Pestre és valamilyen más foglalkozást ajánl neki.

Azonban éppen ekkor hirdette koncertjeit Bécsben Ernst. Pepi már sokat hallott erről a csodálatos hegedűsről, akinek fiatal kora ellenére már európai híre volt, és sikerült rávennie szüleit, legalább addig hagyják Bécsben, hogy hallja a varázslatos hegedűs játékát. Ernst intellektusával, briliáns technikájával és nemes hangjával olyan ellenállhatatlan benyomást gyakorolt a fiúra, hogy nagybátyja, Nathan Figdor engedélyt kért, hogy őt Ernsthez vihesse, s mintegy utolsó mentsvárként, a nagy ember véleményét kikérje. Ez a kitűnő művész – valószínűleg a legbriliánsabb hegedűs Paganini óta – rögtön megéreztte, hogy egészen kivételes tehetség áll előtte. Tudatta a szülőkkel, hogy nem kell aggódniuk fiuk jövője miatt, és azt tanácsolta, vigyék Pepit Böhm Józsefhez, akitől ő maga is tanulta mindazt, amit egy mestertől tanulni lehet. Ha a fiú készséges és engedelmes, mondta, merev vonókezelését Böhm hamarosan könnyeddé és hajlékonyra teszi. A szülők érezték, hallgatniuk kell ilyen nagy ember tanácsára, és a fejlemények valóban azt igazolták, hogy Ernstnek tökéletesen igaza volt.

De lássunk egy másik, Ernsttel kapcsolatos esetet, amelynek szintén egy Bécsben tanuló, fiatal magyar hegedűs volt szereplője. A pozsonyi születésű Straus Lajos 1845-től, tíz éves korától tanult a bécsi konzervatóriumban, ahol őt évig volt Böhm József növendéke. Később Londonban lett

igen elismert művész, és a The Strad című zenei folyóirat 1893. évi novemberi száma hosszabb írással tisztelgett e kiváló művész előtt, aki többek között az igen megtisztelő, „Solo violinist to Her Majesty” (Őfelsége szólóhegedűse) címet is viselte. Olvassunk most ebből az írásból egy rövid részletet:

Straus találkozott Ernsttel, de csak egy alkalommal, amikor még gyermekként, a bécsi konzervatóriumba járt. A Gesellschaft der Musikfreunde hangversenytermében volt egy erkély a konzervatóriumi növendékek számára. Ernst adott hangversenyt, de az erkély tömve volt és az ifjú Straus nem tudott bejutni. Sírva álldogált a lépcsőn, amikor jött egy bundát viselő úr és megkérdezte: „Miért sírsz” – „Anton nem akar beengedni” (Anton a mogorva, zsarnokoskodó hivatalsegéd volt) „és úgy szeretném meghallgatni Ernstet.” „Lássuk csak, mit tehetek érted”, szólt a bundás úr, és kézen fogva bevezette a hangversenyterembe. Elképzelhetjük Straus boldogságát, amikor Ernst pódiumra lépésekor kiderült, hogy ő és „a bundás úr” egyazon személy. Ernst, aki sok tapsot kapott már, még soha életében nem részesült olyan szívből jövő éljenzésben és örömjongásban, mint amit a hálás, elképedt gyermektől kapott, akinek érdekében közbenjárt, hogy találjanak számára helyet a nézőtérben, és akinek fülében még mindig ott cseng a Papageno-rondo, Ernst előadásában. (Megj.: a Rondo Papageno Ernst op. 21-es műve.)

Ernst: Magyar dallamok

Amint tehát a Honművész 1840. május 31-i számából megtudhattuk, Ernst a Vigadó nagytermében május 24-én, délben adott, második pesti hangversenyén az ún. primási magyar nótára, vagyis Bihari János „Primatiális Lassú Magyar”-jára játszott egy-két variációt.

Az ekkor elhangzott Ernst-szerzemény lehetett tehát a magva annak az 1849-ben, Ungarische Melodien címmel megjelent kompozíciónak, amely hat magyar dallam alapján készült.

A „Primási magyar nóta” Ernst által történt, pesti előadásáról Major Ervin a következőket írja Kisfaludy Sándor és a magyar zene története (1952) című tanulmányában (lásd: Fejezetek a magyar zene történetéből, Bp., 1967, 144. l. és 244. l. 29. sz. jegyzet):

„Lehetséges, hogy H. W. Ernst nem tudta a dallam eredetét, de a pesti hallgatóság érthető örömmel fogadta a legnépszerűbb Bihari-verbunkosok egyikét. Improvizálta-e a változatokat vagy előzőleg gondosan elké-

4. *Nit!*
Moderato.
Biharitól

5. kotta

THEMA I.
Moderato.
Solo
pizzicato

6. kotta

Bihari János „Primatiális Lassú Magyar”-ja Mohaupt: Nemzeti Magyar Tánczok (3. füzet 1. szám, Pest, 1823) c. kiadványában. (Mohaupt pesti zenetanár volt.)

Ernst: Ungarische Melodien c. művének Bihari „Prímási magyar nótája” nyomán készült 1. témája.

szította- e a Bihari-dallam feldolgozását: ezt persze nem tudjuk; a Honművész idézett tudósítása azt sem árulja el, hogy e „ráadást” kísérettel játszotta-e Ernst. Mindenesetre lehetett elég ideje Pesten magyar dallamokkal foglalkozni, hiszen május 11-én érkezett meg az Árpád gőzhajóval, s első hangversenyét csak 19-én rendezte... Ernst e sokáig népszerű, bravúros kompozíciójában 4 magyar dallamot dolgozott fel: ezek közül 3 ered Biharitól – persze Ernst jelezte szerzőjük nevét.”

Major Ervin megállapítása némi kiegészítésre szorul, ezért arra később még visszatérünk. Lássuk tehát, honnan valók az Ernst által feldolgozott magyar dallamok.

I. 1. TÉMA Bihari János (1764–1827): „Primatiális Lassú Magyar” (Prímási magyar nóta), amely Mohaupt Ágoston: Nemzeti Magyar Tánczok (3. füzet, 1. szám, Pest, 1823) c. kiadványában és a Magyar Nóták Veszprém vármegyéből című sorozatban, Ruzitska Ignác közreadásában (6. füzet, 41. szám, Bécs, 1825. szeptember 4.) jelent meg. (További adatok a Major Ervin által összeállított Bihari-tematikus katalógus 31. számánál található.) (5., 6., 6/a., 6/b. kotta.)

II. A Bihari „Prímási magyar nóta” második felének elején található motívummal egy töről fakad, vele közeli rokonságban áll Sárközy Kázmér (1799–1876), Fehér megye helyettes aljegyzője „Lassú Magyar Szomoruan” c. szerzeményének dallama, amely a Magyar Nóták Veszprém vármegyéből c. sorozatban (2., füzet, 12. szám, Bécs, 1824. márc. 14.), majd pedig a Herfurth Károlyal közösen kiadott, „Tiz leg

Plù mosso.
D Tutti

6. *Molto*
Adagio
Al. 7
Sárközy

6/a. kotta

6/b. kotta

Ernst az A-betűnél (6. kotta) már bemutatott, Bihari-témát az 1. variáció után ismét hozza (6/a. kotta), amely Sárközy dallamvezetéséhez (Pest, 1825) hasonlít: lásd a 6/b. kottapéldát.

7. kotta

Sárközy Kázmér: Tiz leg újabb Eredeti Magyar Tánczok, 7. szám, Pest 1825. (Hasonlítsuk össze 12/a., 12/b., és 13. számú kottapéldánkkal.)

Moderato

Márs és Vénusz szentek voltak

8. kotta

Sárközy dallamának változata Tóth István: Áriák és Dallok verseikkel c. gyűjteményében, 1832. (120/65. lap.)

újabb Eredeti Magyar Tánczok” c. kiadványban (7. szám, Pest, 1825) jelent meg (7. kotta).

Amint arra Tari Lujza „Különbféle magyar nóták a 19. század elejéről”, (Bp. 1998. 26. l.) c. munkájában rámutatott, Sárközy dallamának változata fellelhető Tóth István kiskunfűlőpszállási református kántor „Áriák és Dallok verseikkel” (1832–43) kiadványában (120/65. l.) és Domokos Pál Pé-

ter „Pannonhalmi táncgyűjtemény” c. munkájában, a 31. szám kezdőmotívumaként is (8. kotta).

Papp Géza: Egy Bihari-verbunkos tanulmányai (Zenetudományi dolgozatok, 2000, 37–50. l.) c. tanulmányában a Bihari Jánosnak tulajdonított (Mátray Gábor szerint ifjabb Bihari János által szerzett) Primatiális Lassú Magyar 18 féle változatát hasonlítja össze. Írásában, Mátray nyomán azt is közli, hogy az idősebb Bihari „néhai főmértóságú Rudnay Sándor hercegprímásnak Esztergomban 1820. május 15. s 16-án nem sokára történt beiktatási ünnepélye alatt a közönségnek bemutatván, nagy tetszést aratott vele.”

Papp Géza felhívja a figyelmet, hogy a Primatiális Lassú Magyar gazdagabb díszítésű témafejlője (lásd az általunk közölt kottapéldát) Beethoven „Tavaszi szonátájának” kezdetére emlékeztet. Mi ehhez annyit szeretnénk hozzátenni, hogy úgy tűnik, a „Primatiális nóta” ismétlőjel utáni motívumának (lásd Sárközy dallamát is) egy korábbi, 1800 tájáról való változatát őrizte meg számunkra Beethoven G-dúr

hegedűrománcaának verbunkos téma-indítása. Megjegyezzük még, hogy az említett Bihari (Sárközy) féle dallam nem szerepel a Bihari-tematikus katalógusban.

Európai muzikusok, magyaros stílus

Hajlítások, díszítések – paszományok, pitykék

„Cigánydal módra” (a la Zingara), áll a felírat Joachim József „Konzert in ungarischer Weise” op. 11 (1861) hegedűversenyének 3. tétele és Wieniawski d-moll versenyművének op. 22 (1862) 3. tétele előtt. A feliratok természetesen az előadásmódra vonatkoznak, hogy a zenei anyag magyaros jellege még jobban érvényesüljön (9., 10. kotta).

De vajon születtek-e olyan klasszikus remekművek, amelyekben a külsődleges stílusjegyek, „cifrák” alkalmazása párosult az a büszke, hősi tartalmisággal, ami a legjelentősebb európai mesterek számára ezt a zenei stílust vonzóvá tette?

Vizsgálatunk során induljunk ki az Ernst darabjában öt alkalommal felbukkanó és a valószínűleg Bihari dallama nyomán, Sárközy Kázmér (1799–1876) műkedvelő hegedűművész, Fehér megye helyettes aljegyzője által szerzett dallam első két üteméből, és Kodály Hány-intermezzójának trio-dallamából (ez egy kézirat, vegyes gyűjteményben, az OSZK zeneműtárában található Ms. mus. 2243 jelzettel, az említett gyűjtemény „Külömbb féle Magyar Notákat Clavirra alkalmaztatta L. F.” feliratú részében, 5-ös sorszámmal, „Lassu” felirattal. A vizsgálatunk tárgyát képező Sárközydarab ebben a gyűjteményben is megtalálható, 12-es számmal).

Hasonlítsuk össze az említett két dallamot néhány 1801–1803 között komponált Beethoven-mű részletével. A G-dúr hegedű-

Beethoven G-dúr hegedűrománcaának verbunkos téma-indítása, amely az előbb idézett témafejek egy korábbi, 1800 tájáról való változatának tűnik (lásd 7., 8., és 13. kotta).

Beethoven G-dúr hegedűrománca (1801–1802) verbunkos témájának 2. üteme Bihari- és Sárközy-kottapéldánk 're dó ti lá, szí, ti jellegzetes verbunkosfordulatát követi, és ugyanezt a motívumot találjuk meg az Eroica szimfónia c-moll gyászinduló-főtémájának 1801-ben készült, első vázlatában is (12/b kottapélda, 3–4. ütem).

Joachim, Ernst és Wieniawski 1862 körül.

A Bihari: Primatialis Lassú Magyar ismétlőjel utáni részlete Mohaupt kiadványában, Pest, 1823.

Beethoven gyászinduló-főtémájának 7. ütemében ugyanazt a „verbunkos-hegedűs” körülíró-technikát látjuk, mint a G-dúr hegedűrománca verbunkos témájának 2. ütemében (12/a. kotta).

Kodály Hány-intermezzója triójának dallam-részlete Beethoven G-dúr románcaának (lásd 12/a. kottapélda) „hegedűs”, körülíró sémáját követi.

románca verbunkos témájának indításakor ugyanezt a motívumot halljuk, csak éppen díszítés nélkül (lásd a 7. kottapéldát is) (11. kotta).

De még érdekesebb számunkra a Beethoven-téma folytatása, ahogy Beethoven a dallam vázát alkotó hangokat „verbunkos módra” körülírja (lásd a románca 2. ütemét) (12/a., 12/b., 13. kotta).

A félperiódus zárása egyrészt jellegzetes, trillás verbunkos ritmikai sémával történik, másrészt a téma 2. ütemének első részében ugyanaz a „verbunkos-hegedűs” körülíró technika jelenik meg, mint a III. szimfónia gyászinduló-főtémájának 7. ütemében (14. kotta).

Ugyancsak ezzel a körülíró játékmóddal és az előbbi trillás ritmikai formulával találkozunk Kodály Hány-intermezzójának trio-dallamában, amikor a kürt által korábban bemutatott téma a fafúvósokon és a mélyvönösökön szólal meg (15. kotta).

Beethoven feszes, szaggatott ritmikájú, sötéten hullámzó „magyar” gyászbalett-főtémája (Eroica szimfónia) után most vizsgáljuk meg a hősi hangvételű tétel előbb f-mollban majd c-mollban induló fúga-témájának „szövegkörnyezetét”, a hősi 'fá mi re dó ti lá, szí' jellegzetes verbunkos hangsor lépcsőfokain feltörő, szenvedélyes siratás hangjait (16. kotta).

Részlet Joachim Magyar hegedűversenyének 3. tételéből (Finale Alla Zingara), Op. 11. Lipcse, 1861.

Wieniawski d-moll hegedűversenyének (op. 22, 1862) 3. Allegro moderato (à la Zingara) tételének részlete

Az Eroica-gyászinduló fúga-témája a hősi hangulatot sugárzó, jellegzetes "fá mi re dó, ti lá, szí, verbunkos"-hangsorra épül (amint a tétel fő témája is), és ezzel a hangsorral ellenpontoszza Beethoven a 4. ütem c-moll fúga-témáját. A táncos löktetést a trillás ritmikái sémák tartják fenn: ugyanilyen verbunkos ritmikai fordululát találunk a G-dúr hegedűrománccban is! (12/a. kotta).

Az Eroica-gyászinduló fúgájának „hősi” hangsora a G-dúr románccban, a verbunkos-rész 10–11. ütemében.

Beethoven c-moll vonósnégyesének (op. 18, 1801.) 4. tételében a G-dúr hegedűrománc hősi, verbunkos hangsorát (lásd: 17/a. kotta) „táncolja körül” az 1. hegedű, odarögtönözve az egzotikus „di-re” (e-ef) fordulatot is.

A G-dúr románc di, lá, ti di 'mi re motívumában (a verbunkos téma 10. ütemében) a 17/b. kotta „di-re” fordulata köszön ránk, mely motívum tulajdonképpen az e-moll verbunkos E-dúr hangulati kitérője ('mi, dó re mi szó fá).

De vajon miért írt Beethoven trillát utókéval a fúga-téma 2. ütemének végére, majd pedig az ellenszólamba is, a 3. ütem végére, amikor ez a fájdalmasan hömpölygő fúga-téma enélkül is gyönyörűen ívelne egyre tovább és tovább? Természetesen azért, hogy ennek a szenvedélyes siratássá fokozódó gyászbalettnek a tételt indító fő témájába már előzőleg „betáplál”, táncos alapükletését továbbra is fenntartsa.

A hősi jelleg és hangulat érzékeltetése céljából újra felidéz a fő téma 6-8. ütemében lévő 'fá mi re dó ti lá, szí hangsort (ahol a sforzato jelet a fá (asz) hangra, a hősi hangulattípus meghatározóan fontos, felső sarokhangjára helyezi), de ezúttal másképpen: a merészen, szenvedélyesen fellépő, 'szí (ti) - 'fá lépéssel a fúga-téma hangulata még drámaibbá válik, és a 4. ütemben c-molban induló fúga-témát Beethoven ugyanazzal a hősi hangulatot felidéző verbunkos motívummal ellenpontoszza, amit a G-dúr hegedűrománccban (a 2. téma 10. üte-

A lágyabb, moll jelleg mellett egyidejűleg jelen lévő férfias, dúr karakter Kodály Hány-intermezzójának (Gáti István, Pest, 1802.) befejező részében is megtalálható. Itt a 17/a. kotta hősi hangsora 'fá 'mi re dó ti lá, szí 'fi, 'mi hangsorrá bővül ki, mely hangsor második fele szó fá mi re dó (dúr) hangsorként is értelmezhető. A Kodály Hány-intermezzó elején hallható, figyelemfelkeltő, táncra mozgósító mi fi szí-előtag és az azt követően megszólaló harmonikus moll-főtéma együtt alkotják a befejező részben is hallható, kibővült hangsort.

Verbunkos-téma a III. szimfónia 4. tételének közepén.

Az „egzotikus” erdei ember, Papageno táncos hangvételű, harangjátékkal kísért áriája a Varázsfuvolában (1791. szept. 28.), 2. felvonás 20. szám (F-dúr).

mében) már alkalmazott. Ennek a motívumnak a nyomát megtaláljuk az Eroica-gyászinduló fő témájának egy korábbi vázlatában is (lásd 12/B kottapélda 3.–4. ütemét) (17/a., 17/b. kotta).

A fúga-indítás egész dallamkörnyezete a 'fá, 'szí ti re 'fá hangulati tengelyre, a már említett hősi hangsor sarokhangjaira épül (lásd a 16. kotta), ami itt fontos szemléleti kérdés, hiszen tévútra kerülünk, ha engedünk a funkciós (akkordikus) gondolkodásmód „reflexének”, és a moll hangsor emelt 7. fokára épített szűkített szeptim-akkorddal keverjük azt össze („szí ti re 'fá).

Beethovennek a III. szimfónia gyászindulójához készített első vázlatai 1801-ben keltek. Tudjuk, hogy a gyászinduló-hangulat már ezt megelőzően is, az 1800–1801 táján készült – állítólag Paër „Achillesz” című operájának gyászindulója hatására írt – „Marcia funebre sulla morte d'un Eroe” (Gyászinduló egy hős halálára) című, op. 26 (Asz-dúr) zongoraszonátájának komponálására idején is foglalkoztatta, de majd csak az 1801–1802 körül keletkezett G-dúr hegedűrománc verbunkos-részének kimunkálása során talál rá a lassú verbunkos tánc hősi hangvételű, feszes löktetésű, nemesen ringó zenei stílusára, mint eszközre, aminek meszteri alkalmazása vezet el az Eroica szimfónia híres gyászindulójának megszületéséhez. Beethoven számára szimfóniai voltak a leg-

Mozart G-dúr hegedűversenyének (K.216, 1775 nov. 12.) verbunkos „lassúja” (3. tétel, Andante-részlet).

fontosabbak. Egyéb hangszeres darabjai gyakran csupán előtanulmányoknak tekinthetők ebben az igen fontos alkotói folyamatban.

De a verbunkosban rejlő lehetőségeket nemcsak az Eroica 2. tételében, hanem a 4. tétel büszke, feszes, „huszáros” hangvételű epizód-témájában (Allegro molto) is szívesen alkalmazza: képzeljük csak el a sodró lendületű, magyaros sujtásokból, zsinóros mintákból, paszományokból „összevarrt” témát staccato-jelek nélkül, kötőívvel. A téma hullámzó vonalat követő, egymáshoz „varrt” zsinóros minták sorozata, tehát ebben az esetben szükségtelen konkrét verbunkos dallamforrás után kutatni (18. kotta).

Mozart Varázsfuvolájának (1791) „egzotikus” (talán Lajtán inneni ?...) erdei emberének, Papagenónak vidám, kedves figuráját hasonló, jellegzetesen ringó, a verbunkos táncmuzsika „szabászati” eszköztárából dolgozó muzsika jeleníti meg (19. kotta).

Ugyanezt a lágyan ringó, táncos löktetést érezzük Schubert C-dúr szimfóniáját (a 2.

21. kotta

1. Mariskám - kím
2. Heg - gel.

Mariskám! eszem a szem - e - del Nevez ram Nevez ram Mert megöle - en
jó - kor Ha a' ké - sé - tel - ve A szivemben A szivemben csak te vagy te

Szerdahelyi József 1843–44 körül megjelent „Mariskám...” kezdetű dala, amit nemcsak Ernst, de később Brahms is feldolgozott a 17. magyar tánc 3. dallamaként.

22. kotta

THEMA II.
Andante con molt' espressione.

Solo

III

E

ppp

rubatissimo

Szerdahelyi „Mariskám...” c. dala Ernst darabjában.

23/a. kotta

THEMA III.
Allegretto moderato, con molto spirito.

Truba

leggerissimo

23/b. kotta

Tutti

K

f con moto

Ernst 3. témájának 1. és 2. dallama.

tétel fő témáját) hallgatva. Végül lássunk még egy Mozart-részletet: a G-dúr hegedűverseny (K. 216, 1775. szept. 12) 3. tételének Andante-témáját (20. kotta).

A bécsi mesterekre gyakorolt magyar hatások vizsgálata után most folytassuk Ernst művének tanulmányozását, és vegyük szemügyre annak harmadik magyar dallamát:

III. 2. TÉMA Szerdahelyi József (1804–1851; a kolozsvári színtársulat zenekarának tagja, baritonistája, korrepetitora, 1837-től haláláig a pesti Nemzeti Színház tagja) „Mariskám, Mariskám...” kezdetű dala, amely Szerdahelyi: Négy igen kedves Magyar Népdal című füzetének 1. számaként jelent meg 1843–44 körül. A dallamot Liszt (Magyar Dallok, 2. szám) és Brahms (17. magyar tánc 3. dallama) is feldolgozta (21., 22. kotta).

IV. 3. TÉMA A 3. téma forrásaira Egressy „Mézeshetek” c. körmagyarjának (Pest, 1844) 1., 2. és 5. (Friss) tételében bukkantunk rá. Egressy Béni (eredeti nevén: egressi Galambos Benjamin, 1814–1851); a kolozsvári

színház színésze, 1843-tól a pesti Nemzeti Színház énekarának tagja, kisebb bariton-szerepek alakítója, kora leghíresebb magyar dalszerzője, a Szózat komponistája. A szabadságharcban megsebesült, a táborozások során szerzett betegségében, fiatalon halt meg).

Ernst 3. témájának dallama Egressy 1. (Andalgó) tételének dallamvonalát követi (24/a. kotta), de Ernst 1. ütemében felismerhetők Egressy 2. (Lelkes) tétele 1. ütemének előkével „megcsípett”, ütemesen lüktető tizenhatodjai is (24/b. kotta). Ernst 3. témájának van még egy másik magyar dallama is: Egressy körmagyarjának 5. számából a 9–16. ütem dallamát hozza, leegyszerűsített változatban (24/c. kotta). Egressy 2. (Lelkes) tételének ritmikus lüktetését Id. Johann Strauss: „Nádor-Kör Palotás-Tánc. Új társastánc magyar nemzeti dallok után” (Op. 214, Bécs, 1848, első előadás: Bécs, Sperl, 1847. dec. 18.) című, István főherceg nádorrá választása alkalmával komponált művének 5. számú (Ujjongó) tételében is megtaláljuk, de még nagyobb hasonlóságot találunk egy Bécsben megjelent, másik körmagyarban.

Ernst 3. témájának első két üteme (és Johann Straussé is) hasonlít ugyanis Szélessi Jacob: Vissza-Emlékezés című 1848-ban, Bécsben kiadott körmagyarjának (OSZK Zeneműtára, Mus. pr. 3620) 1. (Andalgó) és 6. (Kézfogó) tételének első két ütemére (lásd: Studia M. 32, 1990, 204. l.) (25., 26. kotta).

Itt jegyezzük meg, hogy Major Ervin Ernst 3. témájának forrásaként a Bihari-tematikus katalógus 75. és 81. számát tünteti fel: a Koronációs Magyar, és a talán Biharitól való, Andante feliratot viselő táncot, amely Hunyady János Keresztély neve alatt, „National Ungarische für den Csakan allein...” címmel jelent meg Bécsben, 1824-ben, 2. szám (lásd OSZK Zeneműtár Mus. pr. 15145). További forrásként említi a Primatiális Lassu Magyar és Szerdahelyi „Mariskám...” kezdetű dalát.

Végül, az általunk forrásként feltüntetett művek alapján megállapíthatjuk, hogy Ernst 1840-ben, Pesten még nyilvánvalóan csak a „Prímási magyar nótát” és annak variációit

MÉZESHETEK Kör magyar.

24/a. kotta

Moderato.

1. Andalgó.

Károcsy B. 24

24/b. kotta

Lelkes.

24/c. kotta

Részletek Egressy „Mézeshetek” c. körmagyarjából (1844).

25. kotta

1. Andalgó*

pl(4)

Szélessi (Breiter) Jacob „Vissza-émlékezés” c. kórtánc 1. tételének (Bécs, 1848) indítása (1-2. ütem) Ernst 3. témájára emlékeztet.

26. kotta

151 Ujjongó*

Id. Johann Strauss „Nádor kör” című (Op. 214, Bécs, 1848) társas tánc 5. (Ujjongó) tételének 1-2. üteme szintén Ernst 3. témájának indításához hasonló.

játszhatta, hiszen Szerdahelyi és Egressy említett művei csak 3–4 évvel később jelentek meg. A Honművész sem tesz említést róluk, pedig Szerdahelyi és Egressy 1851-ben, Sárközy pedig 1876-ban halt meg, tehát Ernst pesti fellépésének idején mindannyian élő, ismert szerzők voltak.

Legutóbb Sarasate Cigánydalok című (1878) művének magyar zenei forrásait tanulmányoztuk, ezúttal pedig a XIX. sz. első felében működött híres európai hegedűsök magyar zenei kötődéseit igyekeztünk a figyelem középpontjába állítani. Megismerhettünk egy brünni születésű, nagy hegedűművészt, korának második Paganinijét, Böhm József hegedűiskolájának egyik nagy gyümölcsét, aki a magyar szabadságharc idején írt egy virtuóz hegedűdarabot „Magyar dallamok” címmel, mintegy örökül hagyva azt ránk... Magyar hegedűsnek való, szép feladat lenne újra megszólaltatni.

Rakos Miklós

Magyar borok és világhírű zeneszerzők

Az európai szellemi élet sok nagyságáról tudjuk, hogy kedvelte a magyar bort. Nem túlzunk tehát, ha azt állítjuk, hogy hazánk Európa kultúrájának gazdagításához – közvetve – azzal is hozzájárult, hogy borraival az idegen művészeket is alkotásra inspirálta.

L. van Beethoven (1770–1827), minden idők egyik legnagyobb zeneköltője leveleinek gyűjteményébe beleolvasva, nem csak azon csodálkozhatunk el, hogy milyen sok magyart ismert, hanem azon is, hogy mennyire kedvelte és becsülte a jó magyar bort.

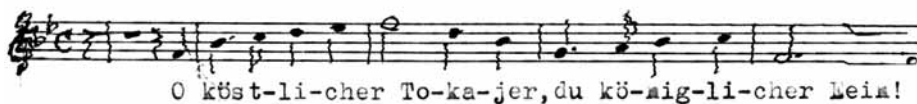
Legkedvesebb magyar bora az akkor híres Sashegyi Kadarka volt. Magyarországi látogatásain mindig ezt fogyasztotta. De **Brunszvik Ferencz** gróf révén is gyakran hozzájutott magyar borhoz. Beethoven egy-egy Bécsben kapott borküldeményhez meghívta néhány meghittebb barátját és azokkal együtt fogyasztotta el. „*Valahányszor a borodat isszuk* – írja 1806-ban Ferencz grófnak – *mindig leiszunk Téged, vagyis iszunk az egészségedre*”. Néhány évvel később ezzel kezdi egyik levelét, amelyet szintén Brunszvik grófnak küldött: „*Ezer köszönet Barátom a nektárért...*”. A Sashegyi Kadarka mellett – más leveleiben – szerepel, mint különlegesség a Ménesi vörös aszú és a Ruszti aszúbor is. Ezekhez a különleges borokhoz is magyar ismerősei juttatták a Mestert.

Beethoven nem csak akkor fogyasztott magyar bort, amikor azt ajándékba kapta, hanem bécsi törzsvendéglőiben is ilyet rendelt. Meg is kapta mindenütt, ha nem is mindig a legjobb minőségben. De volt úgy is, hogy a legjobbat tették eléje. Például, amikor a magyar születésű **Jahn Ignác**-nak a Himmelpforte utcában lévő vendéglőjében járt, ahol a jó bor hatására még a zongorához is leült.

A levelek és feljegyzések alapján mondhatjuk, hogy Beethoven általában magyar bort fogyasztott. Rajnamenti hazájának borát csak rövidebb halála előtt kívánta meg. De már nem ihatott belőle, mert mire a bor Bécsbe érkezett és a vámhivatalban elvégezték a szükséges formalitásokat, Beethoven annyira beteg volt, hogy nem tudta a bort megízlelni.

F. Schubert (1797–1828) – a „*dalki-*

rály” – 18 éves korában, amikor még egyetlen magyar ismerőse sem volt, amikor a magyar bort még hírből is alig ismerte, kezébe került **Bacsányi János** neves költőnk feleségének, **Baumberg Gabriella** osztrák költőnőnek 1800-ban megjelent verseskötete. Ebben volt egy három versszakos költemény, amelynek címe: „*Lob des Tokajers*” (= A tokaji dícsérete). Schubertnek nagyon megtetszett ez a költemény. Elhatározta, hogy megzenésíti. 1815. augusztus 25-én megszületett a költemény zenéje. Íme mutatóban az első sor:

A bájos költemény magyarul – Kunszery Gyula fordításában így dicséri a tokajit:

Királyi bor, mit termett
A szép Tokaj vidék,
A lantom régen ernyed,
S te dalra zendítéd.
Rég várt gyönyörrel engem
Új életre szítsz,
És félig holt szívemben
Meleg napfényt derítsz.
A lantom régen ernyed,
S te dalra zendítéd,
Királyi bor, mit termett
A szép Tokaj vidék.

A versről tudni illik, hogy az első versszak – németül – be volt faragva a budafoki M. Kir. Pincemesteri Tanfolyam (alapítva 1901) tanpincéjében felászkolt 45 hl-es fahordó elülső fenekébe. Sajnos a hordót a „Rákosi korszakban” elpusztították.

Schubert második nevezetes esete a magyar borral, **Hüttenbrenner Anselm** (1794–1868) német zeneszerzővel való ismeretségéhez kötődik.

Hüttenbrenner szilveszteri dalt komponált egy Tolna megyei ismerős földbirtokosnak. A dallal a megrendelő meg volt elégedve. Amikor a honorárium után érdeklődött, a zeneszerző kijelentette, hogy baráti szívességgé volt, tehát nem fo-

gad el pénzt érte. Gavallérságát nem bánta meg, mert egy kis hordó bort kapott. Valódi szekszárdi sötétvörös óbort.

Amikor Bécsbe 1818. február 23-án a becses küldemény megérkezett, Hüttenbrenner meghívta vacsorára néhány barátját, köztük Schubertet is. Ő volt a társaság díszjele. A vacsorához a szekszárdi Kadarka bort fogyasztották. Schubertnek nagyon ízlett az addig számára ismeretlen vörösbor. Pontban éjfélkor, Schubert elvonult a társaságtól. Egy vele csaknem azonos nevű költő – **F. Schubart** – verses kötetében aznap olvasott költemény „*Die*

Forellen” (= A pisztrángok) megzenésítésébe kezdett. Jó félóra múlva befejezte a munkát és maga mutatta be a társaságnak az egyik legszebb dalát. A dal annyira kedvence lett, hogy egy zongoraötösében (Forellen quintett) is igen szépen feldolgozta, melyen azóta is érezhető a „*jó, szinte feketének mondható, erős szekszárdi óbort*” hatása.

Liszt Ferencz (1811–1886) a 19. század nagy romantikus zeneszerzője, minden idők legünnepeltebb zongoraművésze, érthetően – hiszen mindég magyar származásának vallotta magát – számos tanújelét adta a szekszárdi vörösbor iránt érzett rokonszenvének. Ő azonban nem vörösbornak, még csak nem is bikavérnek, hanem egyenesen „*szekszárdi nektárnak*” nevezte azt az italt, mellyel 1846-ban – első szekszárdi látogatása alkalmával – **báráro August Antal** asztalánál ismerkedett meg. Liszt XIV. magyar rapszódiaját is a jóitalú szekszárdi Kadarkának köszönheti a zenekedvelő világ.

A „*hirhedt zenésze a világnak*” nem csak kedvelője, de egyik lelkes propagálója is volt a „*szekszárdi nektár*”-nak. Így például az ő rendelkezésével jutott el a nemes ital IX. Pius pápa asztalára, vagy a 19. század egyik legjelesebb kémikusához, **Justus von Liebig** báróhoz.

Dr. Mercz Árpád

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623
Nytva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

Minden ami a fújáshoz kell!

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzsikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

• a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját kínáljuk: nálunk ezeket nem csak megrendelheti,

kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.

- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka. **Így magától értetődő a garancia...**

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14., Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158, E-mail: fontrade.music@axelero.hu

BM DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

December 7. 9.30 és 11.00 Duna Palota
Kicsinyek Zenélő Órája/Gyermekbérlet 3.
 „Bécsi mesterek” A világ egyik leghíresebb zenei fővárosát idézzük, Mozart, Schubert, Strauss zenéjével
 Vez.: Deák András
 Műsorvezető: Zelinka Tamás

December 19. 19.00, Duna Palota
Téli bérlet 6. Sibelius: Finnlandia
 Ibert: Fuvolaverseny
 Rózsa Pál: Zene 55 előadóra (ösbemutató)
 Grofé: Grand Canyon szvit
 Km.: ifj. Kovács Imre (fuvola)
 Vez.: Deák András

December 15. 20.00, Duna Palota
Duna koncert
 Vez.: Deák András

December 26. 20.00 Duna Palota
Duna koncert Vez.: Deák András

December 30. 20.00, Duna Palota
Duna koncert Vez.: Deák András

BUDAFOKI DOHNÁNYI ERNŐ SZIMFONIKUS ZENEKAR

UNIVERSITAS

2003. december 12. péntek 19.30
Zeneakadémia

Schumann: Der Glück von Edelhall
 Sibelius: Hegedűverseny
 Dohnányi: II. szimfónia
 Km.: Baráti Kristóf Honvéd Férfikar
 (karigazgató: Hollerung Gábor)
 Vez.: Leon Botstein (USA)

A ZENE TITKAI – Ifjúsági hangversenysorozat szombat délelőttönként 11 órakor a **Budafoki Városháza dísztermében**

VOX HUMANA – Közös hangversenysorozat a Budapesti Akadémiai Kórustársasággal (karigazgató: Balassa Ildikó)

Február 16. hétfő 19.30 Zeneakadémia
 Bizet: Carmen
 Km.: Honvéd Férfikar
 (karigazgató: Pálincás Péter)
 Vez.: Hollerung Gábor
 (karigazgató: Pálincás Péter)
 Vez.: Hollerung Gábor

A MEGÉRTHETŐ ZENE

Családi hangversenysorozat karmesteri magyarázattal vasárnap délelőttönként 11 órakor a Zeneakadémián Hollerung Gábor vezényletével

2004. január 18. – „Az idillikus”
 Beethoven: VI. (Pastorale) szimfónia

2004. február 22. – „A barbár”
 Bartók: A csodálatos mandarin

2004. április 18. – „A tökéletes”
 Händel: A Messiás

VÁROSHÁZI HANGVERSENYESTÉK

péntek esténként 19 órakor a Budafoki Városháza dísztermében

December 19.

Mozart: Szóktetés a szerájból – nyitány
 Mozart: Fuvola-hárfa verseny, K. 299.
 R. Strauss: Metamorfózisok
 Mozart: B-dúr szimfónia, K. 319.
 Vez.: Werner Gábor

Január 9. – Újévi hangverseny
 Vez.: Hollerung Gábor

Február 20. – Ajándékhangverseny
 „A jövő budafoki sztárjai”

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG

December 8. Dohnányi bérlet
 Kodály: Nyári este
 Beethoven: IX. szimf., d-moll, Op. 125
 Km.: Fekete Attila, Sümegei Eszter,
 Wiedemann Bernadett, Kálmándi Mihály és
 a Magyar Állami Operaház Énekkara
 Vez.: Kovács János

Január 19. Dohnányi bérlet
 Schubert: VII. Szimf., C-dúr, D. 944
 Bizet-Scsedrin: Carmen-szvit vonós és ütős hangszerekre
 Vez.: Rico Saccani

Január 20. Mahler bérlet
 Schubert: VII. Szimf., C-dúr, D. 944
 Bizet-Scsedrin: Carmen-szvit vonós és ütős hangszerekre
 Vez.: Rico Saccani

Február 16. Kodály bérlet
 Bizet: Az arles-i lány –szvit
 Saint Saëns: 3. Csellóverseny, a-moll, op. 33
 Debussy: Három noktürn
 Ravel: La Valse
 Km.: Fenyő László
 Vez.: Lukács Ervin

DANUBIA IFJÚSÁGI SZIMFONIKUS ZENEKAR

December 8. 19.30 Zeneakadémia
 Erkel: Hunyadi László – nyitány
 Grieg: a-moll zongoraverseny
 Bartók: A kékszakállú herceg vára
 Km.: Hlavacsek Tihamér,
 Szabóki Tünde, Kovács István
 Vez.: Héja Domonkos

2004. január 28. 19.30 Zeneakadémia
 Prokofjev: Klasszikus szimfónia
 Hacsaturján: Hegedűverseny
 Sosztakovics: 9. szimfónia
 Km.: Rafal Zambrzycki-Payne
 Vez.: Héja Domonkos

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR

December 7. Debreceni Egyetem Konzervatóriuma
 Unokák-nagyszülők koncertsorozat („D”)
 Ismerjük meg közelebbről! – az ütőhangszerek

Hangszerbemutató, ütős kamarazene
 Haydn: G-dúr R (Üstdob) szimfónia II. tétel
 Bizet: Carmen-szvit – részletek
 Km.: TALAMBA ütőegyüttes
 Műsorvezető: Fenyő Gábor
 Vez.: Kollár Imre

December 10. Bartók terem
 A kilencedik („B”) bérlet
 Mahler IX. szimfónia
 Vez.: Kollár Imre

December 18.
 Kocsár Miklós szerzői est – Capriccio
 Gordonkaverseny
 Az éjszaka képei
 Oratórium Juhász Ferenc költeményei alapján
 Km.: Mérei Tamás, Busa Tamás,
 Bódi Marianna
 Vez.: Kocsár Balázs

Január 1. Bartók terem – Újévi koncert

Január 8. Bartók terem
 Cherubini: Requiem
 C. Franck: d-moll szimfónia
 Km.: Debreceni Kodály Kórus
 Vez.: Massimo Niccolai

Január 15. Bartók terem
 Vaughan Williams: Flos Campi
 Puccini: Missa di Gloria
 Vez.: Szabó Sipos Máté

Január 22. Bartók terem
 Vez.: Ács János

Február 4. Budapest, Zeneakadémia
 Fauré: Pelléas et Mélisande
 Beethoven: G-dúr zongoraverseny
 Ravel: Bolero
 Vez.: Kollár Imre

Február 24. Debreceni Egyetem, Aula
 Mozart: A-dúr klarinétverseny
 Beethoven: VI. szimfónia
 Vez.: Szabó János, Kollár Imre

Február 29. Debreceni Egyetem Konzervatóriuma
 Szedjük szét és rakjuk össze!
 Beethoven: VI. szimfónia
 Műsorvezető: Fenyő Gábor

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

December 6. 18.00 Győri Nemzeti Színház
KÉSZ hangverseny
 Vez.: Medveczky Ádám

December 11. 19.00 Richter Terem
Richter bérlet
 Mozart: Varázsfuvola-nyitány
 Beethoven: G-dúr zongoraverseny
 Mozart: Esz-dúr szimfónia KV. 543
 Km.: Falvai Katalin (zongora)
 Vez.: Medveczky Ádám

December 17. 11.00 Richter Terem
 Nyugdíjas Szöv.
 13.00 Richter T. általános isk.
 Vez.: Adolf Vasicek

December 22. 19.00**Evangelikus Öregtemplom***Oratórium bérlet*

Vivaldi: Glória

Puccini: Messa di gloria

Km.: A Magyar Állami Operaház ének-

művészei, Veszprém Város Vegyeskara

Vez.: Medveczky Ádám

Február 2. 19.00 Győr Richter terem*Richter bérlet*

Dvořák: Két szláv tánc

Dvořák: Hegedűverseny

Dvořák: IX. szimfónia („Az új világból”)

Km.: Jávorkai Sándor

Vez.: Medveczky Ádám

Február 9. 19.00 Richter terem

Farsangi hangverseny

Február 10. 19.00 Mosonmagyaróvár

Farsangi hangverseny

Február 14. 19.00 Keszthely*Filharmóniai bérlet*

Orff: Carmina Burana

Km.: A Magyar Állami Operaház

énekművészei, Nemzeti Énekkar

Vez.: Medveczky Ádám

Február 16. 19.00**Székesfehérvár Vörösmarty Színház***Műsor mint 14-én***Február 17. 19.00****Veszprém Egyetemi Aula***Műsor mint 14-én***Február 18. 19.00, Győr Richter terem***Műsor mint 14-én***MAGYAR RÁDIÓ****SZIMFONIKUS ZENEKARA****December 9. 19.30 Zeneakadémia***Vásáry-bérlet IV/3*

Liszt: Tasso – szimfonikus költemény

Bartók: II. zongoraverseny

Kodály: Nyári este, Háry János –szvit

Km.: Jandó Jenő

Vez.: Vásáry Tamás

December 10. 19.00 Székesfehérvár,**Vörösmarty Színház***Műsor: mint 9-én*

Vez.: Vásáry Tamás

December 23. 19.30 Zeneakadémia*Oratórium-bérlet VI/1*

Händel-Mozart: Messiás

Km.: MR Énekkara

Vez.: Strausz Kálmán

Január 13. 19.30 Zeneakadémia**Január 8. 19.00 Győr,****Richter terem****Január 12. Szombathely,****Bartók terem**

Debussy: Egy faun délutánja

Lalo: Spanyol szimfónia

Dukas: A bűvészinas – szimfonikus scherzo

Bizet: Carmen – szvit

Km.: Lendvay József

Vez.: Vásáry Tamás

Január 21. 19.30 Zeneakadémia

Richard Strauss: Salome – Hétfátyoltánc

Richard Strauss: A rózsalovag – szvit

Richard Strauss:

Imígyen szóla Zarathustra – szimfonikus

költemény

Vez.: Ligeti András

Január 27. 19.30 Zeneakadémia

70 éves Kocsár Miklós

Metamorfózisok

Concerto lirico – mélyhegedűre és zenekarra

Az éjszaka képei – oratórium

Km.: Szűcs Máté

Vez.: Kocsár Balázs

Február 5. 19.30 Olasz Kultúrintézet

Giovanni Gabrieli: Szonáták és canzonák

Horváth Balázs: új mű (bemutató)

Respighi:

Róma kútjai – szimfonikus költemény

Róma fenyői – szimfonikus költemény

Vez.: Kovács János

Február 11. 19.30 Zeneakadémia*Oratórium-bérlet*

Mozart:

Vesperae solennes de confessore K. 339.

Mozart: Exsultate jubilate! K. 165

Orbán György: Missa quarta

Km.: a Magyar Rádió Énekkara

(karig.: Strausz Kálmán)

Vez.: Kovács László

Február 20. 19.30 Olasz Kultúrintézet

Webern: Nyári szélben

Webern: Hat zenekari darab, Passacaglia

Mahler: X. szimfónia – Adagio

Vez.: Fischer Ádám

Február 24. 19.30 Zeneakadémia*Oratórium bérlet*

Brahms: Német requiem

Vez.: Fischer Ádám

MATÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR**December 4. 19.30 Budapest****Kongresszusi Központ***Világberlet (2)*

Berlioz: Római karnevál – nyitány

Ravel: G-dúr zongoraverseny

Muszorgszkij: Egy kiállítás képei

Km.: Jandó Jenő – zongora

Vez.: Kobayashi Ken – Ichiro

December 5. 19.30 Matáv Zeneház

Benkó Dixieland Band koncert

December 9. 19.30 MTA*Kamarabérlet (3)*

Bach: III. Brandenburgi verseny BWV 1048

Mozart: D-dúr induló KV 320/a

D-dúr „Postakürt” szerenád KV 320

December 10. 19.00**Nemzeti Múzeum***Múzeum bérlet (3)*

Bach: III. Brandenburgi verseny BWV 1048

Mozart: D-dúr induló KV 320/a

D-dúr „Postakürt” szerenád KV 320

December 17. 19.30 Zeneakadémia*Concerto bérlet (2)*

Mahler: 10. szimfónia – Adagio

Beethoven: 9. szimfónia

Km.: Énekes szólisták,

Magyar Rádió Énekkara

Vez.: Ligeti András

December 18. 19.30 Zeneakadémia*Szimfónia bérlet (1)**Műsor mint 17-én.***Január 6. 19.30 MTA***Kamarabérlet (4)*

Bach: IV. Brandenburgi verseny BWV 1049

Mozart: D-dúr induló KV 189/c

D-dúr „Collorredo” szerenád KV 189/b

Január 7. 19.00 Nemzeti Múzeum*Múzeum bérlet (4)*

Bach: IV. Brandenburgi verseny BWV 1049

Mozart: D-dúr induló KV 189/c

D-dúr „Collorredo” szerenád KV 189/b

Január 13. 18.00 MTA*Koraesti bérlet (3)*

Sibelius: Hegedűverseny

Csajkovszkij: 4. szimfónia

Km.: Kokas Katalin – hegedű

Vez.: Toshihiko Matsunuma

Január 14. 19.30 Zeneakadémia*Rapszódia bérlet (3)*

Schumann: Manfréd nyitány

Sibelius: Hegedűverseny

Csajkovszkij: 4. szimfónia.

Km.: Kokas Katalin – hegedű

Vez.: Toshihiko Matsunuma

Február 5. 19.30 Zeneakadémia*Concerto bérlet (3)*

Ravel: Bolero

Vukán: Zongoraverseny

Sosztakovics: Jazz szvit No.2.

Km.: Vukán György – zongora

Vez.: Ligeti András

Február 6. 19.30 Zeneakadémia*Világberlet (3)*

Ravel: Bolero

Vukán: Zongoraverseny

Sosztakovics: Jazz szvit No.2

Km.: Vukán György – zongora

Vez.: Ligeti András

Február 12. 18.00 MTA Koraesti bér. (4)

De Falla: A bűvös szerelem

Brahms: D-dúr szerenád

Km.: Meláth Andrea – ének

Vez.: Ligeti András

Február 13. 19.30 Zeneakadémia*Rapszódia bérlet (4)*

Smetana: Az eladott menyasszony – nyitány

De Falla: A bűvös szerelem

Brahms: D-dúr szerenád

Km.: Meláth Andrea – ének

Vez.: Ligeti András

Február 17. 19.30 MTA*Kamarabér. (5)*

Bach: V. Brandenburgi verseny BWV 1050

Mozart: D-dúr induló KV 213/b

D-dúr szerenád KV 213/a

Február 18. 19.00 Nemzeti Múzeum*Múzeum bérlet (5)*

Bach: V. Brandenburgi verseny BWV 1050

Mozart: D-dúr induló KV 213/b

D-dúr szerenád KV 213/a

Február 25. 19.30 Zeneakadémia*Szimfónia bérlet (2)*

Beethoven: Esz-dúr zongoraverseny

Berlioz: Fantasztikus szimfónia

Km.: Jandó Jenő – zongora

Vez.: Ligeti András

MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

December 3. 19.30 Zeneakadémia*Lukács Miklós bérlet*

Aharon Harlap: Apám nem mond áldást a kenyérré – magyarországi bemutató
 Mendelssohn: Hegedűverseny
 Csajkovszkij: I. szimfónia
 Km.: Maria Teresa Uribe, Ágoston András
 Vez.: Yaron Gottfried (Izrael)

December 6. 11.00 és 14.30**HM Kult. és Szabadidő Közp.***Unokák és nagyszülők hangversenyei*

Vivaldi: Az ősz
 Mendelssohn: Hegedűverseny – rész.
 Glinka: Ruszlán és Ludmilla – nyitány
 Km.: MÁV Szimfonikus Zenekar hegedű-
 művészei
 Vez.: Kökényessy Zoltán

December 11. 19.30 Zeneakadémia*Lukács Miklós bérlet*

Mozart: Don Giovanni – nyitány
 Hidas: Kürtverseny
 Mahler: V. szimfónia
 Km.: Szőke Zoltán
 Vez.: Gál Tamás

Január 29. 19.30 Zeneakadémia*Lukács Miklós bérlet*

Haydn: C-dúr szimfónia Nr. 60 (A szórakozott)
 Haydn: D-dúr gordonkaverseny
 R. Strauss: Metamorfozisosok
 Mancusi: Koncert – zenekarra
 (magyarországi bemutató)
 Km.: Onczay Csaba
 Vez.: Guido Mancusi – Ausztria

Február 26. 19.30 Zeneakadémia*Lukács Miklós bérlet*

Schubert: V. szimfónia
 Liszt: A-dúr zongoraverseny
 Kodály: Budavári Te Deum
 Km.: Jandó Jenő, Debreceni Kodály Kórus
 Vez.: Medveczky Ádám

Február 12. 19.30 Zeneakadémia*Erdélyi Miklós bérlet*

Johann Strauss est
 Km.: Iván Ildikó és Kovácsné István
 Vez.: Gál Tamás

Február 14. 11.00 és 14.30**HM Kult. és Szabadidő Központ***Unokák és nagyszülők hangversenyei*

Mendelssohn: Olasz szimfónia
 Vez.: Hollerung Gábor

Február 26. 19.30 Zeneakadémia*Lukács Miklós bérlet*

Schubert: V. szimfónia
 Liszt: A-dúr zongoraverseny
 Kodály: Budavári Te Deum
 Km.: Jandó Jenő, Debreceni Kodály Kórus
 Vez.: Medveczky Ádám

A MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR

December 1. Mesterbérlet**Miskolci Nemzeti Színház, 19. 30.**

Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Mendelssohn: III: a-moll „Skót” szimfónia
 Csajkovszkij: VI. h-moll szimfónia
 Vez.: Carolos Trikolidis

December 8. Népszerű bérlet**Miskolci Nemzeti Színház, 19. 30.**

Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Schubert: h-moll „Befejezetlen” szimfónia
 Mozart: A-dúr zongoraverseny, KV. 488.
 Mahler: I. D-dúr „Titan” szimfónia
 Vez.: Kovács László
 Zongora: Frankl Péter

December 18. Selyemréti Szt. István**Templom 19. 00.**

Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Karácsonyi hangverseny

Január 2. Miskolci Nemzeti Színház, 19. 30.

Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Újévi hangverseny
 Ének: Eperjesi Erika, Bretz Gábor
 Vez.: Kovács László

Január 3. Miskolci Nemzeti Színház, 19. 30.

Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Újévi hangverseny
 Ének: Eperjesi Erika, Bretz Gábor
 Vez.: Kovács László

Január 4. Miskolci Nemzeti Színház, 10.30.

Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Újévi hangverseny
 Ének: Eperjesi Erika, Bretz Gábor
 Vez.: Kovács László

Január 20.**Miskolci Szimfonikus Zenekar****Budapest, Zeneakadémia**

Schubert: h-moll „Befejezetlen” szimfónia
 Mozart: A-dúr zongoraverseny
 Mahler: I. D-dúr „Titan” szimfónia
 Vez.: Kovács László
 Zongora: Krausz Adrienne

Február 9. Szezonbérlet**Miskolci Szimfonikus Zenekar**

Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány
 Schumann: a-moll csellóverseny
 Brahms: III. F-dúr szimfónia
 Vez.: Vashegyi György

Február 16. Népszerű bérlet**Miskolci Nemzeti Színház, 19.30.**

Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Kodály: Galántai táncok
 Francaix: Klarinétverseny
 Gershwin: Kék Rapszódia
 Gershwin: Dalok
 Klarinét: Varga Gábor
 Ének: Marton Éva
 Vez.: Kovács László

Február 17. Budapest, Zeneakadémia

Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Kodály: Galántai táncok
 Francaix: Klarinétverseny
 Gershwin: Kék Rapszódia
 Gershwin: Dalok
 Klarinét: Varga Gábor
 Ének: Marton Éva
 Vez.: Kovács László

Február 23. Mesterbérlet**Miskolci Nemzeti Színház, 19. 30**

Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Csajkovszkij:
 I. b-moll zongoraverseny, No.1., op.23.
 Rimszkij-Korszakov: Seherzade, op. 21.
 Vez.: Matsunuma Toshihiko
 Zongora: Oravecz György

Február 26. Zenepalota,**Bartók terem, 19. 00.**

Miskolci Szimfonikus Zenekar
 Vezényel: David Curtis

NEMZETI FILHARMONIKUSOK

December 1. 19.30**Budapest Kongresszusi Közp.***Bérleten kívüli hangverseny*

Verdi: Requiem
 Km.: Nemzeti Énekkar
 (karig.: Antal Mátyás)
 Cserna Ildikó, Németh Judit, Bándi János,
 Kovács Kolos (ének)
 Vez.: Kobayashi Ken-ichiro

December 6. 19.30 Zeneakadémia*Ferencsik-bérlet/3*

Brahms: Párkák éneke, op. 89
 Sibelius: d-moll hegedűverseny, op. 47
 Sztarvinszkij: Csillagarcú (Zvezdólkij)
 Schönberg: Három szatíra Op. 28
 Ravel: Antik menüett
 Ravel: Spanyol rapszódia
 Km.: Nemzeti Énekkar
 Karig.: Antal Mátyás)
 Szergej Krilov (hegedű)
 Vez.: Kocsis Zoltán

December 19. 19.30 Zeneakadémia*Somogyi-bérlet/3*

J. S. Bach: Karácsonyi oratórium
 (I., II., IV., VI. kantáta)
 Km.: Nemzeti Énekkar (karig.: Antal Mátyás)
 Korondi Anna, Németh Judit,
 Timothy Bentch, Kovács István
 Vez.: Vashegyi György

December 22. 19.30 Zeneakadémia*Klemperer-bérlet/3*

Brahms: II. (B-dúr) zongoraverseny, op. 83
 Schubert: VI. szimfónia
 Km.: Ránki Dezső
 Vez.: Kocsis Zoltán

Január 12. 19.30 Zeneakadémia*Somogyi-bérlet/4***Január 13. Békéscsaba, Jókai Színház**

Schönberg: Öt zenekari darab, op. 16

J. Strauss: Déli rózsák
 J. Strauss: Bor, dal, asszony...
 Berg: A bor – hangversenyária
 Webern: I. kantáta
 J. Strauss: Kincskereső
 Schönberg-Kocsis:
 Hat kis zongoradarab, op. 19
 J. Strauss: Császárkeringő
 Km.: Nemzeti Énekkar (karig.:
 Antal Mátyás), Yvonne Russel-Harris
 Vez.: Kocsis Zoltán

Január 18. Millenáris Teátrum*Ifjúági bérlet/2 – „Népzene”*

Műsoron népdalok, cigányzene, Rózsavölgyi
 Márk, Erkel, Kodály, Bartók, Bartók-Kocsis,
 de Falla, Sztarvinszkij művei
 Km.: Hajnóczy Júlia, Maria Teresa Uribe,
 Ambrus Ákos, Sánta Ferenc és cigányzene-
 kara
 Házigazda: Geszti Péter
 Műsorvezető: Batta András
 Vez.: Hamar Zsolt

Január 25. 19.30 Zeneakadémia*Ferencsik-bérllet/4*

Petrovics Emil: Jónás könyve
 Brahms: II. (D-dúr) szimfónia, op. 73
 Km.: Nemzeti Énekkar
 (karig.: Antal Mátyás), Fekete Attila, Busa Tamás, Rozsos István, Tóth János
 Vez.: Hamar Zsolt

Január 30. 19.30 Zeneakadémia*Somogyi-bérllet/5*

Honegger: V. szimfónia
 Ravel: Seherezáde-dalok
 Berlioz: Fantasztikus szimfónia
 Km.: Sylvie Brunet
 Vez.: Sege Baudo

Február 6. Pécs, POTE Aula**Február 7. Zeneakadémia***Ferencsik-bérllet/5***Február 9. Sopron, Művelődési Központ**

Ravel: La Valse
 R. Strauss: A rózsalovag – szvit
 Sztravinszkij: Tűzmadár – balett
 Vez.: Berkes Kálmán

Február 19. 19.30 Zeneakadémia*Klemperer-bérllet/4*

Rossini: A sevillei borbély – nyitány
 Paganini: IV. (d-moll) hegedűverseny
 Mendelssohn: Skót szimfónia, op. 56
 Km.: Salvatore Accardo
 Vez.: Hamar Zsolt

Február 22. 11.00 Millenáris Teátrum*Ifjúsgági bérllet/3 – „Dzsessz”*

Műsoron: Oscar Peterson, Count Basie
 Dave Brubeck szerzeményei
 Gershwin: Kék rapszódia,
 Bernstein: West Side Story
 Km.: a Nemzeti Filharmonikusok fűvós
 szőlístái, Oravecz György
 Házigazda: Geszti Péter
 Műsorvezető: Batta András
 Vez.: Hamar Zsolt

Február 27. Debrecen, Bartók Terem**Február 29. Zeneakadémia Somogyi-bérllet/6**

Wagner: Parsifal – előjáték
 Chopin: E-dúr noktürn
 Frere Jacques
 Mahler: Vándorlegény-dalok
 Mahler: I. szimfónia
 Vez.: Kocsis Zoltán
Breitner Bérllet

Egyetemi bérllet a PTE Orvosi karának Aulájában (19.30)**III. december 11. Pécsi Szimfonikus Zenekar**

Vez.: Hamar Zsolt
 Km.: Kertesi Ingrid – ének
 Tímár Judit – fuvola
 Balikó Tamás – narrátor
 Pannon Volán Rt. Bartók Béla Férfikara
 Műsor: Schönberg:
 Egy varsói menekült, op.46.
 Ibert: Fuvolaverseny
 Mahler: IV. szimfónia, G-dúr

IV. január 14. Pécsi Szimfonikus Zenekar

Vez.: Hamar Zsolt
 Km.: Sturcz László – oboa
 Műsor: J. Strauss: Denevér nyitány
 R. Strauss: Oboaverseny, D-dúr, AV. 144.
 Csajkovszkij: IV. szimfónia, f-moll, op. 36.

V. február 5. Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Vez.: Berkes Kálmán
 Műsor: Ravel: La Valse
 R. Strauss: Rózsalovag – szvit,
 AV. 145. (1945)
 Stravinsky: Tűzmadár – balett zene

B. sorozat I. hangverseny január 28. Pécsi Szimfonikus Zenekar

Vez.: Ligeti András
 Km.: Váradi Marianna – ének
 Műsor: R. Strauss: Don Juan szimfonikus költemény, op. 20.
 Schubert: VI. szimfónia, C-dúr, D.589.
 Schubert: Rosamunda nyitány D.797.
 R. Strauss: Négy utolsó ének AV.150.
 R. Strauss: Hétfátyoltánc a Salome c. operából, op.54.

C. sorozat I. hangverseny február 25. Pécsi Szimfonikus Zenekar

Vez.: Rico Saccani (Olaszország)
 Műsor: Mendelssohn: I. szimf., c-moll, op. 11.
 Puccini: Capriccio sinfonico
 Respighi: Róma fenyői

Oratórium bérllet a Pécsi Bazilikában 2003–2004 (19.30)**II. december 17. Pécsi Szimfonikus Zenekar**

Vez.: Howard Williams (Anglia)
 Km.: Kiss Noémi, Megyesi Schwartz Lúcia,
 Szappanos Tibor
 Kovács István, Pécsi Bach Énekegy.
 kargigazgató: Lakner Tamás
 Műsor: Händel: Messiás

SZEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR**December 1. 19.00 Szegedi Nemzeti Színház**

Mozart: Requiem, d-moll, K. 626
 Balett előadás
 Km.: énekművészek, Vaszy Viktor Kórus
 Koreográfus: Juronics Tamás
 Vez.: Gyüdi Sándor

December 7. 11.00 Szegedi Nemzeti Színház Matiné-bérllet/2

„MADARAK”
 Rossini: A tolvaj szarka – nyitány
 Haydn: Szimf. nr. 83. g-moll, „A tyúk”
 Csajkovszkij: A hattyúk tava, op. 20
 – részletek a balettből
 A műsort ismerteti: Meszlényi László
 Vez.: Vesna Souc (Szerbia)

December 12. 19.00 Szegedi Nemzeti Színház

Puccini: Tosca
 Vez.: Molnár László

December 13. 19.00 Szegedi Nemzeti Színház

Puccini: Tosca
 Vez.: Gyüdi Sándor

December 18. 19.30 Szegedi Nemzeti Színház Fricsay-bérllet/2

Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány, op. 80
 Brahms: I. zongoraverseny, d-moll, op. 15
 Brahms: I. szimfónia, c-moll, op. 68
 Km.: Frankl Péter
 Vez.: Fürst János

December 19.00 Szegedi Nemzeti Színház

Puccini: Tosca
 Vez.: Molnár László

December 20. 19.00 Szegedi Nemzeti Színház

Puccini: Tosca
 Vez.: Gyüdi Sándor

December 21. és 22. 19.00**Szegedi Nemzeti Színház**

Mozart: Requiem, d-moll, K. 626
 Balett előadás
 Koreográfus: Juronics Tamás
 Km.: énekművészek,
 Vaszy Viktor Kórus
 Vez.: Gyüdi Sándor

Január 1. 19.00 Szegedi Nemzeti Színház

Bécsi Újévi Gála-koncert

Január 8. 19.30 Szegedi Nemzeti Színház*Vaszy-bérllet/3*

Rossini: Olasz nő Algírban – nyitány
 Respighi: Róma fenyői
 Schumann: II. szimfónia, C-dúr, op. 61
 Vez.: Kovács László

Január 26. 19.30**Szegedi Nemzeti Színház Fricsay-bérllet/3**

Haydn: Szimfónia nr. 48, C-dúr,
 „Mária Terézia”
 A. Marcelló: Oboaverseny, c-moll
 Cimarosa: Oboaverseny, c-moll
 C. Franck: Szimfónia d-moll
 Km.: Dienes Gábor
 Vez.: Christoph Mangou (Francia.)

Január 31. 19.00 Szegedi Nemzeti Színház

Puccini: Tosca
 Vez.: Molnár László

Február 1. 19.00 Szegedi Nemzeti Színház

Puccini: Tosca
 Vez.: Gyüdi Sándor

Február 6. 19.00 Szegedi Nemzeti Színház

Csajkovszkij: Anyegin
 Vez.: Molnár László

Február 7. 19.00 Szegedi Nemzeti Színház

Csajkovszkij: Anyegin
 Vez.: Oberfrank Péter

Február 12. 19.30**Szegedi Nemzeti Színház Fricsay-bérllet/4**

Weber: A bűvös vadász – nyitány
 Mendelssohn: Hegedűver, e-moll, op. 64
 Schumann: IV, szimf., d-moll, op. 120
 Km.: Ágoston András – hegedű
 Vez.: Gyüdi Sándor

Február 13. 19.00 Szegedi Nemzeti Színház

Csajkovszkij: Anyegin
 Vez.: Molnár László

Február 14. 19.00 Szegedi Nemzeti Színház

Csajkovszkij: Anyegin
 Vez.: Oberfrank Péter

Február 15. 19.00 Szegedi Nemzeti Színház

Csajkovszkij: Anyegin
 Vez.: Molnár László

Február 17–18–19. Ifjúsgági Ház*Középiskolás bérllet*

Dvořák: IX. szimfónia
 („Az új világból”), e-moll, op. 95
 A műsort ismerteti: Meszlényi László
 Vez.: Gyüdi Sándor

Február 26. 19.30**Szegedi Nemzeti Színház***Vaszy-bérllet/4*

Borogyin: II. szimfónia, h-moll
 Paganini: D-dúr hegedűverseny
 Csajkovszkij: Olasz capriccio, op. 45
 Km.: Szalai Antal
 Vez.: Kesselyák Gergely

Február 29. 11.00

Szegedi Nemzeti Színház *Matiné-bérllet/3*

Madarász Iván: Pázmán lovag – Arany János víg balladája nyomán – A Szegedi Szimfonikus Zenekar felkérésére írt mű ősbemutatója
A műsort ismerteti: Meszlényi László
Vez.: Gyüdi Sándor

SZOMBATHELYI SZIMFONIKUS ZENEKAR

December 5. 19.30 *Rajter – bérllet 5.*

Beethoven: 2. B-dúr zongoraver. Op. 19.
Szigeti István: Requiem – ősbemutató
Km.: Alpaslan Ertünger – zongora, ének-művészek, kórusok
Vez.: Alpaslan Ertünger

December 8. 19.30

Filharmonia – Raiffeisen bérllet 4.
A Liszt Ferenc Kamarazenekar műsora
Beethoven: c-moll vonósnegyes Op. 18. No. 4.
Bach: d-moll zongoraver. BWV 1052
Csajkovszkij: Firenzei emlék
Km.: Maria Jose Morais (Portugália) – zongora
Hangversenymester: Rolla János

December 29. és 30. 19.30

Szilveszteri Gála
Vez.: Pál Tamás

Január 15. Pécs

Január 16. Kaposvár

Saint-Saëns: Sámson és Delila – baletzene
Goldmark: Sába királynője – baletzene
Műsorvezető és karmester: Pál Tamás

Január 17. 16.00 *Családi hangverseny 1.*

Saint-Saëns: Sámson és Delila – baletzene
Goldmark: Sába királynője – baletzene
Műsorvezető és karmester: Pál Tamás

Január 22. 19.30 *Rajter-bérllet 6*

Magyar Kultúra napja
Kocsár Miklós: Szent Márton dicsérete
Liszt: Esz-dúr zongoraverseny No. 1
Erkel: Ünnepi nyitány
Km.: Yun-A Choi (Korea), ének-művészek, kórus
Vez.: Petró János

Január 30. 19.30 *Rajter-bérllet 7*

Hacsaturján: Hegedűverseny – fuvola átírat
Bruckner: 3. d-mol szimfónia

Km.: Halit Turgay (Törökország)
Vez.: Alpaslan Ertünger

Február 6. 19.30 *Farsangi hangverseny*

Brahms: Magyar táncok
Dvorak: Szláv táncok
Weber: Concertino kürtre
Rossini: Nyitányok + meglepetések
Km.: Katzler András
Vez.: Alpaslan Ertünger

Február 16. 19.30

Filharmonia-Raiffeisen bérllet/6
Saint-Saëns: Sámson és Delila – baletzene
Goldmark: Sába királynője – baletzene
Rimskij-Korszakov: Seherezáde Op. 35
Vez.: Pál Tamás

Február 21. 16.00 *Családi hangverseny 2.*

Rimskij-Korszakov: Seherezáde
Műsorvezető és karmester: Pál Tamás

Február 23. Győr

Saint-Saëns: Sámson és Delila – baletzene
Goldmark: Sába királynője – baletzene
Rimskij-Korszakov: Seherezáde Op. 35
Vez.: Pál Tamás

PRÓBAJÁTÉK

A Győri
Filharmonikus
Zenekar próba-
játékot hirdet

I. HARSONA

1/2 állásra

A próbajáték ideje:

2003. december 19.

12.30 óra

Helye: **Richter Terem**
(Győr, Aradi vértanúk útja 16.)

A próbajáték anyaga:

F. David: Concerto
Mozart: Requiem – Tuba
Mirum
Ravel: Bolero
Kodály: Hány János –
Napoleon csatája
Bartók: Concerto – I.
tétel (I. Harsona szóló)

Jelentkezés: rövid szakmai önéletrajzzal
a Győri Filharmonikus Zenekar irodájában
9021 Győr, Aradi Vértanúk útja 16.
Telefon: 96-312-452

A próbajáték anyaga átvehető a zenekar irodájában.

Igény esetén zongorakísérőről gondoskodunk.

Sikeres próbajáték esetén az állás
2004. január 1-től betölthető.

Bérezés a közalkalmazotti bértáblázat szerint

PRÓBAJÁTÉK

A Győri
Filharmonikus
Zenekar próba-
játékot hirdet

BRÁCSA

TUTTI

1/2 állásra

A próbajáték ideje:

2003. december 19. 14.00 óra

Helye: **Richter Terem** (Győr,
Aradi vértanúk útja 16.)

A próbajáték anyaga:

Bach: Szólószonáta lassú tétel
Stamitz: Brácsaverseny I. tétel
Mozart: Varázsfuvola – nyitány
g-moll szimfónia
KV 550 IV. tétel
Beethoven: V. szimfónia II. tétel
Bartók: Concerto
Csodálatos mandarin 3-as
számtól

Jelentkezés: rövid szakmai önéletrajzzal
a Győri Filharmonikus Zenekar irodájában
9021 Győr, Aradi Vértanúk útja 16.
Telefon: 96-312-452

A próbajáték anyaga átvehető a zenekar irodájában.

Igény esetén zongorakísérőről gondoskodunk.

Sikeres próbajáték esetén az állás
2004. január 1-től betölthető.

Bérezés a közalkalmazotti bértáblázat szerint

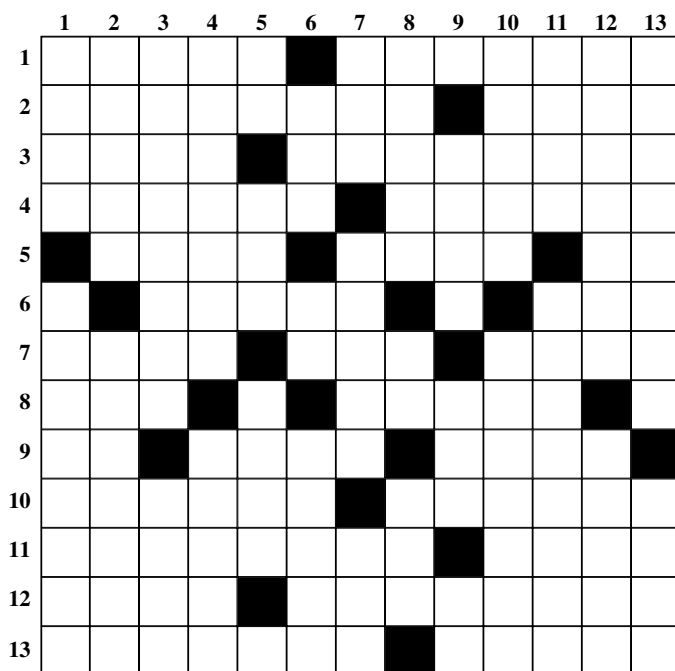
Átlósan

Ha a rejtvényt sikerült helyesen megfejteni, a bal felső négyzetből elindulva és átlós irányban haladva egy kétszáz éve született zeneszerző neve olvasható.

VÍZSZINTES: **1.** A hét törpe egyike – színültig pakol. **2.** Változtatható ellenállások elektromos áramkörbe kapcsolására szolgáló készülék – apró ló. **3.** Ábrázat, költőien – megmutatja a helyes utat. **4.** Cosa ...; a mi ügyünk (olasz maffia) – perem. **5.** Olasz slágerénekes (Bobby) – Becézett Dániel – USA-beli hírugynökség. **6.** Nantes folyója – Szlovénia gépkocsijelzése. **7.** Zea ...; kukorica – durva posztó – lekvárral töltött. **8.** Egykori rádiómárka – ha avuto il suo ...; megkapta a részét, olasz kifejezéssel. **9.** A lantán vegyjele – legendás olasz színész, filmrendező (Vittorio de, 1901–1974) – ... avis; ritka madár. **10.** Levélminta készítése – ősi német női név. **11.** A vívásban bevitt tusokkal kapcsolatos – kevert szín. **12.** Hargita megyei helység, román neve Atid – Én sem fekszem mindenkor zöld ... ágyba (Az árgyélus kismadár). **13.** Keserv – elbeszélő költemény.

FÜGGŐLEGES: **1.** A Garam szlovák neve – több szintből álló (épület). **2.** Híres német cirkusz – szándékkal kapcsolatos. **3.** Tócsa – célhoz jut. **4.** Fegyverhordozó – ritka szövésű, világos függönyanyag. **5.** Izgalmas kezdés! – király, franciául – elhasználja életterejét. **6.** Ötórai ital – a rádium vegyjele – olimpiai bajnok vízilabdázó (Gábor) **7.** Konyhai edény – ... Winger; amerikai filmsztár – ott, oroszul. **8.** erkölcsstan – latin kettőshangzó – ..., hurrá; biztatás a sportpályán. **9.** A magyar nehézipar egyik nagy neve (Ábrahám) – ... Lanka; Ceylon – fentről. **10.** Indusztriális – „olvasmány” a vendéglőben. **11.** Kis Rozália – hangtompító. **12.** Regno ...; állatvilág, olaszul – az oboa őse, latin írással. **13.** Állandó arra járással utat létrehozó – egyiptomi hercegi cím.

Zábó Gyula

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK közös lapja, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, valamint a Fővárosi Közigyelés Kulturális Ügyosztálya támogatásával.

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLICTRAS
1021 Budapest, Tárogotat út 26.
Telefon/fax: 200-7330
Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének tagjai:

BM Duna Szimfonikus Zenekar

Cím: 1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Telefon: 317-3142
Próbaterem: 1124 Budapest, Németsölgyi út 41.
Tel./fax: 355-8330; 355-2611/156, 177
E-mail: orchestra@dunazkr.axelero.hu
www.orchestra-duna.hu

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kht.

Cím: 1221 Budapest, Ady Endre út 25.
Levél cím: 1775 Budapest, Pf. 122
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
e-mail: dohnanyi@axelero.hu
Próbaterem: 1074 Budapest, Rottenbiller u. 16–22.
Telefon: 322-1488, 479-0810
Fax: 413-6365

Danubia Ifjúsági Filharmonikus Zenekar

1067 Budapest, Csengery u. 68. (Fáklya klub)
Levél cím: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel./fax: (+36-1) 269-1178
Sms: 06/20-20-20-11
www.danubiazenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar

4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200
Fax: (52) 412-395
e-mail: mail@dpho.org

Győri Filharmonikus Zenekar

9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452
Fax: (96) 319-232

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.

1051 Budapest, Vörösmarty tér 1.
Tel.: 411-6600, 411-6613
Fax: 411-6614
e-mail: info@filharmonikusok.hu
http://www.filharmonikusok.hu
http://www.hunphilharmonic.org.hu

Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara

1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550; fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

1800 Budapest, Bródy S. u. 5–7.
Tel.: 328-8326, fax: 328-8910
http://www.radio.hu/muveszet/

Matáv Szimfonikus Zenekar

1094 Budapest, Páva u. 10–12.
Tel.: 215-5358; fax: 215-5462
e-mail: btg@tza.hu
http://orchestra.victorinet.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar

1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 tel./fax: 338-4085
e-mail: bco.feny@mvintezet.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar

3025 Miskolc, Fábán u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695
Fax: (46) 351-497
www.mso.hu.missy@elender.hu

Pécsi Szimfonikus Zenekar

7621 Pécs, Király u. 10.
Tel.: (72) 324-350, 242-793
Fax: 324-350/18, 242-793/18
e-mail: pecssymp@externet.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6721 Szeged, Festő u. 6.
Tel.: (62) 426-102
e-mail: orch@symp-h-szeged.hu
www.symp-h-szeged.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472
Fax: (94) 316-808
e-mail: savaria.symphony@mail.datanet.hu
www.savaria-symphony.hu

Fotó: Moldvai József

Magyarországon jártak...

Magyarországon jártak...

Claudio Abbado